

2023

Begroting

9 augustus 2022

Inhoud

Inleiding.....	1
1. Kaders en cijfers	4
2. Financiële begroting	6
2.1 Financiële resultaten	6
2.2 Financiële ontwikkelingen	7
2.3 Overzicht van de incidentele baten en lasten	14
2.4 Algemene uitkering	16
2.5 Reserves en voorzieningen.....	18
3. Programmaplan	20
3.1 Programma 0 – Burger en ondersteuning.....	20
3.2 Programma 1 – Veiligheid	24
3.3 Programma 2 – Verkeer, vervoer en waterstaat.....	27
3.4 Programma 3 – Economie	32
3.5 Programma 4 – Onderwijs.....	35
3.6 Programma 5 – Sport, cultuur en recreatie	38
3.7 Programma 6 – Sociaal Domein	43
3.8 Programma 7 – Volksgezondheid en milieu	49
3.9 Programma 8 – Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	54
4. Paragrafen	58
4.1 Lokale heffingen	59
4.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing.....	64
4.3 Onderhoud kapitaalgoederen	73
4.4 Financiering	77
4.5 Bedrijfsvoering	80
4.6 Verbonden partijen	83
4.7 Grondbeleid.....	88
4.8 Geprognosticeerde balans	90
4.9 Personele lasten	91
Bijlagen	94
Bijlage 1 Uitgangspunten programmabegroting 2023-2025.....	95
Bijlage 2 Staat van reserves en voorzieningen	96
Bijlage 3 Algemene uitkering.....	97
Bijlage 4 Langlopende leningen.....	99
Bijlage 5 Verdeling van de toeristenbelasting.....	100
Bijlage 6 EMU-Saldo	101
Bijlage 7 Meerjareninvesteringsbegroting 2023-2026.....	102
Bijlage 8 Overzicht van baten en lasten per kostenplaats	103
Bijlage 9 Begrippenlijst begroting 2023.....	108

Inleiding

Op 25 mei 2022 is het coalitieakkoord Koers naar de toekomst: Meedenken, Meepraten, Meedoen vastgesteld voor de periode 2022-2026. Het uitgangspunt is dat Terschelling ook in de toekomst een plek is waar fijn gewoond, gewerkt, gerecreëerd en geleefd wordt. Een plek waar elke eilander zich echt thuis voelt en een thuis heeft.

De ambities zijn groot. Om de ambities te bereiken is het belangrijk dat we samenwerken, met inwoners en ondernemers.

In deze begroting krijgt het coalitieakkoord zoveel mogelijk haar vorm en inhoud. Op sommige punten is het nog niet volledig gelukt om invulling te geven aan het coalitieakkoord. Een uitgebreide uitwerking volgt in een uitvoeringsprogramma voor het college, dat naar verwachting in het najaar gereed is.

Deze begroting is sluitend. Hoewel het jaar 2023 een negatief resultaat laat zien, zijn in de jaren daarop weer (zeer) positieve resultaten zichtbaar.

We werken er hard aan om een sterke en zelfstandige gemeente te blijven. Om onze doelen te behalen, is een goede samenwerking belangrijk. Het gaat daarbij niet alleen om de samenwerking tussen de organisatie en het bestuur, maar ook om de samenwerking met andere overheden.

In het programma Waddeneilanden werken we samen met de provincie Fryslân, Groningen en Noord-Holland om de welvaart op de eilanden te versterken. In de begroting hebben we een deel van de algemene reserves geserveerd voor de financiering van het samenwerkingsprogramma.

Wonen blijft de komende jaren een topprioriteit. We zetten nog meer in op het creëren van nieuwe woningen. In plaats van de eerdere ambitie om 135 woningen te bouwen, willen we 195 nieuwe woningen creëren. Hier wordt ambtelijke en financiële inzet beschikbaar voor gesteld.

Per 1 januari 2023 treedt de Omgevingswet in werking. De Omgevingswet betekent een nieuwe manier van werken voor elke gemeente in Nederland. Participatie van inwoners en ondernemers heeft straks in elk project een plek. Voor het realiseren van de invoering van de Omgevingswet is budget beschikbaar gesteld.

De nieuwe wet sluit naadloos aan bij onze ambities op het gebied van dienstverlening. We willen nog beter, begrijpelijker en meer proactief communiceren met onze inwoners. Tot 2030 zetten we verschillende maatregelen in om onze dienstverlening te verbeteren.

Hoewel er goede inschattingen zijn gemaakt en de uitkomsten zeer positief lijken, is het belangrijk om goed te blijven monitoren. Plannen zoals de Omgevingswet en het Woonprogramma moeten nog definitief worden vastgesteld. Ook het Rijk stelt vaak haar plannen bij.

Onze toegangspoort, de haven, vraagt om grote investeringen en kent veel uitdagingen. De financiële gevolgen hiervan zijn op dit moment nog niet in te schatten. De plannen worden pas in een later stadium verwacht.

De hoogte van de inkomens van onze medewerkers, is net als bij andere gemeenten afhankelijk van het inwonersaantal. In 2023 start een project voor de aanvraag van zogenoemde opclassificatie: een aanvraag bij de provincie Fryslân om Terschelling in een andere klasse te plaatsen dan waartoe zij volgens het inwonertal behoort.

Deze begroting is volgens de voorschriften van de provincie Fryslân opgesteld op basis van de meicirculaire 2022 van het Gemeentefonds.

De voorstellen in deze programmabegroting voorzien in een structurele investering in een gezonde en veerkrachtige organisatie.

Het college van Burgemeester en Wethouders

Leeswijzer

Wat is een programmabegroting?

Een programmabegroting heeft verschillende doelen. Het is een instrument voor de gemeenteraad om kaders, zowel inhoudelijk als financieel te stellen. In de begroting leggen we de producten en diensten die we als gemeenten leveren vast, en beschrijven we de middelen die hiervoor beschikbaar zijn gesteld. Vervolgens legt het college bij de jaarstukken op basis van de programmabegroting verantwoording af over het behaalde resultaat.

Om de leesbaarheid te vergroten, is bij de opbouw van deze begroting afgeweken van de volgorde zoals opgenomen in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV). Deze werkwijze is afgestemd met de provincie en is toegestaan. Deze begroting is als volgt opgedeeld:

- Financiële begroting
- Beleidsbegroting (de programma's)
- Paragrafen
- Bijlagen

De financiële begroting

De financiële begroting laat het financiële meerjarenbeeld van onze gemeente zien. In dit hoofdstuk presenteren wij een totaaloverzicht van onze baten en lasten. U vindt een meer gedetailleerd overzicht van de baten en lasten in de afzonderlijke programma's.

De beleidsbegroting

De beleidsbegroting beschrijft de begroting van 9 programma's. De programma's zijn opgedeeld in een aantal taakvelden en producten. De beschrijving bestaat uit verschillende onderdelen:

- Wat gaan we doen, en wat zijn de verwachte ontwikkelingen? (Wat willen we bereiken?)
- Hoe gaan we het programma uitvoeren, en wat mag het kosten?
- Wat zijn de risico's?
- Financiën en Beïnvloedbaarheid

Paragrafen

Doel van de paragrafen is dat onderwerpen die versnipperd in de begroting staan worden gebundeld in een kort overzicht, zodat we u voldoende inzicht bieden. Het BBV bepaalt dat zeven paragrafen (namelijk: lokale heffingen, weerstandsvermogen en risicobeheersing, onderhoud kapitaalgoederen, financiering, bedrijfsvoering, verbonden partijen en grondbeleid) verplicht zijn. Daarnaast is na besluit van de raad een tweetal extra paragrafen toegevoegd (Geprognosticeerde balans, Personele lasten).

Bijlagen

Tot slot bestaat deze programmabegroting uit een aantal bijlagen:

Bijlage 1 – Uitgangspunten programmabegroting 2023 en meerjarenperspectief 2023-2026

Bijlage 2 – Staat van reserves en voorzieningen

Bijlage 3 – Algemene uitkering

Bijlage 4 – Opgenomen langlopende geldleningen

Bijlage 5 – Verdeling toeristenbelasting

Bijlage 6 – EMU-saldo

Bijlage 7 – Meerjareninvesteringsbegroting

Bijlage 8 – Overzicht van baten en lasten per kostenplaats

Bijlage 9 – Begrippenlijst begroting 2023

1. Kaders en cijfers

Over Terschelling

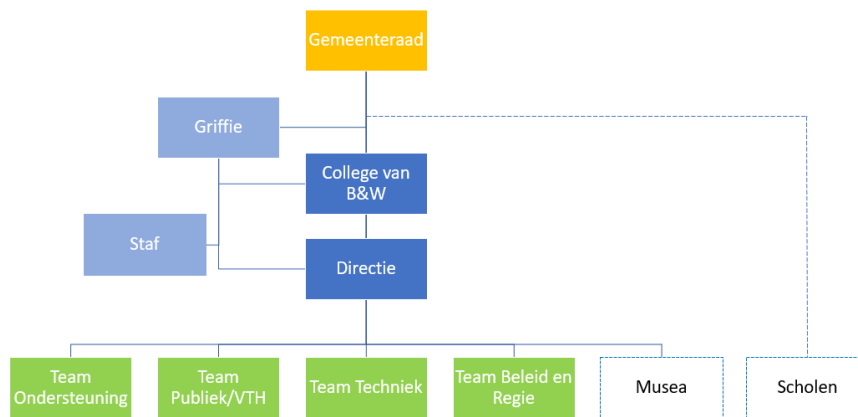
Terschelling is met in totaal 67.400 hectare één van de grootste gemeenten van Nederland. Dit komt doordat een groot deel van de Waddenzee, en daarbij het vogeleiland Griend toebehoort aan de grond van gemeente Terschelling.

Terschelling is met haar unieke sfeer, natuur en landschap erg in trek bij toeristen en daggasten. Naast een aantrekkelijke en veilige leefomgeving zijn de zee, toerisme en natuur belangrijke pijlers van het eiland.

Inwoners

Aantal inwoners per dorp		
Dorp	3 januari 2022	1 januari 2021
West-Terschelling	2.581	2.524
Midsland	1.038	1.036
Hoorn	480	470
Formerum	246	236
Lies	150	148
Oosterend	150	141
Baaiduinen	130	124
Landerum	99	97
Kinum	29	33
Hee	27	25
Striep	19	17
Kaard	12	15
Totaal	4.961	4.866

Organogram

Planning- en control cyclus 2023

De basis van de planning- en control cyclus is de vastgestelde Financiële Verordening. Op grond van deze verordening biedt het college van burgemeester en wethouders voor aanvang van het begrotingsjaar een overzicht aan de gemeenteraad. Hierin staan de data waarin de gemeenteraad de jaarstukken, Kadernota, tussentijdse rapportages en de begroting met de meerjarenraming.

Onderstaande tabel (tabel 1) beschrijft de planning- en control cyclus van 2023. Deze cyclus is opgesteld aan de hand van de (voorlopige) vergaderagenda van de gemeenteraad en houdt rekening met de wettelijke verplichte data van vaststelling van de begroting en de jaarverantwoording.

Planning- & control cyclus 2023		
Product	Commissie	Raad
Jaarrekening 2022	31 mei 2023	21 juni 2023
Kademota 2024-2027	5 juli 2023	19 juli 2023
1e Bestuursrapportage 2023	5 juli 2023	19 juli 2023
Begroting 2024	18 oktober 2023	1 november 2023
2e Bestuursrapportage 2023	22 november 2023	13 december 2023

2. Financiële begroting

2.1 Financiële resultaten

2.1.1 Resultaat begroting

Structurele baten en lasten

Op grond van artikel 189 Gemeentewet moet de gemeenteraad erop toe zien dat de begroting structureel en in evenwicht is. In een begroting die in evenwicht is, worden de structurele lasten - over de gehele periode van vier jaar - gedekt door structurele baten.

Tabel 2 beschrijft het meerjarig resultaat: van 2023 tot en met 2026.

Resultaten (meerjaren)begroting 2023-2026					
In €		2023	2024	2025	2026
	Saldo van baten en lasten	-779.000	-259.000	379.000	-174.000
	Saldo toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	354.000	512.000	355.000	355.000
	Begrotingssaldo	-425.000	253.000	734.000	181.000
	Waarvan incidentele baten en lasten	39.000	297.000	165.000	180.000
	Structureel begrotingssaldo	-464.000	-44.000	569.000	1.000

Hoewel het jaar 2023 een negatief resultaat laat zien, zijn in de jaren erna weer positieve resultaten zichtbaar. Incidentele baten en lasten zorgen ervoor dat in 2024 ook het structureel begrotingssaldo negatief is. Over het gemiddelde van vier jaren komen we uit op een positief resultaat. Dat betekent dat de structurele begroting sluitend en daarmee in evenwicht is.

In dit hoofdstuk gaan we verder in op de cijfers en beschrijven we onder andere waardoor het negatieve resultaat in 2023 ontstaat. Een toelichting van de incidentele baten en lasten is te vinden in paragraaf 2.3.

Weerstandvermogen

Het weerstandvermogen beschrijft het vermogen van de gemeente om eventuele calamiteiten financieel op te vangen. Het weerstandvermogen wordt bepaald door de benodigde weerstandscapaciteit en de beschikbare weerstandscapaciteit.

Tabel 3 beschrijft het weerstandvermogen. Uit de tabel blijkt dat de algemene reserve de komende jaren lager is dan de vastgestelde weerstandscapaciteit.

Weerstandvermogen						
in €		2022	2023	2024	2025	2026
	Stand van de algemene reserve per 31 december	3.938.000	1.713.000	1.966.000	2.700.000	2.881.000
	Stand van de reserve recreatie per 31 december	452.000	452.000	452.000	452.000	452.000
	Totaal stand reserves per 31 december	4.390.000	2.165.000	2.418.000	3.152.000	3.333.000
	Minimaal benodigde weerstandscapaciteit	3.498.000	3.550.000	3.603.000	3.657.000	3.712.000
	Overschot/tekort van het weerstandvermogen	892.000	-1.385.000	-1.185.000	-505.000	-379.000

In juli 2022 nam de gemeenteraad een besluit over deelname aan het Waddenprogramma. Daarmee werd bepaald dat het bedrag dat nodig is (€ 1.800.000,-) eenmalig wordt onttrokken aan de algemene reserves in 2023. Door dit besluit en de verwachte negatieve resultaten in 2022 en 2023, daalt de algemene reserve tot onder het door de raad vastgestelde weerstandscapaciteit.

Er volgt in 2027 nog een last van € 450.000 ten behoeve van het waddenprogramma (namelijk de bijdrage bedraagt 25% van € 9.000.000, totaal € 2.250.000). De onttrekking van € 450.000 uit de algemene reserve ten behoeve van reserve waddenprogramma zal in de kadernota van 2024 plaatsvinden.

2.1.2 Analyse resultaat begroting 2023

Tabel 4 laat per programma het begrote resultaat voor 2023 zien.

Geraamd resultaat 2023					
In €	Lasten	Baten	Saldo baten en lasten	Mutatie reserves	Geraamd resultaat
Programma 0 - Burger en ondersteuning	-8.974.000	13.826.000	4.852.000	449.000	5.301.000
Programma 1 - Veiligheid	-1.011.000	39.000	-972.000	-	-972.000
Programma 2 - Verkeer, vervoer en waterstaat	-2.609.000	868.000	-1.741.000	-95.000	-1.836.000
Programma 3 - Economie	-355.000	4.318.000	3.963.000	-	3.963.000
Programma 4 - Onderwijs	-4.112.000	3.613.000	-499.000	-	-499.000
Programma 5 - Sport, cultuur en recreatie	-1.866.000	341.000	-1.525.000	-	-1.525.000
Programma 6 - Sociaal domein	-3.846.500	502.000	-3.344.500	-	-3.344.500
Programma 7 - Volksgezondheid en milieu	-2.497.500	1.857.000	-640.500	-	-640.500
Programma 8 - Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	-1.535.000	663.000	-872.000	-	-872.000
Geraamd resultaat	-26.806.000	26.027.000	-779.000	354.000	-425.000

Een gedetailleerd overzicht van de baten en lasten per kostenplaats per programma is te vinden in bijlage 8.

2.2 Financiële ontwikkelingen

De vastgestelde Kaderbrief 2023 - 2026 beschrijft de belangrijkste (financiële) ontwikkelingen in de komende jaren. Op het moment dat er een besluit werd genomen over de Kaderbrief, waren de uitwerkingen van het coalitieakkoord nog niet bekend.

We nemen daarom in deze begroting de financiële vertaling van het coalitieakkoord op. Ook de ontwikkelingen van het huidige beleid die van invloed zijn op de meerjarenraming, zijn verwerkt in het financieel perspectief.

Overzicht wijzigingen begroting 2023				
In €	2023	2024	2025	2026
1. Begrotingssaldo	-453.000	-336.000	-116.000	72.000
<u>Autonome ontwikkelingen</u>				
2. Ontwikkeling algemene uitkering, indexatie budgetten en kosten personeel en bestuur	654.000	1.010.000	1.246.000	336.000
<u>Reeds genomen raadsbesluiten</u>				
3. Verwerking aangenomen raadsbesluiten van de diverse taakvelden	23.000	26.000	28.000	19.000
<u>Uitwerking coalitieprogramma: Koers naar de toekomst: "meedenken, meepraten, meedoen"</u>				
4. Financiële uitwerking coalitieprogramma "meedenken, meepraten, meedoen"	-1.080.000	-981.000	-957.000	-940.000
<u>Overige voorstellen</u>				
5. Diverse budgetaanpassingen in verband met lopende ontwikkelingen	431.000	534.000	533.000	694.000
	-425.000	253.000	734.000	181.000

Per categorie volgt hieronder een toelichting.

1. Begrotingssaldo

Het financieel perspectief start met het begrotingssaldo na vaststelling van de Kaderbrief 2023-2026. Het jaar 2023 laat een negatief saldo van € 425.000 zien.

2. Autonome ontwikkelingen

Autonome ontwikkelingen zijn ontwikkelingen die op de gemeente afkomen en waar de gemeente zelf geen invloed op kan uitoefenen. Deze hebben voornamelijk betrekking op indexeringen.

Onderstaande tabel (tabel 6) laat het effect van de autonome ontwikkelingen op de meerjarenraming zien.

2. Autonome ontwikkelingen				
In €	2023	2024	2025	2026
a. Meicirculaire algemene uitkering (75%)	1.025.000	1.324.000	1.664.000	946.000
b. Autonome kosten personeel en bestuur	-112.000	-76.000	-125.000	-230.000
c. Indexering gemeenschappelijke regelingen	-19.000	-28.000	-83.000	-125.000
d. Onvoorzien t.b.v. prijscompensatie	-	-	-	-50.000
e. Hogere energiekosten	-240.000	-210.000	-210.000	-205.000
	654.000	1.010.000	1.246.000	336.000

Meicirculaire

De ontwikkelingen uit de meicirculaire hebben een positief effect voor gemeente Terschelling. Het effect wordt veroorzaakt door een jaar op jaar opwaartse bijstelling van het accres.

De resultaten uit de meicirculaire zijn vaak erg optimistisch. Daarom zijn in de begroting de uitkomsten slechts voor 75% verwerkt¹. Zo kunnen eventuele tegenvallers in de septembercirculaire opgevangen worden, zonder dat deze een hele grote invloed hebben. Als blijkt dat de ramingen standhouden, dan nemen we de volledige raming op door middel van een begrotingswijziging.

Een overzicht van de ontwikkelingen van de algemene uitkering is te vinden paragraaf 2.4.

Autonome kosten personeel en bestuur

De huidige cao-gemeenten loopt tot 1 januari 2023. In de meerjarenraming is structureel een indexering verwerkt van 2% per jaar. Op basis van de ontwikkelingen in de afgelopen jaren en de huidige loon- en prijsontwikkelingen zijn de lonen voor 2023 opgehoogd met 3% en voor de jaren 2024-2026 met 0,5% (totaal 2,5%). Daarnaast is de reservering voor ziekte en ww-rechten in de jaren 2025 en 2026 verhoogd met € 50.000.

Indexering Gemeenschappelijke regelingen

De bijdragen aan diverse gemeenschappelijke regelingen zijn aangepast aan de meest recente prijsontwikkelingen.

Onvoorzien t.b.v. prijsontwikkeling diensten derden

Jaarlijks wordt in de begroting een post 'onvoorzien' opgenomen. De post is bedoeld voor de dekking van eventuele stijgende prijzen van inkoop en aanbestedingen door toenemende prijsinflatie.

¹ conform de beschrijving in het memo van 13 juni

Hogere energiekosten

De prijzen van gas en elektriciteit zijn het afgelopen jaar sterk gestegen. Voor de inkoop van energie werken we samen met de coöperatie Openbare Verlichting en Energie Fryslân (OVEF). De prijzen voor 2022 werden in 2021 vastgelegd en waren toen nog gunstig. Voor 2023 werken de prijsstijgingen echter door in de leveringsprijzen. De leveringscontracten voor gas en elektriciteit lopen tot 31 december 2023.

Voor de afname van gas hadden we een contract met Gazprom. Vanwege de sancties tegen Rusland moet dit contract worden beëindigd. Daarom stappen we vanaf 10 oktober 2022 over naar het zelfleveringsmodel, waarbij de OVEF zelf dagelijks op de energiemarkt groen gas verkoopt en inkoop.

In 2024 gaan we ook voor de inkoop van stroom over naar het zelfleveringsmodel. In dit model wordt energie zoveel mogelijk lokaal en duurzaam ingekocht, wat ook prijsverhogend zal werken.

Als richtlijn voor 2023 en de jaren hierna, moet daarom rekening gehouden worden met een gemiddelde prijsstijging van 400% ten opzichte van 2022.

3. Reeds genomen besluiten

In de afgelopen periode zijn er meerdere raadsbesluiten genomen die consequenties hebben voor het financieel perspectief. Deze besluiten zijn verwerkt in de meerjarenraming. Een overzicht van de besluiten is te zien in onderstaande tabel (tabel 7).

3. Reeds genomen raadsbesluiten				
In €	2023	2024	2025	2026
a. Onttrekking bestemmingsreserve ter dekking Waddenprogramma	450.000	450.000	450.000	450.000
b. Schrappen verlaging dotatie reserve havenbedrijf	-200.000	-200.000	-200.000	-200.000
c. Onvoorzien Sociaal Domein	-100.000	-100.000	-100.000	-100.000
d. Verlenging bijdrage Ondernemersfonds	-165.000	-169.000	-173.000	-177.000
e. Opslag OZB ter financiering van het Ondernemersfonds	165.000	169.000	173.000	177.000
f. Verhoging raadsbudget	-99.000	-97.000	-96.000	-101.000
g. Accountantskosten naar raadsbudget	23.000	23.000	23.000	23.000
h. Wijzigen Griffiebudget (incl. personele lasten griffie)	-51.000	-50.000	-49.000	-53.000
	23.000	26.000	28.000	19.000

4. Uitwerking coalitieprogramma "Meewerken, meepraten, meedoen"

In deze begroting krijgt het coalitieakkoord zoveel mogelijk haar vorm en inhoud. De uitwerking van het coalitieakkoord volgt in de komende jaren. Het akkoord heeft een financieel effect op zowel bestaande als nieuwe programma's. Onderstaande tabel (tabel 8) laat het effect op bestaande programma's zien.

4. Uitwerking coalitieprogramma: Koers naar de toekomst: "meedenken, meepraten, meedoen"				
In €	2023	2024	2025	2026
a. Woonprogramma 2.0	-350.000	-350.000	-350.000	-350.000
b. Omgevingswet	-325.000	-225.000	-200.000	-175.000
c. Programma Duurzaamheid	-118.000	-118.000	-118.000	-118.000
d. Verlaging Bouwleges (25%)	pm	pm	pm	pm
e. Sport	-10.000	-10.000	-10.000	-10.000
f. Onderhoudsplannen openbare ruimte	pm	pm	pm	pm
g. Publieksdienstverlening	pm	pm	pm	pm
h. Personeelslasten College van B&W	-77.000	-78.000	-79.000	-87.000
i. Budget: Wetten, programma's en innovaties	-200.000	-200.000	-200.000	-200.000
j. Dellewal	pm	pm	pm	pm
	-1.080.000	-981.000	-957.000	-940.000

Woonprogramma 2.0

We zetten nog meer in op het creëren van nieuwe woningen. In plaats van de eerdere ambitie om 135 woningen te bouwen, willen we 195 nieuwe woningen creëren. De huidige Woonvisie wordt begin januari geëvalueerd. Op basis van de uitkomsten wordt een vernieuwd uitvoeringsprogramma opgesteld.

Voor het opstellen van het uitvoeringsprogramma is ambtelijke en financiële inzet nodig. Ook kan het zijn dat er (extern) onderzoek nodig is. Op basis van een voorlopige schatting is de verwachting dat de totale kosten voor de uitvoering van het 'Woonprogramma 2.0' € 350.000 per jaar zijn.

Omgevingswet

Op 1 januari 2023 treedt de nieuwe Omgevingswet in werking. Over de exacte datum van invoering neemt de Eerste Kamer na de zomer een besluit. Om de invoering goed te laten verlopen zijn de volgende uitvoeringsbudgetten nodig:

Omgevingswet					
In €		2023	2024	2025	2026
	Opstellen gebiedsdekkend omgevingsplan	100.000	100.000	100.000	100.000
	Opstellen omgevingsvisie	75.000	-	-	-
	Doorontwikkeling invoering/uitvoering omgevingswet (processen, kennis, digitalisering, etc.)	150.000	125.000	100.000	75.000
	Totale kosten	325.000	225.000	200.000	175.000

Het Rijk draagt via het Gemeentefonds bij aan de kosten die gemaakt worden voor de invoering van de Omgevingswet. In 2022 gaat het om een bedrag van in totaal € 150 miljoen. Hoewel de bijdragen en verdeling onder de gemeenten voor de komende jaren nog niet bekend zijn, verwachten we dat er voor de jaren 2023 tot en met 2025 bijdragen zullen volgen. Vooral nog komen deze budgetten ten laste van de algemene middelen.

Programma Duurzaamheid

In het Klimaatakkoord van 2019 hebben alle overheden zich verbonden aan de ambities van het Kabinet om de CO₂-uitstoot verder te reduceren. Om deze ambities te realiseren is het structurele budget niet toereikend. Om deze reden is het duurzaamheidsbudget de afgelopen collegeperiode dan ook aangevuld met incidentele middelen. Deze middelen zijn voor €118.000 structureel opgenomen in de begroting voor de jaren 2023 -2026.

Vanaf 2023 tot en met 2030 krijgen gemeenten meer middelen voor het uitvoeren van het Klimaatakkoord. De VNG, het IPO en het Rijk voeren hier op dit moment gesprekken over. Vooral nog komen de budgetten voor de uitvoering van het programma Duurzaamheid daarom ten laste van de algemene middelen.

Verlaging Bouwleges

Op dit moment wordt gewerkt aan een voorstel voor het verlagen van de bouwleges met 25%. Als dat mogelijk is, vinden deze plaats met terugwerkende kracht naar 1 januari 2022. Op basis van de werkelijke opbrengsten in 2021 (€ 606.000), leidt dit naar verwachting tot een verlaging van de baten met +/- € 140.000 in 2022.

Voor de jaren 2023 en verder is het lastig om de ramingen voor de opbrengsten van bouwleges correct op te nemen. Dit komt doordat de gevolgen van de invoering van de Omgevingswet nog niet volledig in beeld zijn. Daarnaast is er nog te weinig bekend over de ontwikkelingen van de kosten van de uitvoering van de BRIKS-taken door de gemeente Harlingen.

De opbrengst bouwleges is voor nu gelijk gehouden met het niveau begrote opbrengsten 2021 (€ 456.000). Eventuele financiële gevolgen zullen bekend worden bij het opstellen van de nieuwe legesverordening.

Sport

Het Lokaal Sportakkoord loopt op 1 januari 2023 af. De werkgroepen die zich de afgelopen jaren hebben ingezet voor dit akkoord, geven aan dat zij door willen gaan. Daarnaast werken we aan een nieuw sportbeleid.

De afgelopen jaren ontvingen we voor de uitvoering van het Sportakkoord middelen van het Rijk in de vorm van een specifieke uitkering. Op dit moment is nog niet duidelijk of het Rijk deze regeling continueert. Om door te gaan met de activiteiten is naar schatting een budget nodig van € 10.000. Dit bedrag is gelijk aan het bedrag wat eventueel wordt ontvangen bij continuering van de specifieke uitkering van het Rijk.

Onderhoudsplannen openbare ruimte

De komende periode is het nodig om diverse onderhoudsplannen te updaten. Het gaat bijvoorbeeld om het onderhoudsplan Groenbeheer, het Gebouwenbeheerplan en het Rioleringsplan. Op dit moment is nog niet bekend wat de kosten hiervoor zijn. Daarom zijn in de begroting 2023 en de Meerjarenraming 2024-2026 budgetten verwerkt op basis van de huidige onderhoudsplannen. Eventuele financiële consequenties van het aanpassen van deze plannen worden op een later moment aan de gemeenteraad voorgelegd.

Publieksdienstverlening

Eind 2021 startten we met een onderzoek naar de dienstverlening van onze gemeente. Uit het onderzoek blijkt dat onze dienstverlening gemiddeld met een 8,5 wordt beoordeeld. Maar er is ook ruimte voor verbetering. En bovendien willen we voorbereid zijn op toekomstige ontwikkelingen. Tot 2030 nemen we verschillende maatregelen om deze verbeteringen door te voeren. Op dit moment is nog niet bekend welke financiële consequenties de maatregelen met zich meebrengen. In paragraaf 4.5 Bedrijfsvoering gaan we verder in op de ontwikkelingen in het kader van publieksdienstverlening.

Personeelslasten College van B&W

Om zorg te dragen voor een goede uitvoering van het coalitieprogramma zijn beide wethouders in een fulltime dienstverband aangesteld. Daarnaast zijn de personele lasten van het gehele College van B&W verhoogd met de verwachte loonontwikkelingen in de komende jaren.

Budget: Wetten, programma's en innovaties?

Er wordt doorgewerkt aan een sterke en zelfstandige gemeente. De voorstellen in deze begroting voorzien in een structurele investering in een gezonde en veerkrachtige ambtelijke organisatie die in staat is de bestuurlijke zelfstandigheid van de gemeente Terschelling te behouden en kwalitatief goede dienstverlening te blijven bieden.

Dellewal

De opties rond Dellewal worden heroverwogen, waarbij de ontwikkeling van dertien wooneenheden wordt uitgesloten en waarbij rekening wordt gehouden met de natuur, de financiële positie van de gemeente en de uitvoerbaarheid.

5. Overige voorstellen

5. Overige voorstellen				
In €	2023	2024	2025	2026
a. Indexeren OZB	167.000	301.000	276.000	343.000
b. Indexeren overige belastingen en rechten	191.000	238.000	280.000	413.000
c. Meerkosten ICT-begroting de Wadden	-40.000	-50.000	-60.000	-70.000
d. Diverse aanpassingen budgetten door onderbesteding (o.b.v. Jaarrekening 2021)	63.000	63.000	63.000	43.000
e. Vrijval rente & afschrijving Tonnenloods 2023	68.000	-	-	-
f. Indexeren Subsidiejaarprogramma	-18.000	-18.000	-26.000	-35.000
g. Nieuw inventaris Raadzaal	pm	-	-	-
	431.000	534.000	533.000	694.000

Indexeren OZB met 5,6% (2023)

De opbrengsten onroerende zaakbelasting (OZB) voor 2023 zijn verhoogd met 5,6%. De opbrengsten OZB zijn berekend op basis van de genoemde indexatie en de verwachte woningwaarde ontwikkeling. Na deze berekening is een € 100.000 opbrengsten in mindering gebracht². Hierop is het tarief bepaald dat nodig is om deze opbrengsten te realiseren. Uiteindelijk zijn de verwachte opbrengsten voor de OZB-Eigenaar woning € 11.000 hoger dan opgenomen in de bestaande meerjarenraming.

Bij de berekening van de opbrengsten OZB-Niet-woningen is rekening gehouden met een waardestijging en inflatiecorrectie van 5,6%. Dit leidt tot een stijging in de opbrengsten voor de komende 4 jaar. Als alternatief is er een berekening gemaakt waarbij er rekening gehouden is met een daling van de waarde van de niet-woningen. In dit geval zien de ramingen er als volgt uit:

Ramingen OZB-Niet-woning bij waardedaling				
In €	2023	2024	2025	2026
Eigenaar Woning	1.294.000	1.322.000	1.335.000	1.348.000
Eigenaar Niet-woning	774.000	880.000	889.000	898.000
Gebruiker Niet-woning	497.000	581.000	587.000	593.000
Totale opbrengst	2.565.000	2.783.000	2.811.000	2.839.000
Opbrengst zoals opgenomen in meerjarenraming 2023-2026	2.565.000	2.796.000	2.866.000	2.939.000
Verschil	-	13.000	55.000	100.000

Indexeren overige belastingen & rechten

De meeste belastingen en rechten worden geïndexeerd met de verwachte inflatie ad 5,6%. Voor de extra opbrengsten uit leges en belastingen wordt in 2023 uitgegaan van een bedrag van € 191.000 . Een overzicht van de verwachte opbrengsten per belasting of recht is te vinden in paragraaf 4.1 - lokale heffingen.

Meerkosten ICT-begroting de Wadden

In de afgelopen jaren hebben er veel ontwikkelingen plaatsgevonden op het gebied van ICT-dienstverlening. Om te zorgen dat gegevens van onze inwoners veilig zijn, zijn toekomstbestendige ICT-voorzieningen nodig. Hiervoor is een extra bijdrage per jaar nodig.

Diverse aanpassingen budgetten door onderbesteding (o.b.v. Jaarrekening 2021)

Naar aanleiding van de jaarrekening 2021 zijn de budgetten per team doorgenomen. Op basis van een meerjarenanalyse is gebleken dat sommige budgetten langere tijd niet volledig werden besteed. In de begroting 2023 zijn deze budgetten aangepast.

² Conform de motie: "Beperking grondslag OZB indexatie" van 13 juli 2022

Vrijval rente & afschrijving Tonnenloods 2023

In de meerjarenraming is een structurele post voor kapitaallasten van de Tonnenloods opgenomen. Omdat de Tonnenloods naar verwachting eind 2023 of begin 2024 wordt opgeleverd, vallen de kapitaallasten voor 2023 vrij ten gunste van de algemene middelen.

Indexeren subsidiejaarprogramma

Over de gehele breedte van het Subsidiejaarprogramma zijn er organisaties waarbij het gewenst is om bedragen aan te passen. Een deel van deze organisaties wordt al jaarlijks geïndexeerd, maar dit geldt niet voor alle subsidies. Een gedeelte van de subsidies zal vanaf 2023 worden geïndexeerd. De kosten hiervan zijn verwerkt in de meerjarenraming.

Nieuw inventaris raadzaal

Bij de behandeling van de Kadernota is de wens uitgesproken om de Raadzaal op te knappen. Het oude inventaris wordt slechter en moet vervangen worden. Op dit moment zijn er nog geen concrete plannen waar een budget aan verbonden kan worden. Zodra deze plannen concreet zijn, zullen de financiële gevolgen verwerkt worden in de begroting.

2.3 Overzicht van de incidentele baten en lasten

Op grond van artikel 189 Gemeentewet moet de gemeenteraad erop toe zien dat de begroting structureel in evenwicht is. In een begroting die in evenwicht is, worden de structurele lasten - over de gehele periode van vier jaar - gedekt door structurele baten.

Om vast te stellen dat sprake is van structureel evenwicht is het belangrijk te begrijpen welk deel van de baten en lasten structureel zijn, en welke incidenteel. De onderstaande tabellen (tabel 8 en 9) beschrijven de incidentele baten en lasten in het meerjarenperspectief.

Het onderscheid tussen incidenteel en structureel is niet altijd even duidelijk. Het BBV hanteert de richtlijn dat wanneer de tijdelijke baten of lasten 'eindig' zijn, zij een incidenteel karakter hebben. Onttrekkingen en toevoegingen van en aan reserves kunnen altijd als incidenteel worden aangemerkt.

Incidentele baten

Specificatie incidentele baten					
In €	Taakveld	2023	2024	2025	2026
onttrekkingen reserves	0.10	699.000	867.000	720.000	720.000
Totaal incidentele baten		699.000	867.000	720.000	720.000

Onttrekkingen reserves

Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves worden altijd als incidenteel beschouwd. Dit is alleen niet het geval als het (onder voorwaarde) om financieringsreserves en dekkingsreserves gaat, of om onttrekkingen uit de daartoe toereikende (bestemmings)reserves voor minimaal 3 jaar met als doel structurele kosten te dekken.

In dit geval gaat het om een onttrekking uit de reserve havenbedrijf en de reserve Waddenprogramma. De onttrekking voor het havenbedrijf wordt gedaan om het exploitatietekort te dekken en is gebaseerd op de berekening van het te verwachten tekort over het betreffende jaar. De geraamde onttrekking uit de reserve Waddenprogramma van € 450.000 (2023-2026) is bedoeld voor de uitvoering van het Waddenprogramma vanaf 2023.

Een uitgebreid overzicht van de toevoegingen en onttrekkingen aan reserves is terug te vinden in bijlage 2.

Incidentele lasten

Specificatie incidentele lasten					
In €	Taakveld	2023	2024	2025	2026
Implementatie Omgevingswet	8.1	-325.000	-225.000	-200.000	-175.000
Toevoegingen reserves	0.10	-335.000	-345.000	-355.000	-365.000
Totaal incidentele lasten		-660.000	-570.000	-555.000	-540.000

Implementatie Omgevingswet

Per 1 januari 2023 treedt (naar verwachting) de Omgevingswet in werking. Om de invoering hiervan te realiseren is een uitvoeringsbudget beschikbaar gesteld. Hoewel de Omgevingswet een structurele taak van de gemeente wordt, schrijft het BBV voor dat de kosten die gemaakt worden ter voorbereiding op de uitvoering van een nieuwe of gewijzigde structurele taak als incidenteel aangemerkt worden. De implementatiekosten zijn tijdelijk en vallen daarom niet onder de structurele lasten.

Toevoegingen reserves

Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves worden altijd als incidenteel beschouwd. Dit is alleen niet het geval als het (onder voorwaarde) om financieringsreserves en dekkingsreserves gaat, of om onttrekkingen uit de daartoe toereikende (bestemmings)reserves voor minimaal 3 jaar met als doel structurele kosten te dekken.

Deze post bestaat uit een toevoeging aan de reserve havenbedrijf en een toevoeging aan de reserve 'J.W. van Dierenfonds'. De toevoeging aan de reserve havenbedrijf wordt gedaan om kapitaal op te bouwen om toekomstige investeringen en exploitatietekorten in het havenbedrijf te kunnen dekken. De reserve 'J.W. van Dierenfonds' is ingesteld om specifieke aankopen voor museum het Behouden Huys te kunnen bekostigen. Aan deze reserve wordt incidenteel € 1.000 toegevoegd. Een uitgebreid overzicht van de toevoegingen en onttrekkingen aan reserves is terug te vinden in bijlage 2.

2.4 Algemene uitkering

Gemeenten krijgen geld van de Rijksoverheid uit het gemeentefonds. Binnen het gemeentefonds is de Algemene Uitkering de grootste component. Hoeveel geld gemeenten ontvangen, hangt af van hun kenmerken, zoals het inwoneraantal en de oppervlakte van de gemeente.

Gemeenten bepalen zelf waar zij het geld aan besteden. Zij moeten dit wel uitleggen aan de gemeenteraad. De gemeente ontvangt op drie momenten in het jaar informatie over de gemeentefondsuitkeringen:

- in mei op basis van de Voorjaarsnota,
- in september op basis van de Miljoenennota, en
- in december, ter afronding van het lopende jaar, op basis van de Najaarsnota.

Met een omvang meer dan € 11 miljoen per jaar is de Algemene Uitkering uit het gemeentefonds de grootste inkomstenbron van gemeente Terschelling.

In deze begroting is de Algemene Uitkering opgenomen zoals deze ook beschreven is in de meicirculaire 2022 . Hieronder beschrijven we in hoofdlijnen de (verwachte) ontwikkelingen van de Algemene Uitkering.

Verloop algemene uitkering gemeentefonds					
In €	2022	2023	2024	2025	2026
Opgenomen in begroting 2022 (n.a.v. septembercircularaire 2021)	9.849.000	9.700.000	9.877.000	10.166.000	10.468.000
Wijzigingen meicirculaire 2022	770.000	1.367.000	1.765.000	2.218.000	1.204.000
Totaal algemene uitkering na meicirculaire (75%)	10.619.000	10.725.000	11.201.000	11.830.000	11.371.000
Verwachte prijsontwikkeling diensten derden	-100.000	-150.000	-200.000	-250.000	-300.000
Netto beschikbaar	10.519.000	10.575.000	11.001.000	11.580.000	11.071.000

De meicirculaire heeft voor gemeente Terschelling een positief effect. Dit komt door een jaar op jaar opwaartse bijstelling van het accres³. Er is in het verleden gebleken dat de ramingen in de meicirculaire vaak erg optimistisch zijn ten opzichte van de septembercircularaire. Op dit moment zijn de uitkomsten van de septembercircularaire 2022 nog niet bekend. Om het risico te beperken, houden we daarom rekening met 75% van de toegezegde uitkering. Zo kunnen we eventuele tegenvallers in de septembercircularaire opvangen.

Het verschil tussen de bedragen opgenomen in deze begroting en de totale verwachte inkomsten is als volgt:

Verschil werkelijke inkomsten gemeentefonds vs ramingen begroting 2023					
In €	2022	2023	2024	2025	2026
Opgenomen in begroting 2023 (75% nav meicirculaire 2022)	10.619.000	10.725.000	11.201.000	11.830.000	11.371.000
Werkelijk meicirculaire 2022	10.619.000	11.067.000	11.642.000	12.384.000	11.672.000
Verschil	-	342.000	441.000	554.000	301.000

³ De jaarlijkse indexatie van het Gemeentefonds, Provinciefonds en Btw-compensatiefonds heet het accres. Dit accres is bij het coalitieakkoord tot en met 2025 grotendeels berekend op basis van de bestaande afspraken. Dit wil zeggen dat de stijging van de rijksuitgaven ook leidt tot een hogere algemene uitkering aan gemeenten en provincies. Voor 2026 en verder is het accres niet berekend, maar vastgezet op een plus van 1 miljard euro ten opzichte van de stand bij miljoenennota 2022.

Nieuwe verdeling gemeentefonds per 2023

De afgelopen jaren hebben de fondsbeheerders samen met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), gemeenten en de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) gewerkt aan de nieuwe verdeling van het gemeentefonds. Op 6 april jl. zijn de Tweede Kamer en gemeenten door de beheerders van het gemeentefonds – de minister van BZK en de staatssecretaris van Financiën – geïnformeerd over de invoering van de nieuwe verdeling per 1 januari 2023. De berekeningen op basis van de reeksen in het Coalitieakkoord tonen aan dat geen enkele gemeente er in de periode 2023-2025 financieel op achteruit zal gaan als gevolg van de invoering van het nieuwe model.

Overige eigen middelen

In het gemeentefonds wordt rekening gehouden met overige eigen middelen van gemeenten: heeft een gemeente meer eigen inkomsten, dan krijgen ze via het gemeentefonds minder geld van het Rijk. In de tweede helft van 2022 start het ministerie van Binnenlandse Zaken een onderzoek naar de overige eigen middelen. Hierbij worden de aanbevelingen van de Raad voor het Openbaar Bestuur betrokken.

Bij het onderzoek wordt onderzocht hoe de verevening van de overige eigen middelen beter kunnen aansluiten bij de meerjarige werkelijke ontvangen overige eigen middelen ten opzichte van het kostenniveau van gemeenten.

De door de ROB voorgestelde korte termijn analyse van de onderzoeksresultaten worden verwacht in de eerste helft van 2023. Het gehele onderzoek met daarin de lange termijn analyse worden in de tweede helft van 2023 afgerond.

2.5 Reserves en voorzieningen

Het eigen vermogen van een gemeente bestaat uit het totaal van de reserves. Daarnaast bestaan er voorzieningen. Het belangrijkste verschil tussen een voorziening en een reserve is dat voorzieningen verplicht gevormd moeten worden. Tegenover voorzieningen staan namelijk op de balansdatum al toekomstige verplichtingen.

Een reserve is door eigen besluitvorming vrij aanwendbaar. De gemeenteraad is bevoegd om de bestemming van een reserve te wijzigen. Dit kan niet voor het wijzigen van de bestemming van een voorziening. Een specificatie van de reserves en voorzieningen is opgenomen in bijlage 2.

Reserves

De reserves zijn onder te verdelen in de algemene reserve en in bestemmingsreserves. De algemene reserve is in principe vrij besteedbaar. De gemeente Terschelling heeft een deel van de algemene reserve geblokkeerd: dat deel dient als weerstandsvermogen.

Bestemmingsreserves zijn, zoals de naam al zegt, door de gemeenteraad in het leven geroepen met een bepaald doel. De saldi van deze reserves kunnen in principe door de raad worden herbestemd. Hierin schuilt het risico dat de onderliggende activiteiten geen doorgang meer vinden of halverwege worden stopgezet. In de bestemmingsreserves is daarom een onderscheid te maken tussen een beklemd deel en een onbeklemd deel.

Op het beklemd deel van de bestemmingsreserves rusten vaak al meerjarige verplichtingen. Dat geldt niet voor het onbeklemd deel van de bestemmingsreserves. Dit deel is, als het echt nodig is, volledig beschikbaar om onverwachte incidentele tegenvallers in de begroting te kunnen opvangen, omdat deze reserves niet structureel zijn ingezet in de begroting. Over het algemeen betreft het reserves met een spaar- en/of egalisatiemotief.

De reserves zullen zich in de komende jaren naar verwachting als volgt ontwikkelen:

Reservepositie per 31 december						
in €		2022	2023	2024	2025	2026
	Algemene Reserve	3.938.000	1.713.000	1.966.000	2.700.000	2.881.000
	Bestemmingsreserves (onbeklemd)	452.000	452.000	452.000	452.000	452.000
	Bestemmingsreserves (beklemd)	4.312.000	5.758.000	5.246.000	4.891.000	4.536.000
	Totaal	8.702.000	7.923.000	7.664.000	8.043.000	7.869.000

Hieronder zijn de verwachte mutaties in de algemene reserve opgesomd.

Algemene reserve						
in €		2022	2023	2024	2025	2026
	Stand per 1 januari	4.489.000	3.938.000	1.713.000	1.966.000	2.700.000
	Toevoeging resultaat boekjaar			253.000	734.000	181.000
	Onttrekking resultaat boekjaar	-551.000	-425.000			
	Onttrekking vorming bestemmingsreserve Waddenprogramma		-1.800.000			
	stand per 31 december	3.938.000	1.713.000	1.966.000	2.700.000	2.881.000

In de begroting van 2023 is te zien dat de komende jaren (vanaf 2024) een positief resultaat zal worden behaald. In 2023 vindt een onttrekking plaats uit de algemene reserve ten behoeve van de vorming van een bestemmingsreserve voor de uitvoering van het Waddenprogramma⁴. Door deze onttrekking en de verwachte negatieve resultaten in 2022 en 2023, daalt de algemene reserve tot

⁴ (Amendement Kaderbrief 2023-2026, juli 2022)

onder het door de raad vastgestelde weerstandscapaciteit. Vanaf 2024 wordt dit verschil positiever, door de toevoeging van positieve resultaten. Echter, zonder het saldo van de reserve recreatie blijft de hoogte van de algemene uitkering onder het gestelde weerstandscapaciteit.

Weerstandsvermogen						
in €		2022	2023	2024	2025	2026
	Algemene reserve	3.938.000	1.713.000	1.966.000	2.700.000	2.881.000
	Minimaal benodigde weerstandscapaciteit	3.498.000	3.550.000	3.603.000	3.657.000	3.712.000
	Overschot/tekort van het weerstandsvermogen	440.000	-1.837.000	-1.637.000	-957.000	-831.000

Wanneer de reserve recreatie ook wordt meegenomen in deze berekening, dan ziet het plaatje er als volgt uit:

Weerstandsvermogen						
in €		2022	2023	2024	2025	2026
	Stand van de algemene reserve per 31 december	3.938.000	1.713.000	1.966.000	2.700.000	2.881.000
	Stand van de reserve recreatie per 31 december	452.000	452.000	452.000	452.000	452.000
	Totaal stand reserves per 31 december	4.390.000	2.165.000	2.418.000	3.152.000	3.333.000
	Minimaal benodigde weerstandscapaciteit	3.498.000	3.550.000	3.603.000	3.657.000	3.712.000
	Overschot/tekort van het weerstandsvermogen	892.000	-1.385.000	-1.185.000	-505.000	-379.000

Voorzieningen

Voorzieningen worden gerekend tot het vreemd vermogen. Criteria voor het vormen van een voorziening zijn:

- Er moet sprake zijn van een risico of verplichting
- Dit risico of de verplichting moet zijn ontstaan voor of op balansdatum
- Het tijdstip van optreden van het risico of de verplichting is onzeker en
- De omvang is redelijkerwijs in te schatten.

Toevoeging aan en vrijval van voorzieningen vindt plaats ten laste of ten gunste van de exploitatie. Onttrekkingen worden rechtstreeks ten laste van de voorzieningen gebracht.

De verwachte meerjarige ontwikkeling van de voorzieningen ziet er als volgt uit:

Voorzieningen per 31 december						
in €		2022	2023	2024	2025	2026
	Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's	1.567.000	1.513.000	1.459.000	1.405.000	1.351.000
	Onderhoudsvoorzieningen	1.926.000	1.792.000	1.717.000	1.568.000	1.417.000
	Door derden beklemde voorzieningen	1.267.000	1.267.000	1.267.000	1.267.000	1.267.000
	Totaal	4.760.000	4.572.000	4.443.000	4.240.000	4.035.000

3. Programmaplan

In dit hoofdstuk beschrijven we de programma's. In elk programma voeren we een verzameling van activiteiten uit om de beoogde bestuurlijke doelen binnen dat programma te realiseren. Het totale programmaplan bestaat uit negen programma's en taakvelden. De uitwerking op kostenplaatsniveau is terug te vinden in bijlage 8.

3.1 Programma 0 – Burger en ondersteuning

Wat gaan we doen en zijn de verwachte ontwikkelingen in de komende jaren?

Publieksdienstverlening

De gemeente is er voor haar inwoners en ondernemers. We stellen ons dienstbaar op en zijn open en bereikbaar voor inwoners, ondernemers en organisaties. We willen nog beter, begrijpelijker en meer proactief communiceren. De basis is het onderzoek dat we eind 2021 uitvoerden naar onze dienstverlening.

Gemeentelijk vastgoed

We willen inzetten op het verduurzamen van de panden die in ons bezit zijn. We onderhouden ons gemeentelijk vastgoed volgens het Beheerplan en het Verduurzamingsplan 2020.

Hoe gaan we dit doen?

Publieksdienstverlening

Tot 2030 zetten we verschillende maatregelen in om onze dienstverlening voor inwoners, ondernemers en organisaties te verbeteren. Eén van de maatregelen is begin 2022 al genomen. Sinds dat moment zijn onze inwoners welkom aan onze publieksbalie zonder afspraak. Om te voldoen aan onze ambities, is onder andere bij het Klantcontactcentrum meer personeel nodig.

We informeren inwoners en ondernemers proactief over (aan)vragen of meldingen. Dit doen we met hulp van het digitale zaaksysteem Mozard. Vanaf 2022 werken alle medewerkers in Mozard en registreren we elke vraag die binnenkomt. We informeren de aanvrager proactief en meerdere keren tijdens het proces. We werken toe naar een situatie waarin inwoners zelf de stand van zaken van hun vraag of opmerkingen kunnen volgen. Om op dit niveau te komen, is het nodig Mozard verder te ontwikkelen en collega's te trainen.

De kosten voor de ontwikkelen op het gebied van dienstverlening moeten dit jaar nog inzichtelijk gemaakt worden.

Gemeentelijk vastgoed

We actualiseren het Beheerplan Gemeentelijk Vastgoed. Het plan geeft inzicht in de onderhoudsplanning van de gemeentelijke panden en wanneer we welke kosten kunnen gaan verwachten.

Voor elk pand zorgen we voor een actueel Meerjarenonderhoudsplan (MJOP). Een externe specialist voert voor elk pand een onderhoudsinspectie uit. Deze inspecties maken deel uit van de reguliere onderhoudscyclus van het gemeentelijk vastgoed. Ze worden betaald uit de onderhoudsgelden voor de verschillende panden.

Aan de hand van het in 2020 opgestelde Verduurzamingsplan, verduurzamen we al onze panden. Met behulp van een rendement berekening bepalen we welke verduurzamingsmaatregel per pand geschikt is.

Waar dat mogelijk is, combineren we de verduurzamingswerkzaamheden met de onderhoudswerkzaamheden die uit het MJOP naar voren komen. Voor sommige panden is dit vanwege renovatie goed mogelijk.

Van sommige vastgoed hebben we eerder besloten dat we afstand nemen. Voor het vastgoed waar dit voor geldt, maar dat we nog niet afgestoten hebben, stellen we een instandhoudingsplan op.

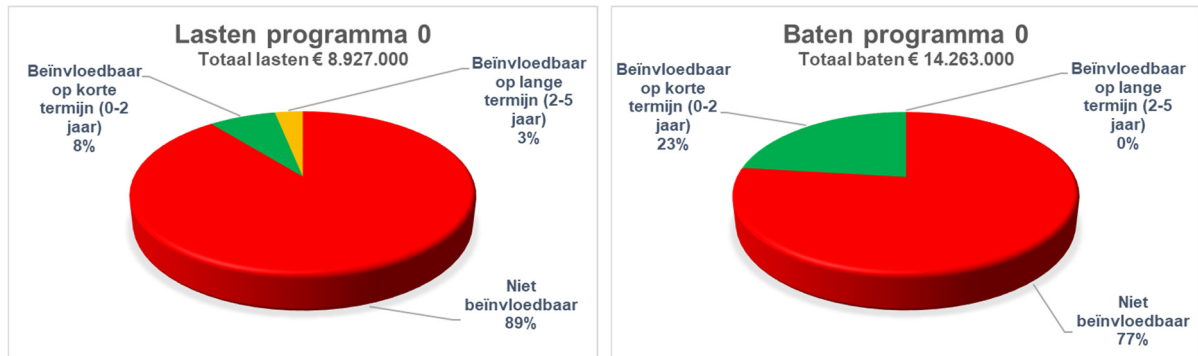
PROGRAMMA 0 BURGER EN ONDERSTEUNING					
Taakveld	L/B	2023	2024	2025	2026
0.1 BESTUUR	Baten	14.000	14.000	14.000	14.000
	Lasten	-1.162.000	-1.181.000	-1.197.000	-1.219.000
		-1.148.000	-1.167.000	-1.183.000	-1.205.000
0.2 BURGERZAKEN	Baten	150.000	150.000	150.000	150.000
	Lasten	-109.000	-109.000	-109.000	-109.000
		41.000	41.000	41.000	41.000
0.4 OVERHEAD	Baten	214.000	191.000	145.000	145.000
	Lasten	-7.364.000	-7.408.000	-7.513.000	-7.640.000
		-7.150.000	-7.217.000	-7.368.000	-7.495.000
0.5 TREASURY	Baten	13.000	13.000	13.000	13.000
	Lasten	381.000	372.000	372.000	372.000
		394.000	385.000	385.000	385.000
0.61 OZB WONINGEN	Baten	1.309.000	1.344.000	1.377.000	1.412.000
	Lasten	-72.000	-72.000	-72.000	-72.000
		1.237.000	1.272.000	1.305.000	1.340.000
0.62 OZB NIET-WONINGEN	Baten	1.271.000	1.467.000	1.504.000	1.542.000
	Lasten	-	-	-	-
		1.271.000	1.467.000	1.504.000	1.542.000
0.64 OVERIGE BELASTINGEN	Baten	100.000	102.000	104.000	106.000
	Lasten	-	-	-	-
		100.000	102.000	104.000	106.000
0.7 ALGEMENE UITKERING	Baten	10.725.000	11.201.000	11.830.000	11.371.000
	Lasten	-	-	-	-
		10.725.000	11.201.000	11.830.000	11.371.000
0.8 OVERIGE BATEN EN LASTEN	Baten	30.000	30.000	30.000	30.000
	Lasten	-	-	-	-
		30.000	30.000	30.000	30.000
0.11 ONVOORZIEN	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-648.000	-698.000	-748.000	-798.000
		-648.000	-698.000	-748.000	-798.000
TOTAAL PROGRAMMA 0 VOOR RESULTAATBESTEMMING		4.852.000	5.416.000	5.900.000	5.317.000
0.10 MUTATIES RESERVES	Baten	450.000	450.000	450.000	450.000
	Lasten	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000
		449.000	449.000	449.000	449.000
TOTAAL PROGRAMMA 0 NA RESULTAATBESTEMMING		5.301.000	5.865.000	6.349.000	5.766.000

L/B	2023	2024	2025	2026
Baten	14.276.000	14.962.000	15.617.000	15.233.000
Lasten	-8.975.000	-9.097.000	-9.268.000	-9.467.000
	5.301.000	5.865.000	6.349.000	5.766.000

Indicatoren Bestuur en Ondersteuning	2021	2020
Formatie (in fte per 1.000 inwoners)	16	16
Bezetting (in fte per 1.000 inwoners)	14	15
Apparaatskosten (in € per inwoner)	-1.302	-1.264
Externe inhuur (als percentage van de totale loonsom + totale kosten inhuur externen)	30%	34%
Overhead (in % van totale lasten)	29%	29%

Beïnvloedbaarheid

In onderstaande taartdiagrammen worden de categorieën beïnvloedbaar op korte termijn, of op lange termijn getoond ten opzichte van het totale programmabudget van baten en lasten.

Beïnvloedbaar op korte termijn (0-2 jaar)

Lasten	
in €	2023
	Bestuur 318.000
	Burgerzaken 22.000
	Overhead 9.000
	Waddenprogramma* 450.000
	Totaal 799.000

*alleen beïnvloedbaar op korte termijn als het Waddenprogramma (voor een deel) niet doorgaat

Baten	
in €	2023
	Bestuur 14.000
	Burgerlijke stand 30.000
	Baten secretarieleges 120.000
	OZB woningen 1.309.000
	OZB niet-woningen 1.271.000
	Overige belastingen 100.000
	Saldo mutatie reserves 450.000
	Totaal 3.294.000

Beïnvloedbaar op lange termijn (2-5 jaar)

Lasten	
in €	2023
	Bestuur 46.000
	Burgerlijke stand 17.000
	OZB Woningen & Niet-woningen 72.000
	Onvoorzien 198.000
	Saldo mutatie reserves 1.000
	Totaal 334.000

3.2 Programma 1 – Veiligheid

Wat gaan we doen en wat zijn de verwachte ontwikkelingen in de komende jaren?

Openbare orde en veiligheid

Veiligheid, verbinding en weerbaarheid versterken op Terschelling: dat is de ambitie van het programma Veiligheid. Het programma Veiligheid is een breed programma, dat gaat over onderwerpen als crisisbeheersing tot aan de bestuurlijke aanpak van ondermijnende criminaliteit en digitale criminaliteit.

Wat willen we bereiken:

- Een veilige woon- en leefomgeving.
- Meer bewustwording rondom het thema ondermijning.
- Het beheersen van risico's en het coördineren hulpverlening bij incidenten en crises.
- Veilige zomers.

Hoe gaan we dit doen?

Openbare orde en veiligheid

Om de ambities die we hebben op het gebied van veiligheid is het noodzakelijk om zowel met interne als externe partners nauw samen te werken. We coördineren de samenwerking tussen de verschillende handhavingpartners door deel te nemen aan briefings en wekelijkse handhavingsoverleggen te organiseren.

De gemeente heeft de regie in het opstellen van strategieën voor verschillende vraagstukken op het gebied van veiligheid. De afdeling Vergunningen, Toezicht en Handhaving (VTH) ondersteunt de uitvoering van het beleid. We faciliteren en verbinden. Bijvoorbeeld door externe partijen of interne beleidsterreinen met elkaar in contact te brengen, en overleggen te organiseren voor buurtbewoners en ondernemers.

We werken aan een transparant en veilig evenementenbeleid. Dat beleid zorgt ervoor dat inwoners en ondernemers een goed beeld krijgen van de mogelijkheden en de behoeftes voor het organiseren van een veilig en mooi evenement op Terschelling.

Daarnaast leveren we een actieve bijdrage aan de Veiligheidsregio Fryslân en daarmee aan een integrale hulpverlening bij rampenbestrijding en crisisbeheersing. Voor ons eiland hebben we een eigen COWA structuur, die we integraal aanvielen met onze crisis partners.

Op basis van het vastgestelde Integraal Veiligheidsbeleid geven we uitvoering aan het beleid. Belangrijke thema's zijn:

- Ondermijnende criminaliteit
- Effectieve verbinding veiligheid en zorg
- Cyberveiligheid
- Maatschappelijke onrust of verdeeldheid

Ondermijnende criminaliteit

In 2023 geven we uitvoering aan het vastgestelde plan van aanpak Integraal Ondermijnings Beeld. Daarnaast stellen we een uitvoeringsplan Ondermijning op. Hierin werken we nauw samen met de politie, maar ook met de buurgemeenten en de eilanden.

Crisisbeheersing

Om risico's te beheersen werken we samen met verschillende partners. Samen coördineren we de voorbereiding op hulpverlening bij incidenten en crises. De partners binnen de crisisbeheersing zijn vooral de brandweertzorg, de Geneeskundige Hulpverlening bij Ongevallen en Rampen (GHOR) en de gemeentelijke organisatie (sectie bevolkingszorg). De gemeentelijke medewerkers die een rol hebben in de crisisbeheersing krijgen trainingen en doen oefeningen om zich goed voor te bereiden op crisissituaties. De Veiligheidsregio Fryslân heeft hierin de coördinatie. Als gemeente zorgen we ervoor dat het aanbod voor vakbekwaamheid aansluit bij de wensen en de behoeften van de medewerkers. Als gevolg van de coronacrisis hebben veel ontwikkelingen stilgestaan en moet er een inhaalslag plaatsvinden.

Zomer Veiligheid

Om te zorgen voor veilige zomers, maken we samen met onze partners een integrale handhavings/samenwerkingsstrategie. Hierin beschrijven we de kernwaarden en maken we werkafspraken. We zetten vanuit onze gemeentelijke rol in op extra handhavingscapaciteit voor de volgende projecten:

- Project Veilig Uitgaan: 512 uur extra inzet in de maanden juli en augustus
- project aanpak Klein Leed: 408 uur extra inzet in de maanden juni, juli, augustus en september.

Wat merken inwoners hiervan?

- De ervaren veiligheid blijft minstens gelijk of neemt toe.
- Er wordt adequaat gereageerd op meldingen van overlast of gevaarlijke situaties die worden veroorzaakt door badgasten maar ook van eilanders in onze gemeente.
- In crisissituaties merken onze inwoners dat de crisisbeheersing goed en professioneel is geregeld. Onze inwoners worden goed opgevangen en de communicatie is helder.

Financiën

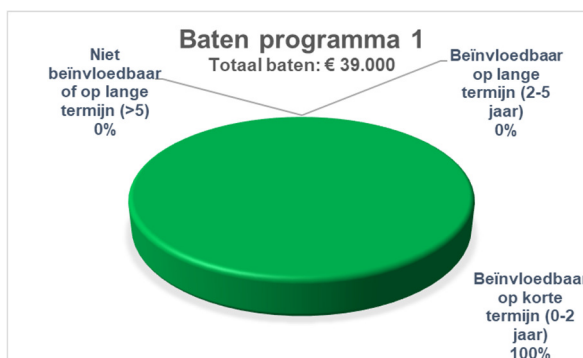
PROGRAMMA 1 VEILIGHEID					
Taakveld	L/B	2023	2024	2025	2026
1.1 CRISISBEHEERSING EN BRANDWEER	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-646.000	-667.000	-690.000	-705.000
		-646.000	-667.000	-690.000	-705.000
1.2 OPENBARE ORDE EN VEILIGHEID	Baten	39.000	39.000	39.000	39.000
	Lasten	-365.000	-366.000	-367.000	-368.000
		-326.000	-327.000	-328.000	-329.000
TOTAAL PROG 1 VOOR RESULTAATBESTEMMING		-972.000	-994.000	-1.018.000	-1.034.000
0.10 MUTATIES RESERVES	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-	-	-	-
		-	-	-	-
TOTAAL PROG 1 NA RESULTAATBESTEMMING		-972.000	-994.000	-1.018.000	-1.034.000

L/B	2023	2024	2025	2026
Baten	39.000	39.000	39.000	39.000
Lasten	-1.011.000	-1.033.000	-1.057.000	-1.073.000
	-972.000	-994.000	-1.018.000	-1.034.000

Beleidsindicatoren Veiligheid	2021	2020
Verwijzingen Halt (per 1.000 jongeren)	-	0
Winkeldiefstallen (per 1.000 inwoners)	0,4	0,2
Geweldsmisdrijven (per 1.000 inwoners)	0,4	0
Diefstallen uit woning (per 1.000 inwoners)	0,2	0
Vernielingen en beschadigingen (in openbare ruimte, per 1.000 inwoners)	4,9	3,5

Beïnvloedbaarheid

In onderstaande taartdiagrammen worden de categorieën beïnvloedbaar op korte termijn, of op lange termijn getoond ten opzichte van het totale programmabudget van baten en lasten.

Beïnvloedbaar op korte termijn (0-2 jaar)

Lasten		2023
in €		
	Openbare orde en veiligheid algemeen	68.000
	Strandbeheer	52.000
	Totaal	120.000

Baten		2023
in €		
	Huurinkomsten Strand	39.000
	Totaal	39.000

Beïnvloedbaar op lange termijn (2-5 jaar)

Lasten		2023
in €		
	Openbare Orde en Veiligheid algemeen	67.000
	Strandveiligheid	147.000
	Brandweer	5.000
	Uitvoering APV	21.000
	Totaal	240.000

3.3 Programma 2 – Verkeer, vervoer en waterstaat

Wat gaan we doen en wat zijn de verwachte ontwikkelingen in de komende jaren?

Het is fijn wonen, werken en recreëren op Terschelling. Dat willen we graag zo houden. Infra en water speelt daar een grote rol in. De vele vakantiegangers zorgen ervoor dat we in veel zaken groot moeten denken, en ook groot moeten doen. De focus ligt de komende jaren op de aanpak van het havengebied. Het is dé levensader van ons eiland. We hebben bovendien grote aandacht voor de groeiende parkeerbehoefte en zorgen voor de aanleg en het onderhoud van wegen en (fiets)paden.

Hoe gaan we dit doen?

Wegenbeheer

We actualiseren ons Wegenbeheerplan. We doen dit door in het digitale systeem Brutus al onze verharde en onverharde wegen te categoriseren. We inspecteren alle wegen: zo geeft het nieuwe beheerplan een compleet overzicht. Het Wegenbeheerplan 2024-2030 beschrijft daarnaast de benodigde financiën en de planning. Naar verwachting is het beheerplan klaar in het derde kwartaal van 2023. Voor het geplande onderhoud in 2023 geldt het huidige beheerplan.

Projecten

Er staan een aantal projecten gepland:

- Buslus Midsland
Bij Midsland komt een buslus en bij het VMBO een parkeerplaats. De plannen worden op dit moment verwerkt in een projectplan. Er wordt actief gekeken naar kansen in de omgeving en de levensduur van de huidige riolering. De aanpak staat gepland in 2023.
- Torenstraat
De Torenstraat gaat op de schop. De plannen komen samen met de bewoners van de straat tot stand. De werkzaamheden vindt eind 2023 plaats.
- Lies
Bewoners aan de Hoofdweg in Lies ervaren trillingen als er verkeer over de weg rijdt. Het is op dit moment nog niet duidelijk wat de oorzaak van de trillingen is. Samen met de bewoners onderzoeken we wat er precies aan de hand is, welke oplossingen er mogelijk zijn en wat hiervan de kosten zijn.

Openbare verlichting

Het vastgestelde plan *Uitgangspunten Beheer Openbare Verlichting* beschrijft onze aanpak op het gebied van openbare verlichting. De komende jaren vervangen we verouderde armaturen en maken we een inhaalslag met de verduurzaming van onze openbare verlichting. Daarnaast voeren we regulier onderhoud uit. Tot slot werken we aan een plan waarmee we donkerte op Terschelling bevorderen.

Waterwegen en civiele kunstwerken

We inspecteren onze waterwegen en civiele kunstwerken. We categoriseren ze, net als onze wegen, in het digitale systeem Brutus. Per kunstwerk maken we een Meerjarenonderhoudsplan (MJOP). We stellen bij elk MJOP een begroting op. Een eerste inventarisatie laat zien dat er de komende jaren (vanaf 2023) extra financiële middelen nodig zijn voor vervanging en onderhoud. De vaststelling van het MJOP moet halverwege 2023 plaatsvinden.

Bovenstaande hangt samen met de vaststelling van de nieuwe wegenlegger. De data uit de huidige wegenlegger is verouderd en is toe aan een actualisatie. Met eigen informatie en info uit onder andere de waterlegger van het Wetterskip Fryslân, is het mogelijk de data te actualiseren. Vanwege

verschillende bronnen, analoog en digitaal, is de projectduur nog nader te bepalen. Aansluitend bij de fietspadenruil met Staatsbosbeheer en kadastrale vastlegging, zal de wegenlegger waarschijnlijk begin 2024 kunnen worden vastgesteld.

Meldpunt openbare ruimte

Inwoners moeten ons gemakkelijk kunnen bereiken met klachten, meldingen en opmerkingen over de openbare ruimte. Daarom kunnen zij sinds dit jaar een melding doen via een algemeen telefoonnummer. Ook is er een webpagina ingericht. In 2023 zetten we verder in op het verbeteren van ons serviceniveau.

Laadpalen plan

In 2021 werden de uitgangspunten voor de infrastructuur voor elektrische voertuigen op Terschelling vastgelegd. Gemeente Terschelling sluit bij de uitbreiding en vervanging van de huidige laadpalen op Terschelling aan bij de provinciale aanbesteding. Dat betekent dat de huidige laadpaleninfrastructuur wordt vervangen. Via de provinciale aanbesteding worden nieuwe palen geplaatst en voorzien van een onderhoudscontract. De financiering is eerder al vastgesteld en opgenomen in de begroting.

Fietspaden

De Waddeneilanden hebben gezamenlijk een notitie opgesteld voor het verbeteren van het fietspadennetwerk op de eilanden. Het een op een uitvoeren van de aanbevelingen uit de notitie is voor gemeente Terschelling een te grote financiële opgave. In 2023 wordt de fietspadenstructuur geclassificeerd en worden deelprojecten benoemd.

Haven

In het najaar van 2021 stemde de gemeenteraad in met het Uitvoeringsprogramma Havenfront Terschelling. Een projectorganisatie startte in mei met de uitwerking van de 'planfase'. In deze fase werkt de organisatie de plannen en ideeën uit in een concreet plan van aanpak voor de uitvoering.

Het plan van aanpak beschrijft de uitvoering van de verschillende (deel)projecten en de concrete stappen om extra financiering te verkrijgen in de vorm van fondsen, subsidies en/of cofinanciering. Na een besluit over het plan van aanpak, start de voorbereiding, de vergunningsprocedure en de contractvoorbereiding.

In het kader van maatregelen voor hoogwaterbescherming is het project Haven aangemeld bij een Europees initiatief met de naam "Water as leverage". Bij dit initiatief zoeken een drietal Nederlandse projecten, een Duits project en een project in Denemarken, gezamenlijk naar een oplossing voor de klimaatverandering en hoogwaterbescherming in het Waddengebied. Het Rijk heeft hiervoor een startsubsidie beschikbaar gesteld. In het licht van de samenwerking tussen de drie Waddenzeelanden, is het mogelijk dat deze een Europees vervolg krijgt. Deze subsidie zouden we kunnen gebruiken voor innovatieve hoogwaterbeschermingsmaatregelen voor bijvoorbeeld West-Terschelling en de Plaat. Van de deelnemende gemeenten wordt vooralsnog alleen een inbreng in uren en denkkracht gevraagd als cofinanciering aan het project.

Risico's

Wegenbeheer

Voor de volgende projecten zien we een aantal risico's:

- Buslus Midsland
In het wegenbeheerplan is een investeringsbudget van € 173.000 beschikbaar voor de herinrichting van de parkeerplaats nabij het VMBO. Bij de uitwerking van de plannen moet ook gekeken worden naar de staat van de riolering, aangezien deze het einde van haar

levensduur nadert. In de tweede helft van 2022 worden de plannen verder uitgewerkt. Er kan op dat moment een betere inschatting worden gemaakt over de hoogte van de benodigde aanvullende investering.

- Torenstraat
Onderdeel van de herinrichting van de Torenstraat is het afkoppelen van hemelwater. Er wordt gekeken of het mogelijk is om het investeringsbudget aan te vullen met (Europese/provinciale) subsidies.
- Hoofdweg Lies
In Lies zijn er inmiddels onderzoeken gedaan naar de wegconstructie en bodemgesteldheid. De trillingsmetingen op gebouwen moeten nog plaatsvinden. De voorlopige onderzoekskosten zijn € 50.000. Of er extra onderzoeken nodig zijn is op dit moment nog onduidelijk. Het is dan ook nog niet duidelijk wat een oplossing -en het eventueel vergoeden van schades- gaat kosten. Eind 2022, uiterlijk begin 2023 volgt een kostenraming en dekkingsvoorstel.

Waterwegen en civiele kunstwerken

De functie van de civiele kunstwerken wordt nader belicht in 2023. In het wegbeheer programma is er nog onvoldoende aandacht voor de verkeersfunctie van civiele kunstwerken, met name duikers in het wegennet. Er is logischerwijze meer aandacht voor de watervoerende functie. Echter, een duiker moet beide functies kunnen uitvoeren om functioneel en veilig te zijn. De risico's zijn dat bij uitval zowel watervoering als wegverkeer ernstige hinder ondervinden. Dit is een samenspel met Wetterskip Fryslân.

Haven

De belangrijkste risico's voor het project Havenfront zijn op dit moment:

- Stijgende prijzen op de inkoop- en aannemersmarkt;
- Schaarste aan materialen bijvoorbeeld staal;
- Schaarste aan beschikbare capaciteit bij aannemers;
- Risico's van het weer tijdens de uitvoering;

Uiteraard zal tijdens de uitvoering van de werkzaamheden mogelijk hinder ontstaan voor de logistiek op het eiland. Uiteraard zullen wij er alles aan doen om dit voor omwonenden, vervoerders, eilanders en gasten tot een minimum te beperken. In dat licht zal dan ook een omgevingsmanager worden opgenomen in de projectorganisatie als aanspreekpunt voor de verschillende partijen.

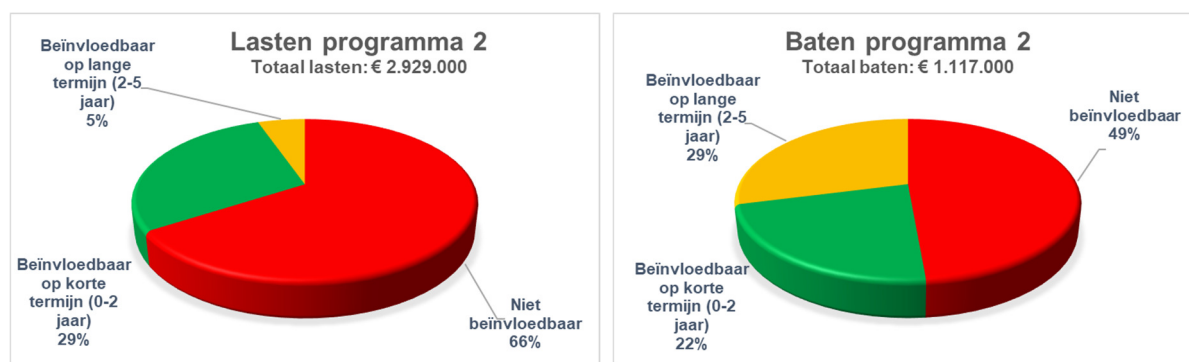
Financiën

PROGRAMMA 2 VERKEER, VERVOER EN WATERSTAAT					
Taakveld	L/B	2023	2024	2025	2026
2.1 VERKEER EN VERVOER	Baten	515.000	515.000	515.000	515.000
	Lasten	-1.426.000	-1.399.000	-1.399.000	-1.399.000
		-911.000	-884.000	-884.000	-884.000
2.3 RECREATIEVE HAVENS	Baten	76.000	75.000	73.000	73.000
	Lasten	-49.000	-48.000	-48.000	-48.000
		27.000	27.000	25.000	25.000
2.4 ECONOMISCHE HAVENS EN WATERWEGEN	Baten	277.000	282.000	282.000	282.000
	Lasten	-1.134.000	-1.307.000	-1.160.000	-1.159.000
		-857.000	-1.025.000	-878.000	-877.000
TOTAAL PROG 2 VOOR RESULTAATBESTEMMING		-1.741.000	-1.882.000	-1.737.000	-1.736.000
0.10 MUTATIES RESERVES	Baten	249.000	417.000	270.000	270.000
	Lasten	-344.000	-354.000	-364.000	-364.000
		-95.000	63.000	-94.000	-94.000
TOTAAL PROG 2 NA RESULTAATBESTEMMING		-1.836.000	-1.819.000	-1.831.000	-1.830.000

L/B	2023	2024	2025	2026
Baten	1.117.000	1.289.000	1.140.000	1.140.000
Lasten	-2.953.000	-3.108.000	-2.971.000	-2.970.000
	-1.836.000	-1.819.000	-1.831.000	-1.830.000

Beïnvloedbaarheid

In onderstaande taartdiagrammen worden de categorieën beïnvloedbaar op korte termijn, of op lange termijn getoond ten opzichte van het totale programmabudget van baten en lasten.

Beïnvloedbaar op korte termijn (0-2 jaar)

Lasten	
in €	2023
Masterplan haven*	500.000
Mutaties reserves	344.000
Totaal	844.000

* Tot er verplichtingen aan zijn gegaan, te beïnvloeden

Baten		
in €		2023
	Wegenbeheer	1.000
	Mutaties reserves	249.000
	Totaal	250.000

Beïnvloedbaar op lange termijn (2-5 jaar)

Lasten		
in €		2023
	Bermenbeheer	44.000
	Straatreiniging	8.000
	Havenexploitatie	104.000
	Totaal	156.000

Baten		
in €		2023
	Straatreiniging	49.000
	Havengelden	270.000
	Havenexploitatie	5.000
	Totaal	324.000

3.4 Programma 3 – Economie

Wat gaan we doen en wat zijn de verwachte ontwikkelingen in de komende jaren?

Toeristen weten Terschelling dit jaar nog weer beter te vinden dan in de laatste zomer voor de coronacrisis. En ook dat was al een topjaar. Hoewel er in coronatijd minder mensen naar Terschelling toekwamen, wisten een nieuw publiek het eiland te ontdekken. Dit blijkt uit cijfers van de VVV. De gemeente vindt een goede balans tussen de leefbaarheid voor de eilanders en het toerisme, maar ook tussen natuur en toerisme belangrijk.

Hoe gaan we dit doen?

Toeristische visie

We starten met het maken van een nieuwe toeristische visie. Hierin bepalen we de balans tussen toerisme, economie en leefbaarheid. De toeristenvisie hangt samen met de omgevingsvisie. De kosten voor het proces zijn dan ook in het proces voor de omgevingsvisie opgenomen.

Ondernemersfonds

In december 2021 besloot de gemeenteraad om de samenwerking met het Terschellinger Ondernemersfonds voort te zetten voor een periode van vier jaar. Daarna wordt het contract stilzwijgend verlengd met eenzelfde periode, tenzij de gemeenteraad tijdig anders besluit.

VVV

De VVV zette de afgelopen jaren in op het bedienen van de vele gasten die, binnen de grenzen van de coronamaatregelen, naar Terschelling kwamen. Er is geïnvesteerd in informatievoorziening, communicatie en gastheerschap. Daarmee heeft de organisatie een belangrijke rol gespeeld voor het toerisme in de coronaperiode. De komende jaren wil de VVV deze lijn doorzetten om het niveau van de beleving van de gast op peil te houden of te verhogen. De jaarlijkse subsidie aan de VVV is opgenomen in het Subsidiejaarprogramma.

Gastsonderzoek

Eens in de drie jaar vindt er een onderzoek plaats onder gasten die Terschelling bezoeken. Van 1 april 2022 tot 1 april 2023 ontvangen gasten na thuiskomst een e-mail van Rederij Doeksen, waarin ze uitgenodigd worden om hun mening te geven over hun verblijf en de voorzieningen op het eiland. Deze informatie is van groot belang om een visie op het eiland en het eilander toerisme te kunnen formuleren.

In het onderzoek zijn vragen opgenomen over het gebruik van de auto door gasten. Er wordt gekeken welke kansen dit voor de toekomst biedt om het gebruik van de auto door niet-eilanders te verminderen. De uitvoering van het gastsonderzoek is opgenomen in de meerjarenbegrotingen.

Ondernemers

Ondanks de verschillende compensatieregelingen hebben ondernemers het zwaar gehad tijdens de coronaperiode. In april nam de gemeenteraad daarom een motie aan om verruiming van de beleidsregels voor horeca en campings te verlengen. Hoewel de coronamaatregelen op dit moment losgelaten zijn, blijft de toekomst onzeker. Dit maakt het extra belangrijk om goed en laagdrempelig met ondernemers te communiceren. Dit doen we door:

- Gesprekken te voeren met ondernemers en verenigingen zoals de Terschellinger Ondernemersvereniging (TOV) en met het Recreatieplatform.

- De aanstelling van een bedrijvencontactfunctionaris in 2022 .
- Ondernemers de kans te geven in gesprek te aan met de wethouder via het Ondernemersloket.

In 2022 starten we met een digitale nieuwsbrief voor ondernemers. Waar mogelijk worden op deze wijze eilander bedrijven geattendeerd op mogelijke eilander klussen die de gemeente te doen staan. De inzet op communicatie met ondernemers gebeurt binnen de huidige formatie.

Inning toeristenbelasting

Een gebruiksvriendelijk en veilig betaal- en registratiesysteem voor toeristenbelasting is een grote wens van Terschelling. Het systeem moet voldoen aan de eisen van deze tijd. Dat betekent dat de heffing en inning van de toeristenbelasting omgezet wordt naar een gepersonaliseerd systeem. Dit betekent dat niet de logiesverstrekker moet zorgen voor de inning en afdracht van de toeristenbelasting, maar dat de toeristenbelasting rechtstreeks door de gemeente bij de toerist in rekening wordt gebracht.

In een globaal programma van eisen (PvE) is beschreven hoe de overgang naar een nieuw systeem moet plaatsvinden. Het PvE wordt eerst omgezet naar een projectplan, voordat het aanbestedingstraject kan worden gestart. Gezien de omvang is er naar alle waarschijnlijkheid sprake van een Europese aanbesteding.

Op dit moment wordt een projectorganisatie ingericht. Er wordt gestreefd naar invoering van het nieuwe systeem per 1 januari 2024, of eerder als dat mogelijk is. Vanuit de budgetoverheveling 2021 zijn er projectgelden beschikbaar voor de implementatie van het nieuwe systeem. Eventueel aanvullende financiering is in dit stadium niet bekend en daarom ook niet verwerkt in de meerjarenraming 2023-2026.

Financiën

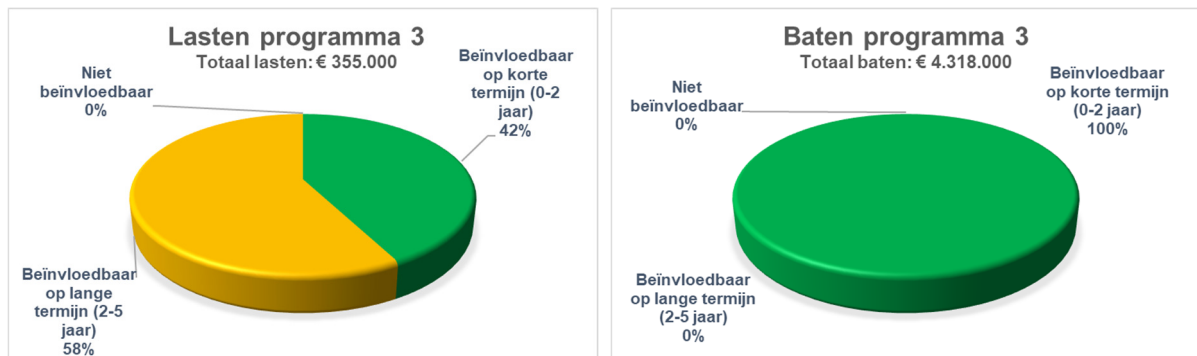
PROGRAMMA 3 ECONOMIE					
Taakveld	L/B	2023	2024	2025	2026
3.1 ECONOMISCHE ONTWIKKELING	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000
		-1.000	-1.000	-1.000	-1.000
3.4 PROMOTIE EN BELASTINGEN	Baten	4.318.000	4.430.000	4.520.000	4.633.000
	Lasten	-354.000	-369.000	-369.000	-373.000
		3.964.000	4.061.000	4.151.000	4.260.000
TOTAAL PROG 3 VOOR RESULTAATBESTEMMING		3.963.000	4.060.000	4.150.000	4.259.000
0.10 MUTATIES RESERVES	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-	-	-	-
		-	-	-	-
TOTAAL PROG 3 NA RESULTAATBESTEMMING		3.963.000	4.060.000	4.150.000	4.259.000

L/B	2023	2024	2025	2026
Baten	4.318.000	4.430.000	4.520.000	4.633.000
Lasten	-355.000	-370.000	-370.000	-374.000
	3.963.000	4.060.000	4.150.000	4.259.000

Beleidsindicatoren Economie	2021	2020
Functiemenging (in %)	54,0%	53,6%
Vestigingen (van bedrijven, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-74 jaar)	257,9	196

Beïnvloedbaarheid

In onderstaande taartdiagrammen worden de categorieën beïnvloedbaar op korte termijn, of op lange termijn getoond ten opzichte van het totale programmabudget van baten en lasten.

Beïnvloedbaar op korte termijn (0-2 jaar)

Lasten	
in €	2023
Subsidies en andere lasten toeristisch product	150.000
Totaal	150.000

Baten	
in €	2023
Toeristenbelasting	3.456.000
Forensenbelasting	862.000
Totaal	4.318.000

Beïnvloedbaar op lange termijn (2-5 jaar)

Lasten	
in €	2023
Heffing toeristenbelasting	40.000
Bijdrage Terschellinger Ondernemersfonds	165.000
Totaal	205.000

3.5 Programma 4 – Onderwijs

Wat gaan we doen en wat zijn de verwachte ontwikkelingen in de komende jaren?

Kwalitatief onderwijs bieden aan alle kinderen en jongeren -en soms volwassen- op Terschelling: dat is het doel van het programma Onderwijs. Gemeente Terschelling heeft een regiefunctie in het lokaal onderwijsbeleid.

We richten ons op:

- Huisvesting van scholen;
- Kinderen met (onderwijs)achterstanden;
- Gymnastiekaccomodaties;
- Schoolzwemmen (inclusief vervoer);
- Leerlingenvervoer voor het speciaal- en praktijkonderwijs;
- Uiterkingen op grond van Tegemoetingskoming Uitwonende Studerenden en de Vergoeding ov-jaarkaart;
- Bestrijden van schooluitval;

Toekomstbestendig onderwijs en onderwijshuisvesting

De Rijksoverheid stelt vanaf 2023 het hebben van een Integraal Huisvestingsplan Onderwijshuisvesting (IHP) verplicht. Het doel is om te komen tot toekomstbestendige onderwijshuisvesting die aansluit bij onderwijskundige en maatschappelijke behoeften. Het ontwikkelen van een visie op toekomstbestendig onderwijs op Terschelling maakt onderdeel uit van het proces.

Inclusief onderwijs

Alle kinderen kunnen, in ieder geval tot en met het primair onderwijs, onderwijs volgen op het eiland. Dit vraagt om een integrale benadering en een intensieve samenwerking tussen PO, VO kinderopvang, Jeugdzorg, het Eilandteam en jeugdwerk.

Aansluiting onderwijs lokale/regionale arbeidsmarkt

Het tegengaan van krimp en het behoud van personeel en arbeid op de eilanden is van essentieel belang voor de leefbaarheid van het eiland. 't Schylger Jouw anticipeert hierop door intensivering van de praktijkcomponent binnen de vmbo-opleidingen. Daarnaast zijn er in samenwerking met werkgevers en MBO-opleiders opleidingen ontwikkeld voor Horeca en Zorg. Ook in de Groen- en Bouw sector is er een dringende vraag naar geschoolde medewerkers.

Hoe gaan we dit doen?

Toekomstbestendig onderwijs en onderwijshuisvesting

Eind 2021 is onder begeleiding van een externe partij gestart met de ontwikkeling van een Integraal Huisvestingsplan Onderwijshuisvesting (IHP). Uitgangspunten van het IHP zijn onder andere het aanbod van basisonderwijs in de drie kernen (West-Terschelling, Midsland en Hoorn) en een doorlopende ontwikkelingslijn van 2-18 jaar.

Als onderdeel van het IHP werken we aan een huisvestingsscenario en planvoorbereiding voor 't Schylger Jouw. Daarbij gaan we uit van nieuwbouw op de huidige locatie, eventueel samen met het Hunnighouwersgat. Als onderdeel van het IHP onderzoeken we ook huisvestingsscenario's voor de basisscholen obs en CBS 't Jok.

Eind 2022/Begin 2023 worden er ter besluitvorming enkele scenario's voorgelegd aan de gemeenteraad. Een heldere financiële paragraaf maakt onderdeel uit van het IHP. Het is nog te vroeg om al in dit stadium hiervoor kosten in deze begroting mee te nemen.

Inclusief onderwijs

Foar Fryske Bern (FFB) voerde een onderzoek uit naar de lokale onderwijs-zorg situatie. De centrale vraag in het onderzoek was *of we de juiste dingen doen en zo ja, hoe we die doen*. De uitkomsten van het onderzoek worden dit jaar gepresenteerd. Op basis hiervan stellen we samen met de onderwijspartners een activiteitenagenda op. De uitvoering wordt integraal opgepakt met bijvoorbeeld het onderwijs (po en vo), Jeugdzorg, Eilandteam en Jeugdwerk. De begeleiding van het proces wordt vooralsnog door FFB gefaciliteerd.

Aansluiting onderwijs lokale/regionale arbeidsmarkt

We stimuleren en ondersteunen de lokale initiatieven met betrekking tot de ontwikkeling en borging van MBO-opleidingen. We werken hierin samen met de andere Waddeneilanden vanuit het Waddenprogramma.

In de zorgopleiding werken we samen met Vlieland. Het aanbieden van gezamenlijke MBO-opleidingen met betrekking tot Hospitality en Groen is in voorbereiding. Deze samenwerking is mogelijk gemaakt door de tweejarige pilot 'schoolboot' Vlieland - Terschelling. Voor continuering van de vaarverbinding op de langere termijn wordt financiering gezocht via de Provincie en de aanvraag voor de Regiodeal. Voor de korte termijn, schooljaar 2022-2023, wordt aanvullende cofinanciering gevraagd van beide gemeenten. Het gaat om een budget van € 14.000 per gemeente. Dit wordt gedekt vanuit het gemeentelijk budget voor cofinanciering.

Risico's

De kosten voor renovatie en/of nieuwbouw van de onderwijslocaties (incl. sportvoorzieningen) zijn afhankelijk van de uitkomsten van het IHP. Pas als dit inzichtelijk is, kunnen de kosten worden verwerkt in de meerjarenbegroting

Financiën

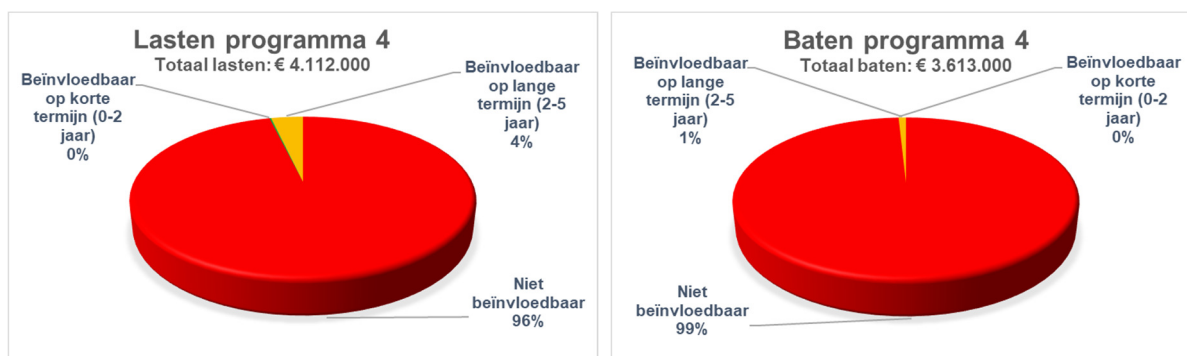
PROGRAMMA 4 ONDERWIJS					
Taakveld	L/B	2023	2024	2025	2026
4.1 OPENBAAR BASISONDERWIJS	Baten	1.735.000	1.735.000	1.735.000	1.735.000
	Lasten	-1.737.000	-1.737.000	-1.737.000	-1.737.000
		-2.000	-2.000	-2.000	-2.000
4.2 ONDERWIJSHUISVESTING	Baten	76.000	76.000	76.000	76.000
	Lasten	-332.000	-327.000	-327.000	-327.000
		-256.000	-251.000	-251.000	-251.000
4.3 ONDERWIJSBELEID EN LEERLINGZAKEN	Baten	1.802.000	1.802.000	1.802.000	1.802.000
	Lasten	-2.043.000	-2.043.000	-2.043.000	-2.043.000
		-241.000	-241.000	-241.000	-241.000
TOTAAL PROG 4 VOOR RESULTAATBESTEMMING		-499.000	-494.000	-494.000	-494.000
0.10 MUTATIES RESERVES	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-	-	-	-
		-	-	-	-
TOTAAL PROG 4 NA RESULTAATBESTEMMING		-499.000	-494.000	-494.000	-494.000

L/B	2023	2024	2025	2026
Baten	3.613.000	3.613.000	3.613.000	3.613.000
Lasten	-4.112.000	-4.107.000	-4.107.000	-4.107.000
	-499.000	-494.000	-494.000	-494.000

Beleidsindicatoren Onderwijs	2020	2019
Absoluut verzuim (aantal per 1.000 leerlingen)	-	-
Relatief verzuim (aantal per 1.000 leerlingen)	-	11
Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificaties (vsv-ers in % deelnemers aan het VO en MBO onderwijs)	0,7%	1,4%

Beïnvloedbaarheid

In onderstaande taartdiagrammen worden de categorieën beïnvloedbaar op korte termijn, of op lange termijn getoond ten opzichte van het totale programmabudget van baten en lasten.

Beïnvloedbaar op korte termijn (0-2 jaar)

Lasten	
in €	2023
Diverse kleine subsidies onderwijs	7.000
Totaal	7.000

Beïnvloedbaar op lange termijn (2-5 jaar)

Lasten	
in €	2023
Onderwijshuisvesting	12.000
Tegemoetkoming uitwonende studenten	51.000
Leerlingenvervoer	43.000
Schoolzwemmen	27.000
Kinderopvang	15.000
Totaal	148.000

Baten	
in €	2023
Huurinkomsten kinderopvang	30.000
Totaal	30.000

3.6 Programma 5 – Sport, cultuur en recreatie

Wat gaan we doen en wat zijn de verwachte ontwikkelingen in de komende jaren?

Sport

De ambities van gemeente Terschelling op het gebied van sport, staan omschreven in het Lokaal Sportakkoord. Met meerdere werkgroepen werken onze ambtenaar Sport en de buurtsportcoach aan de uitvoering van dit akkoord. In de werkgroepen zitten vrijwilligers, bijvoorbeeld uit het onderwijs of uit sportverenigingen. Het Lokaal Sportakkoord loopt af in 2023, maar de werkgroepen hebben aangegeven het programma voort te willen zetten.

Het Lokaal Sportakkoord heeft als doel om:

- De motoriek van kinderen te verbeteren;
- Meer samen te werken en kennis te delen met beweegaanbieders en maatschappelijke organisaties;
- De sportlocaties en openbare ruimte te verbeteren zodat deze meer uitnodigt om te bewegen;
- Bewegen stimuleren onder mensen die niet vanzelfsprekend (kunnen) sporten.

Subsidies

Verschillende organisaties op het gebied van cultuur, welzijn en recreatie op Terschelling ontvangen subsidie uit het Subsidiejaarprogramma. Een groot aantal meerjarige subsidies loopt in 2022 af.

Vrijwilligers

In coronatijd zijn veel organisaties leden kwijtgeraakt, ondanks alle moeite die verenigingen en gemeente hebben gedaan om dit te voorkomen. Een groot knelpunt waar organisaties tegenaan lopen is om hun besturen en andere vrijwilligersfuncties bemand te krijgen of houden.

Museum/cultureel erfgoed

't Behouden Huys heeft de komende jaren, naast de reguliere taken, drie prioriteiten waar vol op ingezet gaat worden. Deze drie speerpunten zijn:

- de ontsluiting en digitalisering van een eilandbreed archief
- de educatie-projecten voor de eilander jeugd en museumbezoek
- de nieuwe, eigentijdse tentoonstellingen.

Tonnenloods

Het project 'de Tonnenloods' is een samenwerking tussen Rijkswaterstaat (RWS), Staatsbosbeheer (SBB) en de gemeente Terschelling. De Tonnenloods heeft zijn industriële bestemming grotendeels verloren en komt daardoor beschikbaar als informatief, educatief en cultureel bezoekerscentrum. Het gebouw blijft eigendom van Rijkswaterstaat, maar wordt in de toekomst door het Rijksvastgoedbedrijf verhuurd aan de Stichting Tonnenloods. Deze stichting is een samenwerkingsproject van de VVV en de Stichting Oerol en regelt de exploitatie.

Bibliotheekwerk

De bibliotheek verricht veel werk op het gebied van leesbevordering en geletterdheid, maar helpt daarnaast ook mensen hun weg te vinden in de huidige digitale samenleving. Dit gebeurt onder meer vanuit het DigiTaalhuis. Daarnaast heeft de bibliotheek in veel vestigingen een Informatiepunt Digitale Overheid (IDO). Dat is een punt waar inwoners met vragen over de digitale overheid terecht kunnen.

Groenbeheer

In een Groenbeheerplan leggen we de kaders vast hoe we het 'groen' in onze gemeente beheren en onderhouden. De focus in het beheerplan ligt op duurzaamheid en het versterken van de biodiversiteit.

Hoe gaan we dit doen?

Sport

Het Lokaal Sportakkoord loopt af in 2023. Op dit moment is het nog niet duidelijk of de Rijksoverheid met een nieuwe regeling komt waarin budget beschikbaar wordt gesteld om het Lokaal Sportakkoord voort te zetten. Er is hiervoor jaarlijks € 10.000 nodig. Dit bedrag is in deze begroting opgenomen in de meerjarenramingen. Zodra er meer bekend is over eventueel te ontvangen subsidies, worden de bedragen aangepast.

Sport blijft daarnaast een rol spelen bij andere projecten en programma's. Zo moet het een plek krijgen bij het opstellen van een Lokale Inclusie Agenda en het gemeentelijk gezondheidsbeleid. Gemeente Terschelling is daarnaast een JOGG-gemeente.

De buurtsportcoach blijft betrokken bij het organiseren en uitvoeren van beweegactiviteiten voor zowel jong als oud. De buurtsportcoach brengt mensen in beweging en richt zich daarbij ook op de moeilijker bereikbare doelgroep.

Subsidies

De subsidieverordening uit 2011 wordt herzien en het Subsidiejaarprogramma opnieuw bekeken. Vanwege deze aanstaande wijzigingen worden meerjarige subsidies in 2023 voor een kortere periode toegekend. Over de gehele breedte van het Subsidiejaarprogramma zijn er organisaties waarbij het gewenst is om bedragen aan te passen. Een deel van deze organisaties wordt al jaarlijks geïndexeerd.

Vrijwilligers

In overleg met de verenigingen wordt gekeken wat de organisaties nodig hebben en waar de gemeente faciliterend op kan treden. We brengen de post 'vrijwilligersbeleid' in het subsidiejaarplan beter onder de aandacht, net als de post 'diverse subsidies'. Beide mogelijkheden zijn nog weinig bekend.

Voor het ondersteunen van vrijwilligers en vrijwillige organisaties wordt in samenwerking met deze organisaties een plan gemaakt. Kosten voor het opstellen van dit plan bedragen € 5.000. Het is mogelijk dat voor de uitvoering van het plan budget nodig is.

Museum/cultureel erfgoed

't Behouden Huys richt zich de komende jaren op de volgende aandachtspunten:

- Digitalisering
Het doel van de website 'Erfgoed Terschelling' is om alle historische en culturele archieven met elkaar te verbinden. Ook de archieven van de cultuur-historische collecties van de VVV, Oerol, Staatsbosbeheer, scholen, sportclubs en toneel- en zangverenigingen krijgen een plek op de website.

- Educatie
‘t Behouden Huys werkt samen met het onderwijs aan de cultuurhistorie op de scholen op Terschelling. Acht jaar lang wordt er aandacht besteed aan acht verschillende thema’s. De bedoeling is, na de evaluatie, de daaropvolgende acht jaar de cyclus opnieuw te starten.
- Tentoonstellingen
‘t Behouden Huys heeft de ambitie om iedere twee jaar een nieuwe tentoonstelling te ontwikkelen. We voeren overleg met het Rijksmuseum voor een langdurige bruikleen in 2023 van originele objecten van Willem Barentsz’ op Nova Zembla (1596/1597).

Tonnenloods

De Tonnenloods wordt een beleefcentrum en is naar verwachting eind 2023 of in 2024 klaar. Nu de voorbereidingfase klaar is en het bestemmingsplan aangepast, gaat een werkgroep aan de slag met de volgende fasen.

Alle drie de samenwerkingspartijen hebben €1 miljoen gereserveerd voor de realisatie van de Tonnenloods. Rijkswaterstaat investeert daarnaast ook in het achterstallig onderhoud en het geschikt maken van het gebouw. Staatsbosbeheer en de gemeente zorgen met name voor het realiseren van het inhoudelijke concept. De gemeente bewaakt daarnaast de educatieve functies van het Centrum voor Natuur en Landschap (CNL).

Aanvullende subsidies zijn toegekend door het Waddenfonds (€ 1 miljoen) en aangevraagd bij de provincie Fryslân (€ 1 miljoen). De fasering en de voorwaarden waaronder deze bijdragen beschikbaar komen moeten nog nader vastgesteld worden. Daarnaast zullen aanvullende maatregelen genomen om de duurzaamheid van het gebouw te verhogen. Deze subsidie is inmiddels aangevraagd.

Bibliotheekwerk

Vanaf 2023 is de gemeente wettelijk verplicht om een Informatiepunt Digitale Overheid in te richten. Dit Informatiepunt krijgt een plek in de bibliotheek. Naar verwachting ontvangen we vanaf 2023 een (niet geormerkt) budget uit het gemeentefonds voor de realisatie van een IDO.

Daarnaast neemt de bibliotheek het voortouw om met meerdere gemeenten samen op te trekken om subsidie aan te vragen voor een project op het gebied van laaggeletterdheid.

Groenbeheer

In een Groenbeheerplan leggen we de kaders vast hoe we het ‘groen’ in onze gemeente beheren en onderhouden. De focus in het beheerplan ligt op duurzaamheid en het versterken van de biodiversiteit.

Op het operationele vlak komt er meer aandacht voor het vergaren van kennis over en het systematisch bestrijden van exoten, zoals dit al gebeurt, in samenwerking met andere beheerders op het eiland en de provincie. Daarnaast vindt uitwisseling van kennis en informatie plaats met groenbeheerders van de andere eilanden.

PROGRAMMA 5 SPORT, CULTUUR EN RECREATIE					
Taakveld	L/B	2023	2024	2025	2026
5.2 SPORTACCOMMODATIES	Baten	182.000	199.000	237.000	237.000
	Lasten	-717.000	-740.000	-779.000	-781.000
		-535.000	-541.000	-542.000	-544.000
5.3 CULTUURPRESENTATIE, PRODUCT-PARTICIPATIE	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-163.000	-163.000	-163.000	-163.000
		-163.000	-163.000	-163.000	-163.000
5.4 MUSEA	Baten	63.000	65.000	92.000	92.000
	Lasten	-557.000	-601.000	-633.000	-638.000
		-494.000	-536.000	-541.000	-546.000
5.6 MEDIA	Baten	94.000	68.000	68.000	68.000
	Lasten	-285.000	-263.000	-267.000	-271.000
		-191.000	-195.000	-199.000	-203.000
5.7 OPENBAAR GROEN EN (OPENLUCHT) RECREATIE	Baten	2.000	2.000	2.000	2.000
	Lasten	-144.000	-144.000	-144.000	-144.000
		-142.000	-142.000	-142.000	-142.000
TOTAAL PROG 5 VOOR RESULTAATBESTEMMING		-1.525.000	-1.577.000	-1.587.000	-1.598.000
0.10 MUTATIES RESERVES	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-	-	-	-
		-	-	-	-
TOTAAL PROG 5 NA RESULTAATBESTEMMING		-1.525.000	-1.577.000	-1.587.000	-1.598.000

L/B	2023	2024	2025	2026
Baten	341.000	334.000	399.000	399.000
Lasten	-1.866.000	-1.911.000	-1.986.000	-1.997.000
Totaal	-1.525.000	-1.577.000	-1.587.000	-1.598.000

Beleidsindicatoren Sport, cultuur en recreatie	2021	2020
Niet sporters (%)	-	52,8

Beïnvloedbaarheid

In onderstaande taartdiagrammen worden de categorieën beïnvloedbaar op korte termijn, of op lange termijn getoond ten opzichte van het totale programmabudget van baten en lasten.

Beïnvloedbaar op korte termijn (0-2 jaar)

Lasten		
in €		2023
	Diverse subsidies	163.000
	Exploitatie Centrum voor Natuur en Landschap	115.000
	Exploitatie Behouden Huys	110.000
	Openbaar groen	22.000
	Totaal	410.000

Beïnvloedbaar op lange termijn (2-5 jaar)

Lasten		
in €		2023
	Zwembad	375.000
	Sportgebouwen	179.000
	Bevordering sportdeelname	70.000
	Bibliotheek	199.000
	Driemaster	44.000
	Openbaar groen	114.000
	Totaal	981.000

Baten		
in €		2023
	Huurinkomsten Zwembad	111.000
	Huurinkomsten sportgebouwen	22.000
	Entreegelden Behouden Huys	51.000
	Huurinkomsten Driemaster	62.000
	Totaal	246.000

3.7 Programma 6 – Sociaal Domein

Wat gaan we doen en wat zijn de verwachte ontwikkelingen in de komende jaren?

Iedere inwoner heeft recht op de zorg die hij of zij nodig heeft. Daarom is samenwerking tussen interne afdelingen en externe partijen noodzakelijk. De gemeenten Harlingen, Terschelling, Vlieland en Waadhoeke werken samen op de domeinen WMO, Jeugdwet en Participatiewet. Dit gebeurt binnen de gemeenschappelijke regeling Dienst Sozawe NWF.

Op het gebied van beleid werken we samen met de gemeenten in het Beleidsteam Sociaal domein Noardwest-Fryslân. Het intergemeentelijk team zorgt ervoor dat de vier colleges en gemeenteraden samen de beste besluiten kunnen nemen voor hun inwoners. De landelijke kaders (wetten en regelingen) zijn voor deze gezamenlijke ambities het vertrekpunt.

Het team vertegenwoordigt daarnaast de vier gemeenten in de regionale en provinciale ketens en structuren zoals Sociaal Domein Fryslân, Arbeidsmarktregio Fryslân Werkt!, RMC-regio Midden en de GR Fryslân-West / Empatec NV. Waar dat nodig is en kan, werkt het team samen met de lokale beleidsteams op het terrein van cultuur, welzijn en gezondheid.

De opgaven voor het Sociaal Domein zijn:

- De Jeugdwet
- Participatie
- De WMO

Expertise Jeugd

Normaliseren

Het provinciale programma Foar Fryske Bern richt zich onder andere op normaliseren: het omarmen en waarderen van variëteit en verschillen tussen kinderen. Daarmee wordt geaccepteerd dat iedereen anders is en dat opvoeden en opgroeien soms een worsteling is. Om deze omslag in het kijken naar kinderen te realiseren wordt in de directe omgeving van het kind ondersteuning ingezet.

Ouderparticipatie

Het uitgangspunt is dat de ouder primair verantwoordelijk is en samenwerkt met de professionals. Ouders kunnen aanwezig zijn bij besprekingen van hun kind en hun ervaringskennis en gezinsomstandigheden delen. Het gebiedsteam benut deze kennis en zorgt voor draagvlak voor de aanpak bij de ouders.

Expertise Participatie

We streven naar een inclusieve arbeidsmarkt. Zoveel mogelijk inwoners vinden daarom hun plek op de arbeidsmarkt. Ook als zij een beperking hebben. Betaald werk is een belangrijke voorspeller voor een economisch zelfredzaam bestaan.

Domeinoverstijgende aanpak

Door het versterken van de ketensamenwerking op de verschillende leefgebieden komt er samenhang en afstemming in de aanpak, zorg en ondersteuning. De integrale beoordeling leidt tot één kind/één plan waarbij de hulp wordt ingezet op de combinatie van de onderwijsbehoefte en de zorgbehoefte van het kind.

Onze doelen:

- Minder kinderen krijgen gespecialiseerde jeugdhulp;
- Meer kinderen volgen (voor-)schoolse voorzieningen in de eigen omgeving;
- Ouders zijn meer betrokken bij het inzetten van ondersteuning voor hun kind;

Hoe we onze doelen bereiken:

- We onderzoeken of er voldoende gevarieerd ondersteuningsaanbod beschikbaar is buiten de door SDF ingekochte specialistische jeugdhulp;
- We monitoren het zorgaanbod provinciaal (SDF) om te kunnen innoveren;
- We transformeren de jeugdhulp naar een collectieve voorziening;
- We ontwikkelen het Eilandteam conform de landelijke hervormingsagenda en het nieuwe bestuurlijke kader tot een stevig lokaal team 2.0.

In 2022 is er onderzoek gedaan naar de oorzaken van de overschrijding van de kosten in de jeugdwet. Daarbij is vooral ingezet op preventie. Er zijn gesprekken gevoerd met de huisartsen om de lijnen korter te laten lopen. Als er verwijzingen zijn, dan worden die meestal door het Eilandteam gedaan. Daarmee is er meer controle vanuit de gemeente op de kosten. Ook zijn de lijnen met onderwijs strakker getrokken. De verwachting is dat kinderen in toekomst eerder in beeld zullen zijn, waardoor minder vaak dure zorg nodig is.

Expertise WMO

Het doel van de WMO is dat mensen zo lang mogelijk zelfstandig kunnen wonen en dat zij goed mee kunnen doen in de maatschappij. De ondersteuning van inwoners met een beperking, chronische psychische of psychosociale problemen vindt zo veel mogelijk plaats in de eigen vertrouwde leefomgeving.

Een inclusieve samenleving faciliteren

1. Uitvoeringsagenda "Grip op de Wmo" 2022-2024 'uitvoeren'.
2. De Kadernota Sociaal Domein herijken (visie en missie).

Iedereen woont zo lang mogelijk zelfstandig thuis

1. De woonzorgvisie opstellen (i.c.m. de woonvisie).
2. Ontwikkelen beleid voor de toekomstige 'senioren' en hun behoeften op het gebied van wonen en ondersteuning.

Zorgdragen voor een passend voorzieningen aanbod/dekkend zorglandschap

1. (innovatieve) Aanbestedingen uitvoeren.
2. Blijven inzetten op relatiebeheer met zorgaanbieders en verwijzers.
3. De monitoring en evaluatie van het beleid verbeteren (PDCA cyclus).

Mantelzorg ondersteunen

Mantelzorgers zijn cruciaal in het zo lang mogelijk thuis blijven wonen en in het kunnen bieden van een dekkend zorglandschap. De uitvoeringsagenda mantelzorgbeleid voorziet in het planmatig ondersteuning bieden aan de mantelzorgers op de gebieden van o.a. WMO, respijtzorg en organisatie van (informatie-) bijeenkomsten.

Huiselijk geweld en mishandeling bestrijden

1. participeren in SDF verband voor beleid op het gebied 'Geweld in Afhankelijkheidsrelaties' (GIA)

2. contracten en subsidies in het kader van huiselijk geweld en kindermishandeling verlopen via SDF/ gemeente Leeuwarden (Veilig Thuis, Fier Fryslân)

Zorgen dat mensen minder snel in een beschermde woonvorm terecht komen

We zetten in op ondersteuning en participatie van kwetsbare inwoners thuis in de wijk of buurt. Het doel is om mensen minder snel in een beschermde woonvorm terecht te laten komen.

Indicatoren die hierbij van belang zijn:

- De gemeente heeft een sluitende keten op het gebied van de WMO, Jeugd- en Participatiewet en grip en sturing op de uitgaven van het sociaal domein.
- Er zijn minder inwoners die gebruik moeten maken van ondersteuning vanuit de Wmo die plaats vindt in een woonvorm van een zorgaanbieder. Zoveel mogelijk (ambulante) ondersteuning thuis en in de eigen omgeving.
- De toegankelijkheid en de mogelijkheden van algemene en laagdrempelige voorzieningen is verbeterd en zo nodig vergroot.

Expertise Participatie

Prioriteit bij re-integratie naar betaald werk

- Wij zorgen dat de dienstverlening van de DIENST NWF en gemeenten in samenhang leidt tot goede resultaten van onze inwoners en dat zien we door een blijvende daling van het aantal uitkeringsgerechtigden in onze gemeente.
- Wij werken aan een aanvullend passend en gedifferentieerd instrumentarium om mensen voor wie werk nog niet op korte termijn haalbaar is, met kleine stappen dichtbij de arbeidsmarkt te brengen.
- Meer mensen met een beperking doen mee op de lokale arbeidsmarkt. Dat zien we door een stijging van het aantal Baanafspraken. Bestaanszekerheid wordt hierdoor vergroot, ook na werkaanvaarding
- De gemeenteraden stellen in 2023 het Integrale Armoedebeleid 2023 – 2027 vast.
- Vroegsignalering van schulden blijft prioriteit en het minimabeleid zoals dat in 2022 is herijkt is de basis van het armoedebeleid.
- We willen bijdragen aan een stimulerende omgeving voor jongeren zodat zij zich optimaal ontwikkelen met het oog op een economisch onafhankelijke toekomst. Wij betrekken kinderen en jongeren bij het opstellen van beleid.
- Vanuit het Sociaal Domein zorgen wij ervoor dat wij bijdragen aan betaalbaar wonen, o.a. door de inzet van middelen en mogelijkheden vanuit het rijk in het kader van het terugdringen van energie-armoede en door de energie-transitie samen met corporaties nader vorm te geven.
- We volgen de herziening van de Participatiewet die moet leiden tot 'meer menselijke maat' nauwlettend. We zorgen dat waarden als bestaanszekerheid, complementariteit, iedereen kan werken, eigen verantwoordelijkheid en solidariteit verankerd worden in voorstellen aan de gemeentebesturen en zichtbaar zijn in de dienstverlening aan onze inwoners.

Leren en werken in je eigen regio: jongeren hebben perspectief in Noardwest-Fryslân

Voor een beter perspectief voor kwetsbare inwoners, onder wie de jongeren die uitstromen uit het Pro/VS – en MBO-1-onderwijs, leveren wij een bijdrage aan het regionale netwerk van de drie o's: overheid, ondernemers en onderwijs. Deze drie o's komen samen in de strategische ontwikkelprogramma's Sociaal Economisch Actieplan (Harlingen en Waadhoeke) en het Waddenprogramma (Terschelling en Vlieland) en de (voorbereidingen) op de Regiodeal.

Indicatoren die hierbij van belang zijn:

- Het aantal werkende personen met een indicatie Baanafspraakbaan (Bab) neemt in onze regio toe
- Minder jongeren groeien op in armoede (indicatoren: lage-inkomensgrens of sociaal minimum)
- Meer inwoners met een kwetsbare positie op de arbeidsmarkt participeren in ontwikkeltrajecten die voortkomen uit strategische ontwikkelprogramma's
- Minder inwoners maken gebruik van een uitkering ingevolge de Participatiewet
- Voor meer mensen is de uitkering ingevolge de Participatiewet een aanvulling op inkomen uit arbeid (oftewel: het aantal part time werkenden in de bijstand groeit)

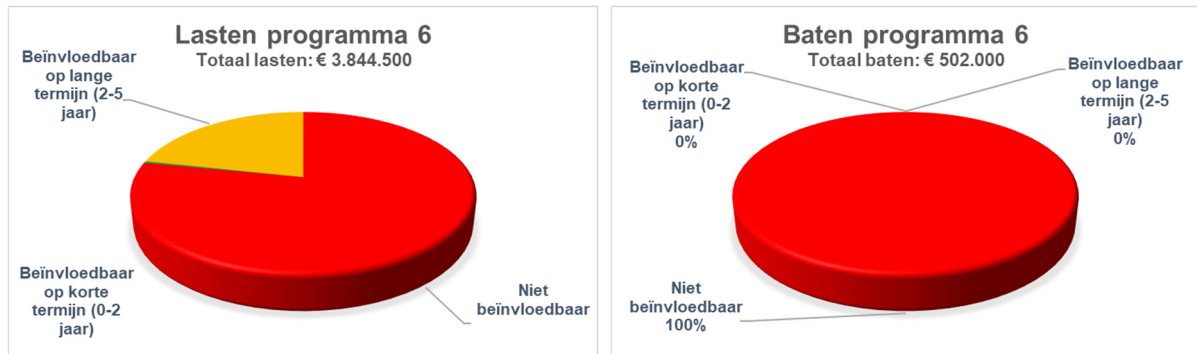
PROGRAMMA 6 SOCIAAL DOMEIN					
Product	L/B	2023	2024	2025	2026
6.1 SAMENKRACHT EN BURGERPARTICIPATIE	Baten	22.000	17.000	30.000	30.000
	Lasten	-626.500	-620.500	-639.500	-648.500
		-604.500	-603.500	-609.500	-618.500
6.2 WIJKTEAMS	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-2.000	-2.000	-2.000	-2.000
		-2.000	-2.000	-2.000	-2.000
6.3 INKOMENSREGELINGEN	Baten	400.000	412.000	414.000	413.000
	Lasten	-523.000	-531.000	-538.000	-545.000
		-123.000	-119.000	-124.000	-132.000
6.4 BEGELEIDE PARTICIPATIE	Baten	42.000	43.000	43.000	43.000
	Lasten	-287.000	-289.000	-294.000	-297.000
		-245.000	-246.000	-251.000	-254.000
6.5 ARBEIDSPARTICIPATIE	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-29.000	-29.000	-29.000	-30.000
		-29.000	-29.000	-29.000	-30.000
6.6 MAATWERKVOORZIENING (WMO)	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-79.000	-84.000	-87.000	-92.000
		-79.000	-84.000	-87.000	-92.000
6.71 MAATWERKDIENTVERLENING 18+	Baten	38.000	38.000	38.000	38.000
	Lasten	-962.000	-989.000	-1.017.000	-1.046.000
		-924.000	-951.000	-979.000	-1.008.000
6.72 MAATWERKDIENTVERLENING 18-	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-1.222.000	-1.239.000	-1.257.000	-1.274.000
		-1.222.000	-1.239.000	-1.257.000	-1.274.000
6.82 GESCALEERDE ZORG 18-	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-116.000	-118.000	-119.000	-120.000
		-116.000	-118.000	-119.000	-120.000
TOTAAL PROG07 SAMENLEVEN VOOR RESULTAATBESTEMMING		-3.344.500	-3.391.500	-3.457.500	-3.530.500
PROD1199 MUTATIES RESERVES	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-	-	-	-
		-	-	-	-
TOTAAL PROG07 SAMENLEVEN NA RESULTAATBESTEMMING		-3.344.500	-3.391.500	-3.457.500	-3.530.500

L/B	2023	2024	2025	2026
Baten	502.000	510.000	525.000	524.000
Lasten	-3.846.500	-3.901.500	-3.982.500	-4.054.500
	-3.344.500	-3.391.500	-3.457.500	-3.530.500

Indicatoren sociaal domein	2021	2020
Banen (aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15-74 jaar)	856,4	692,4
Jongeren met een delict voor de rechter (% 12 t/m 21 jarigen)	onbekend	onbekend
Kinderen in uitkeringsgezin (% kinderen tot 18 jaar)	onbekend	1%*
Netto arbeidsparticipatie (% van de werkzame beroepsbevolking tov de beroepsbevolking)	-	69,3%
Werkloze jongeren (% 16 t/m 22 jarigen)	-	2
Personen met een bijstandsuitkering (aantal per 1.000 inwoners)	14,4	35,9
Lopende re-integratievoorzieningen (aantal per 1.000 inwoners van 15-74 jaar)	6,3	5,2
Jongeren met jeugdhulp (% van alle jongeren tot 18 jaar)	14,3	9,7
Jongeren met jeugdbescherming (% van alle jongeren tot 18 jaar)	onbekend	onbekend
Jongeren met jeugdreclassering (% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar)	onbekend	onbekend
Cliënten met een maatwerkarrangement WMO (aantal per 10.000 inwoners)	600	580

Beïnvloedbaarheid

In onderstaande taartdiagrammen worden de categorieën beïnvloedbaar op korte termijn, of op lange termijn getoond ten opzichte van het totale programmabudget van baten en lasten.

Beïnvloedbaar op korte termijn (0-2 jaar)

Lasten	
in €	2023
Mantelzorg	11.000
Wijkteams	2.000
Totaal	13.000

Beïnvloedbaar op lange termijn (2-5 jaar)

Lasten	
in €	2023
Dorpshuizen	28.000
Subsidie Jeugdwerk	146.000
Subsidie Ouderenwerk	14.000
School-maatschappelijk werk	45.000
Inkomensregelingen	117.000
Minimaregelingen	17.000
Participatiebudget	32.000
Uitvoeringskosten Wmo	166.000
Uitvoeringskosten Jeugdzorg	148.000
Algemene voorzieningen Jeugd & Wmo	116.000
Totaal	829.000

3.8 Programma 7 – Volksgezondheid en milieu

Wat gaan we doen en wat zijn de verwachte ontwikkelingen in de komende jaren?

Volksgezondheid

Het gemeentelijk gezondheidsbeleid werd opgesteld in samenwerking met de andere Friese Waddeneilanden. Er zijn vier speerpunten waar het gezondheidsbeleid zich op richt:

1. Gezond gewicht en gezonde leefstijl
2. Preventie en matiging van middelengebruik
3. Ouderenzorg
4. Mentale gezondheid

Het speerpunt ‘mentale gezondheid’ is nieuw en krijgt - vanwege de lockdowns - de komende jaren extra aandacht. Er zijn veel signalen van een verslechterde mentale gezondheid onder alle bevolkingsgroepen. Bij de jeugd wordt er meer probleemgedrag gesignaleerd sinds de pandemie. De komende periode zetten we in op de verbetering hiervan.

Helder Terschelling

Het doel van ‘Helder Terschelling’ is overmatig gebruik van alcohol en drugs onder volwassenen te verminderen, en het gebruik van alcohol en drugs onder jongeren zoveel mogelijk stoppen en voorkomen. We zetten in op bewustwording en hulpverlening. Vooral de horeca, middelbare school en het Maritiem Instituut zijn belangrijk om veranderingen in gang te zetten.

Afval

De focus op het gebied van afvalinzameling ligt de komende jaren op een mogelijke uitbreiding van de ondergrondse voorzieningen. Daarnaast is de milieustraat toe aan onderhoud. We werken in beide gevallen samen met Omrin.

Riolering

In het Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan (vGRP) ligt het onderhoudsplan voor de riolering op Terschelling vast. De financiering van het onderhoud komt uit de heffing van de rioolbelasting. Om de samenhang tussen de uitvoeringskosten en de onderhoudsvoorziening rioleringen helder te houden, werken we aan een nieuwe berekening voor de kostendekkendheid van onze tarieven. De uitkomsten gebruiken we voor het nieuwe vGRP 2024-2029.

Duurzaamheid

We werken aan een nieuw uitvoeringsprogramma Duurzaamheid (2023-2026). Dit doen we samen met belangrijke partners als Terschelling Energie, Terschellinger Ondernemers Vereniging, Liander en WoonFriesland, maar ook met maatschappelijke organisaties op het eiland en ondernemers. Belangrijk uitgangspunt hierbij is dat de organisatie voor duurzaamheid doelmatig en efficiënt moet zijn en de middelen voor duurzaamheid zo veel mogelijk besteed worden als katalysator van initiatieven.

Hoe gaan we dit doen?

Volksgezondheid

Onder het gemeentelijk gezondheidsbeleid vallen verschillende acties en programma's. Voorbeelden zijn het Lokaal Sportakkoord, Helder Terschelling, subsidieverstrekking voor initiatieven en veel samenwerking met professionals en lokale partijen. Hier blijven we de komende jaren op inzetten.

Maandelijks voeren we gesprekken met de GGD. In deze gesprekken worden gezondheidszaken besproken die op dat moment spelen. Bij problemen kan de GGD extra hulp bieden. De Rijksoverheid zorgt voor diverse subsidiemogelijkheden waar we gebruik van kunnen maken. Dit gaat meestal om subsidies op het gebied van leefstijlinterventies en landelijke gezondheidsacties.

Programma's zoals het Lokaal Sportakkoord en Helder Terschelling werken met een eigen budget. De overige kosten hangen af van de acties die we uitzetten en de subsidies die we de komende jaren kunnen aanvragen bij het Rijk.

Helder Terschelling

De werkgroep 'Helder Terschelling' bestaat uit verschillende betrokkenen en professionals. We zetten in op bewustwording en hulpverlening. Bewustwording creëren we door bijvoorbeeld op het VMBO en het MIWB voorlichtingen te geven. Om hulpverlening te verbeteren werken we samen met Verslavingszorg Nederland (VNN). Er wordt een ambulante hulpverlener op Terschelling ingezet voor 16 uur per week. Dat zorgt ervoor dat inwoners met problemen of een hulpvraag niet meer naar de vaste wal hoeven.

Voor de jaren 2023-2026 is een werkbudget opgenomen van € 13.000 voor het programma Helder Terschelling. De inzet van de ambulante hulpverlener is hierin nog niet meegenomen. De extra kosten worden in een later stadium aan de gemeenteraad voorgelegd.

Afval

Om te onderzoeken of een uitbreiding van van de ondergrondse afvalvoorzieningen nodig is, moet in kaart gebracht worden welke locaties beschikbaar zijn. Voor het onderhoud van de milieustraat maken we een plan. De kosten die verbonden zijn aan de uitbreiding van de ondergrondse afvalopvang en onderhoud van de milieustraat zullen doorwerken op de afvalstoffenheffing. Binnenkort zal hierover overleg met Omrin plaatsvinden.

Riolering

In 2021 is een structurele inspectieplanning van de riolering opgezet, waarbij een cyclus van 5 jaar ontstaat. Daarmee wordt bereikt dat de inspectiegegevens van de riolering van Terschelling actueel blijven en de laatste inspectie nooit ouder is dan 5 jaar.

In samenwerking met de gemeente Ameland is een beheerpakket aangeschaft voor het digitaal beheren van de rioolgegevens. De komende jaren wordt het systeem gevuld met de bestaande en geactualiseerde rioolgegevens en waar nodig aangevuld en/of gecorrigeerd.

Er wordt uitgezocht of met behulp van telemetrie het functioneren van de rioolstelsels, o.a. de bergingsfunctie van het rioleringsstelsel per kern, kunnen worden geoptimaliseerd.

Ook kijken we samen met Wetterskip Fryslân naar de mogelijkheden om de persleidingen naar de RWZI af te koppelen van de vrijvervalstelsel, om het vrijvervalstelsel een langere levensduur te geven en een grotere bergingscapaciteit.

De voorbereiding van het herstel van de bergbezinkbassin (verkeersbelasting schade dek) nabij de haven in West Terschelling, mee te nemen in het project Havenfront, alsmede de uitvoering van dit project.

Duurzaamheid

We stellen samen met onze partners een nieuw uitvoeringsprogramma op. We zetten onder andere in op duurzame mobiliteit en een circulaire economie. De energiecoach heeft een belangrijke functie om participatie te bevorderen. Het nieuwe uitvoeringsprogramma is naar verwachting in het najaar klaar.

We blijven samenwerken aan gezamenlijke thema's met de Rijksoverheid, provincie Fryslân en de andere Waddeneilanden. Uitdagingen als de Regionale Energiestrategie (RES), de Transitievisie Warmte (TVW) en het Waddenprogramma zijn hier concrete voorbeelden van.

We maken gebruik van diverse provinciale en landelijke regelingen. Soms komt het voor dat regelingen niet geschikt zijn voor Terschelling, of dat we een eigen regeling nodig hebben om onze doelstellingen te halen. In die gevallen richten we onze eigen regelingen in, zoals de Subsidieregeling isolatiemaatregelen en de in 2021 gestarte Huurdersregeling.

Risico's

Riolering

De inspecties van de vrijverval riolering hebben vertraging opgelopen. Het inlopen op deze achterstand is inmiddels weer gestart op West-Terschelling. De data wordt geanalyseerd in 2023. In 2023 en 204 kunnen met gerichte data een gestructureerde interpretatie van de onderhoudstoestand van alle vrijvervalstelsels maken.

Duurzaamheid

Als we de doelen willen behalen, is een langjarige investering nodig in voorlichting en ondersteuning. In de meerjarenraming is structureel een budget van € 172.000 opgenomen voor duurzaamheid. In het Klimaatakkoord van 2019 hebben alle overheden zich verbonden aan de ambities van het Kabinet om de CO2-uitstoot verder te reduceren. Om deze ambities te realiseren is het structurele budget niet toereikend. Daarom is het duurzaamheidsbudget de afgelopen collegeperiode dan ook aangevuld met incidentele middelen. Deze middelen zijn voor €118.000 structureel opgenomen in de begroting voor de jaren 2023 -2026. Het budget van duurzaamheid is opgenomen onder taakveld 7.4 Milieubeheer.

Vanaf 2023 tot en met 2030 krijgen gemeenten meer uitvoeringsmiddelen voor klimaat- en energiebeleid. Over deze middelen voor uitvoering van het klimaatakkoord en aanvullend klimaatbeleid vinden nog gesprekken plaats tussen onder andere VNG, IPO en het Rijk.

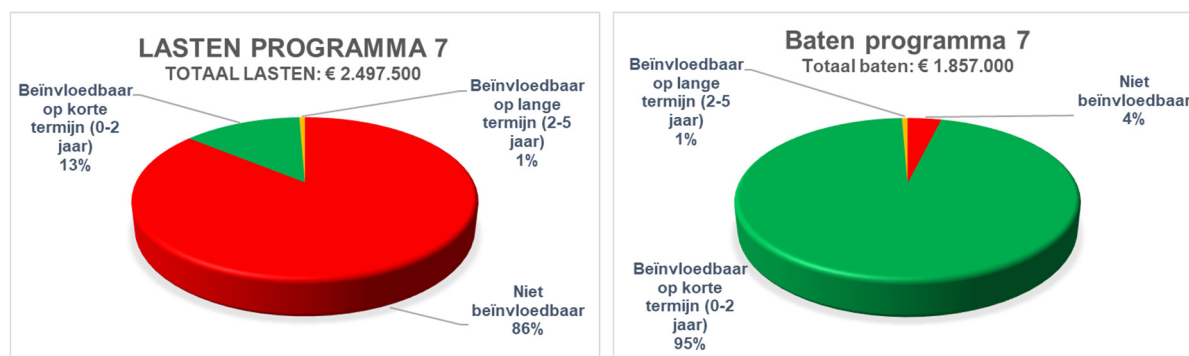
PROGRAMMA 7 VOLKSGEZONDHEID EN MILIEU					
Taakveld	L/B	2023	2024	2025	2026
7.1 VOLKSGEZONDHEID	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-247.000	-252.000	-257.000	-261.000
		-247.000	-252.000	-257.000	-261.000
7.2 RIOLERING	Baten	870.000	870.000	870.000	870.000
	Lasten	-788.500	-760.500	-760.500	-760.500
		81.500	109.500	109.500	109.500
7.3 AFVAL	Baten	976.000	994.000	1.013.000	1.032.000
	Lasten	-987.000	-1.014.000	-1.034.000	-1.054.000
		-11.000	-20.000	-21.000	-22.000
7.4 MILIEUBEHEER	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-455.000	-453.000	-453.000	-453.000
		-455.000	-453.000	-453.000	-453.000
7.5 BEGRAAFPLAATSEN EN CREMATORIA	Baten	11.000	11.000	11.000	11.000
	Lasten	-20.000	-20.000	-20.000	-20.000
		-9.000	-9.000	-9.000	-9.000
TOTAAL PROG 7 VOOR RESULTAATBESTEMMING		-640.500	-624.500	-630.500	-635.500
0.10 MUTATIES RESERVES	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-	-	-	-
		-	-	-	-
TOTAAL PROG 7 NA RESULTAATBESTEMMING		-640.500	-624.500	-630.500	-635.500

L/B	2023	2024	2025	2026
Baten	1.857.000	1.875.000	1.894.000	1.913.000
Lasten	-2.497.500	-2.499.500	-2.524.500	-2.548.500
	-640.500	-624.500	-630.500	-635.500

Beleidsindicatoren Volksgezondheid en Milieu	2020	2019
Omvang huishoudelijk restafval (Kg/inwoner)	345	345
Hernieuwbare elektriciteit (%)	11,7%	9%

Beïnvloedbaarheid

In onderstaande taartdiagrammen worden de categorieën beïnvloedbaar op korte termijn, of op lange termijn getoond ten opzichte van het totale programmabudget van baten en lasten.

Beïnvloedbaar op korte termijn (0-2 jaar)

Lasten		2023
in €		
	Afval	19.000
	Duurzaamheid	290.000
	Elektrisch rijden	5.000
	Onderhoud begraafplaatsen	20.000
	Totaal	334.000

Baten		2023
in €		
	Rioolheffing	870.000
	Afvalstoffenheffing	894.000
	Grafrechten	10.000
	Totaal	1.774.000

Beïnvloedbaar op lange termijn (2-5 jaar)

Lasten		2023
in €		
	Algemene gezondheidszorg	13.000
	Jeugdgezondheidszorg	3.000
	Totaal	16.000

Baten		2023
in €		
	Verhuur overslagstation	12.000
	Totaal	12.000

3.9 Programma 8 – Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing

Wat gaan we doen en wat zijn de verwachte ontwikkelingen in de komende jaren?

Woonprogramma

Overall om je heen zijn er mensen die een woning zoeken en deze moeilijk of niet kunnen vinden. Op Terschelling speelt dit probleem al een lange tijd. De huizen zijn te duur, of gewoonweg niet aanwezig. Hoewel we het probleem niet volledig zullen kunnen oplossen, kan nieuwbouw een belangrijke bijdrage leveren.

Met de Woonvisie en het Uitvoeringsprogramma gaven we de afgelopen vier jaren inhoud aan onze doelstellingen. Het resultaat is 135 vergunde of vergeven woningen. De daadwerkelijke nieuwbouw volgt komende jaren.

We stellen de ambitie van 135 nieuwe woningen bij naar 195. Daarnaast heeft ook het Rijk een ambitie voor de bouw van meer woningen. Die ambitie wordt doorgespeeld aan de provincies (taakstellingen). De provincie heeft daar de gemeenten hard voor nodig. Terschelling voert inmiddels gesprekken met de provincie om 310 woningen te realiseren voor de periode tot en met 2030.

Tot slot is het wettelijk verplicht om als gemeente een visie te hebben op zorg en op wonen. Deze visie heeft gemeente Terschelling op dit moment nog niet. We willen deze visie integraal beschouwen. Want juist op Terschelling is het belangrijk dat mensen (met de nodige zorg) langer thuis kunnen blijven wonen.

Omgevingswet

De nieuwe Omgevingswet treedt op 1 januari 2023 in werking. De Eerste Kamer neemt hierover na de zomer een besluit. Bij de invoering ligt de focus in 2022 op het afronden van de noodzakelijke aanpassingen in werkprocessen, software en verordeningen. Het is belangrijk daarmee zo lang mogelijk te kunnen oefenen voordat de wet in werking treedt. Het zal jaren kosten om de nieuwe werkwijzen te optimaliseren. Daarin zijn we ook afhankelijk van de kwaliteit van het digitaal stelsel omgevingswet (DSO), dat nu nog onvoldoende is.

Ruimtelijke ordening

Op basis van de Omgevingswet moet een Omgevingsvisie worden gemaakt. Hier is in 2022 mee gestart. Het maken van de Omgevingsvisie loopt gelijk op met de ontwikkeling van het omgevingsplan voor het deelgebied Midsland.

Vergunningverlening, toezicht & handhaving milieu

Sinds 1 januari 2022 voert de FUMO alleen nog de milieutaken uit voor de gemeente Terschelling. In 2023 stijgt de bijdrage aan de FUMO naar € 171.814. Dit is onder voorbehoud omdat de gevolgen van de Omgevingswet nog niet in de begroting voor 2023 van de FUMO zijn meegenomen. De FUMO heeft daarnaast aangegeven dat ze pas in 2023 kunnen kijken naar de hoogte van de frictiekosten, omdat dan pas duidelijk is hoe hoog deze zullen zijn.

Erfgoed

Vanuit de motie erfgoedverordening is de afgelopen jaren geld beschikbaar gesteld voor compensatiemogelijkheden voor eigenaren van onroerend goed dat aangemerkt wordt tot gemeentelijk erfgoed. Door deze aanmerking ontstaan er mogelijk beperkende factoren welke nadelige financiële consequenties kunnen hebben voor de eigenaren. De gemeente kan deze eigenaren compenseren door middel van een subsidie.

In de afgelopen twee jaar is geen gebruik gemaakt van deze mogelijkheid. Bij een eventuele compensatieaanvraag verwachten wij dit te kunnen dekken vanuit de bestaande budgetten.

Vergunningverlening WABO

Sinds 1 januari 2022 voert de gemeente Terschelling zelf de BRIKS-taken uit in een samenwerking met de gemeente Harlingen. Hiervoor is een pool opgezet, waarin ook de medewerkers van gemeente Terschelling een plaats hebben. In 2022 wordt er veel aandacht geschonken het laten draaien van de werkzaamheden. Daarnaast is er ook volop ingezet op de komst van de nieuwe Omgevingswet, zodat in 2023 we goed over kunnen gaan naar een nieuw systeem.

Hoe gaan we dit doen?

Ruimtelijke Ordening

Om de Omgevingsvisie op te stellen, is de expertise van een adviesbureau nodig. De kosten hiervoor zijn naar verwachting € 75.000.

Als in 2023 de Omgevingswet in werking treedt, worden de bestemmingsplannen onderdeel van het tijdelijke Omgevingsplan Terschelling. Hoewel de ruimtelijke ordening als vakgebied blijft bestaan, betekent de start van de Omgevingswet het einde van de Wet ruimtelijke ordening.

Het tijdelijke Omgevingsplan wordt per deelgebied geactualiseerd. Dit proces is vergelijkbaar met de actualisering van de bestemmingsplannen. Als pilot zijn we inmiddels gestart met de voorbereiding van het Omgevingsplan voor het deelgebied Midland.

Omgevingswet

Vanuit het gemeentefonds draagt het Rijk in totaal € 150 miljoen aan de transitiekosten die gemeenten maken voor de invoering en de uitvoering van de Omgevingswet in 2022. De voorwaarde is dat er tijdens een evaluatie de daadwerkelijke kosten in kaart worden gebracht. De verdeling van deze decentralisatie-uitkering vindt plaats via de verdeelsleutel 60% inwonertal, 25% landoppervlak en 15% vast bedrag. In de meicirculaire 2022 is voor Terschelling een indicatief bedrag aangegeven van ruim € 180.000,- voor 2022. Over de middelen voor de jaren 2023 tot en met 2025 volgt het definitieve bedrag in de septembercirculaire.

Woonprogramma 2.0

We evalueren de huidige Woonvisie en stellen op basis hiervan een nieuwe Woonvisie op. Na de visie volgt een nieuw uitvoeringsprogramma. Daarnaast moet vóór 1 juli 2023 de Huisvestingsverordening opnieuw vastgesteld worden.

Het Woonteam voert het woonbeleid uit. Het gaat om de volgende onderdelen.

De uitvoering van het Woonbeleid wordt programmatisch vormgegeven middels het Woonteam.

Onder dit programma hangen de volgende onderdelen:

- Ontwikkeling particuliere locaties (met tenders en Adviesteam);
- De projecten;
- WoonFriesland;
- De huisvesting van tijdelijk personeel;
- Grotere/ meerdere ontwikkellocaties;
- Wonen en zorg.

De laatste twee onderdelen zijn nieuw in het programma. Na de vaststelling van de vernieuwde visie en het daarbij behorende uitvoeringsprogramma zal een nieuwe tender uitgezet worden.

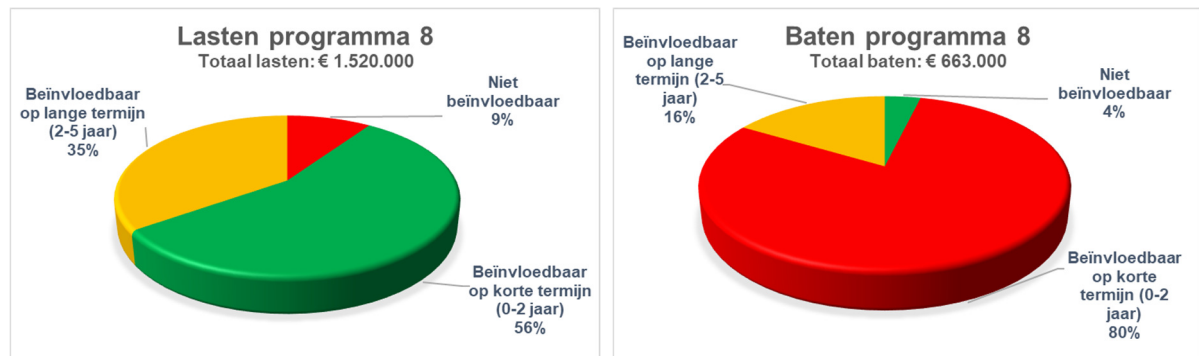
PROGRAMMA 8 VOLKSHUISVESTING, RUIMTELIJKE ORDENING & STEDELIJKE VERNIEUWING					
Taakveld	L/B	2023	2024	2025	2026
8.1 RUIMTELIJKE ORDENING	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-382.000	-282.000	-257.000	-232.000
		-382.000	-282.000	-257.000	-232.000
8.2 GRONDEXPLOITATIE	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-8.000	-8.000	-8.000	-8.000
		-8.000	-8.000	-8.000	-8.000
8.3 WONEN EN BOUWEN	Baten	663.000	672.000	677.000	677.000
	Lasten	-1.145.000	-1.154.000	-1.159.000	-1.159.000
		-482.000	-482.000	-482.000	-482.000
TOTAAL PROGRAMMA 8 VOOR RESULTAATBESTEMMING		-872.000	-772.000	-747.000	-722.000
0.10 MUTATIES RESERVES	Baten	-	-	-	-
	Lasten	-	-	-	-
		-	-	-	-
TOTAAL PROG 8 VHROSV NA RESULTAATBESTEMMING		-872.000	-772.000	-747.000	-722.000

L/B	2023	2024	2025	2026
Baten	663.000	672.000	677.000	677.000
Lasten	-1.535.000	-1.444.000	-1.424.000	-1.399.000
	-872.000	-772.000	-747.000	-722.000

Beleidsindicatoren Volkshuisvesting, Ruimtelijke ordening en Stedelijke vernieuwing	2021	2020
Gemiddelde WOZ waarde	€ 340.000	€ 332.000
Nieuw gebouwde woningen (aantal per 1.000 woningen)	1,3	0
Demografische druk (%)	70,8	66,1
Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden (in €)	€ 810	€ 758
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden (in €)	€ 810	€ 758

Beïnvloedbaarheid

In onderstaande taartdiagrammen worden de categorieën beïnvloedbaar op korte termijn, of op lange termijn getoond ten opzichte van het totale programmabudget van baten en lasten.

Beïnvloedbaar op korte termijn (0-2 jaar)

Lasten		
in €	2023	
	Omgevingswet	325.000
	Woonprogramma 2.0	390.000
	Gemeentelijke gebouwen	59.000
	Onderhoud & overige lasten Campus	72.000
	Totaal	846.000

Baten		
in €	2023	
	WABO-leges	456.000
	Overige baten	1.000
	Huurinkomsten Campus	72.000
	Totaal	529.000

Beïnvloedbaar op lange termijn (2-5 jaar)

Lasten		
in €	2023	
	Ruimtelijke plannen	57.000
	Vergunningverlening WABO	482.000
	Volkshuisvesting	31.000
	Totaal	570.000

Baten		
in €	2023	
	Pachtinkomsten gemeentegrond	31.000
	Huurinkomsten gemeentelijke gebouwen	78.000
	Totaal	109.000

4. Paragrafen

Inleiding

In het BBV is voorgeschreven dat in de begroting en het jaarverslag een aantal verplichte paragrafen worden opgenomen.

Deze paragrafen geven een dwarsdoorsnede van de financiële aspecten van de begroting. De informatie komt verder gefragmenteerd bij de verschillende programma's aan bod, maar is daardoor minder inzichtelijk voor de gemeenteraad. Het gaat hierbij met name om de beleidslijnen voor beheersmatige aspecten die grote financiële gevolgen kunnen hebben en/of van belang zijn voor het realiseren van de programma's.

Het is de bedoeling dat de paragrafen de raad de juiste en integrale informatie geven om zijn kaderstellende en controlerende rol ook op de beheersmatige aspecten waar te maken. Daarnaast zijn de paragrafen ook belangrijk voor de toezichthouder, die op deze manier de financiële positie van de gemeente beter kan beoordelen.

Volgens het BBV dient de begroting tenminste de volgende paragrafen te bevatten:

- Lokale heffingen
- Weerstandsvermogen en risicobeheersing
- Onderhoud kapitaalgoederen
- Financiering
- Bedrijfsvoering
- Verbonden partijen
- Grondbeleid

In deze begroting is de bovenstaande volgorde aangehouden, maar is ook een tweetal niet verplichte paragrafen toegevoegd. Dit is een paragraaf waarin de geprognosticeerde balans wordt gepresenteerd en een paragraaf die meer inzicht geeft over de verdeling van de personele lasten over de verschillende programma's en taakvelden.

4.1 Lokale heffingen

Inleiding

In deze paragraaf staan de belastingen en leges die de gemeente van de burgers vraagt en de jaarlijkse opbrengsten hiervan zijn.

Elke gemeente kan zelfstandig belastingen en leges opleggen. Dit kunnen belastingen en leges zijn voor taken in het algemeen belang, of voor specifieke werkzaamheden of levering van diensten. Het totale pakket aan lokale heffingen is vastgelegd in de door de raad vastgestelde belastingverordeningen.

De hoogte van deze lokale heffingen worden voor een groot deel bepaald door de ambities van een gemeente. Hoe meer ambities er zijn bij het bestuur, hoe meer middelen er moeten zijn voor de realisatie hiervan.

Het algemene uitgangspunt is dat de tarieven van de leges en heffingen kostendekkend zijn en niet meer dan trendmatig worden verhoogd. Uitzonderingen hierop worden nader toegelicht.

Onroerende zaakbelasting

De grondslag voor de ozb is sinds 1995 de woz-waarde van een woning of niet-woning. De peildatum van deze woz-waarde ligt steeds op 1 januari van het jaar ervoor. De peildatum in 2023 is dus 1 januari 2022. Omdat de waardeontwikkeling die wordt gebruikt voor de tarieven ozb in 2023 nog niet volledig bekend is wordt er in deze begroting rekening gehouden met de voorlopig beschikbare gegevens. Bij deze voorlopige gegevens wordt rekening gehouden met een stijging van de gemiddelde woningwaarde van 5% en een stijging van de waarde niet-woningen van 2%. Door de waardestijging van de woningen en het uitvoeren van de ingediende motie, is de verwachting dat het tarief ozb voor woningen zal dalen met 0,006% ten opzichte van 2022. Het tarief voor de niet-woningen zal naar verwachting licht moeten stijgen met 0,05% ten opzichte van 2022, om waardeverminderingen en de inflatiecorrectie op zowel de gemeentelijke opbrengst als de opslag van het Terschellinger Ondernemersfonds op te kunnen vangen.

De tariefvoorstellen voor 2023 worden voorgelegd aan uw raad bij de behandeling van de verordening OZB in de raadsvergadering van uiterlijk december 2022. In verband met de afhandeling van de herwaardering is de verwachting dat deze tarieven eerst voorlopig zijn, waarna de definitieve tarieven OZB uiterlijk in de raadsvergadering van januari 2023 worden voorgelegd.

Rioolheffing

Sinds de introductie van de Wet gemeentelijke watertaken op 1 januari 2008 dient de gemeente niet alleen zorg te dragen voor stedelijk afvalwater, maar ook voor regenwater en grondwater. Om deze taken goed uit te voeren worden er kosten gemaakt. Deze kosten worden via de rioolheffing verhaald op gebruikers van woningen en niet-woningen.

In de raadsvergadering van 29 oktober 2019 heeft de gemeenteraad het nieuw verbreed gemeentelijke rioleringsplan 2019-2023 (vGRP) vastgesteld. In de loop van 2022 worden de cijfers uit het vGRP geactualiseerd. Omdat de gegevens bij het uitbrengen van deze begroting nog niet compleet zijn, worden de financiële gevolgen later door middel van een begrotingswijziging verwerkt. Naar verwachting wordt voor het eind van 2022 een nieuw vGRP aangeboden aan uw raad.

Naar verwachting wordt er in 2023 rioolheffing geheven bij 3.231 woningen en niet-woningen. Naar aanleiding van de ontwikkelingen in het woonprogramma 2.0 kunnen deze eenheden nog verder stijgen.

Tarieven riolheffing					
	2019	2020	2021	2022	2023
Basistarief riolheffing één- en meerpersoonshuishoudens	€ 176	€ 176	€ 176	€ 181	€ 181

De inkomsten uit riolheffing mogen de kosten die gemoeid zijn met deze taken niet overschrijden. In onderstaande tabel is de kostendekkendheid van de riolheffing te zien. Het dekkingspercentage van 75% geeft bijvoorbeeld aan dat de kosten voor 75% gedekt worden door de ontvangen heffingen. Het tekort hoeft niet te worden gedekt door tariefsverhogingen maar wordt gedekt vanuit de voorziening. Op deze manier is de kostendekkendheid van riolering altijd 100%.

Kostendekkendheid riolering					
in €	2022	2023	2024	2025	2026
<i>Lasten taakveld 7.2</i>					
Beheer en onderhoud riolering	-783.500	-788.500	-760.500	-760.500	-760.500
<i>Baten taakveld 7.2</i>					
Overige opbrengsten					
Saldo exploitatielasten taakveld 7.2 Riolering	-783.500	-788.500	-760.500	-760.500	-760.500
Toerekening overhead	-235.000	-235.000	-235.000	-235.000	-235.000
BTW	-118.000	-118.000	-110.000	-110.000	-110.000
Saldo exploitatielasten taakveld 7.2	-1.136.500	-1.141.500	-1.105.500	-1.105.500	-1.105.500
Opbrengst heffingen	870.000	870.000	870.000	870.000	870.000
Saldo riolering	-266.500	-271.500	-235.500	-235.500	-235.500
Dekkingspercentage	77%	76%	79%	79%	79%

Toeristenbelasting

De toeristenbelasting is een belasting die wordt geheven waarvan de opbrengst ten goede komt van het toeristisch product. Toeristenbelasting wordt geheven van degene die tegen vergoeding gelegenheid tot nachtverblijf biedt en voor de eerste dag via een opslag op het bootkaartje. De gemeente Terschelling heeft een vast tarief per persoon, per dag, welk tarief jaarlijks stijgt met de inflatiecorrectie van dat jaar. Het tarief voor 2023 komt uit op € 1,92 per persoon per dag.

In bijlage 5 geven wij u een indicatie van de bestedingen van de door ons ontvangen toeristenbelasting.

Forensenbelasting

De forensenbelasting is een algemene belasting waarvan de opbrengst ten goede komt aan de algemene middelen van de gemeente. In onze gemeente wordt belasting echter specifiek geheven naast de toeristenbelasting, ter dekking van de kosten van ons toeristisch product. De belasting wordt geheven van natuurlijke personen die zonder in de gemeente hoofdverblijf te hebben, op meer dan 90 dagen van het belastingjaar voor zich of hun gezin een gemeubileerde woning beschikbaar houden op het eiland. We stellen voor het tarief forensenbelasting voor 2023 vast te stellen op € 266,88 (per slaappleats) met een maximum van € 1.334,40 per accommodatie.

Leges

Leges zijn vergoedingen die gemeenten vragen als tegenprestatie voor verrichte handelingen of taken. De opbrengsten uit de heffing van leges worden gebruikt om de kwaliteit van de verrichte handelingen en taken te waarborgen en om de personeels-, huisvesting- en materieel kosten te dekken. De totale opbrengsten uit de leges mogen de totale kosten niet overtreffen. Gemeenten kunnen geen winst maken op diensten die zij leveren. Alle leges stijgen mee met de inflatie van 5,6%.

Afvalstoffenheffing

Het huishoudelijk afval wordt door de gemeente ingezameld, afgevoerd en verwerkt. Met ingang van 2012 heeft de gemeente deze taken ondergebracht bij Omrin.

Omrin is een samenwerkingsverband op het gebied van afvalinzameling van alle gemeenten in Friesland. Om deze samenwerking te kunnen bekostigen wordt er afvalstoffenheffing geheven per huishoudelijke aansluiting.

Tarieven afvalstoffenheffing					
	2019	2020	2021	2022	2023
Basistarief afvalstoffenheffing één- en meerpersoonshuishoudens	€ 202	€ 207	€ 211	€ 216	€ 228

Het tarief van deze afvalstoffenheffing wordt bepaald aan de hand van de begrote kosten van de inzameling. Wij stellen voor het tarief voor 2023 te laten stijgen met 5,6% ten opzichte van het tarief van 2022.

Kostendekkendheid afval					
in €	2022	2023	2024	2025	2026
<i>Lasten taakveld 7.3</i>					
Afvalinzameling	-480.000	-490.000	-500.000	-510.000	-520.000
Voorzieningen en materialen inzameling	-	-	-	-	-
Afvalverwerking	-345.000	-355.000	-370.000	-380.000	-390.000
Milieustraat	-87.000	-120.000	-122.000	-122.000	-122.000
Overslagstation	-3.000	-3.000	-3.000	-3.000	-3.000
<i>Baten taakveld 7.3</i>					
Afvalverwerking	60.000	70.000	70.000	70.000	70.000
Huuropbrengsten	12.000	12.000	12.000	12.000	12.000
Overige opbrengsten	-	-	-	-	-
Saldo exploitatielasten taakveld 7.3 Afval	-843.000	-886.000	-913.000	-933.000	-953.000
Toerekening overhead	-19.000	-19.000	-19.000	-19.000	-19.000
Saldo exploitatielasten taakveld 7.3 incl. Overhead	-862.000	-905.000	-932.000	-952.000	-972.000
Opbrengst heffingen	847.000	894.000	912.000	930.000	949.000
Saldo afval	-15.000	-11.000	-20.000	-22.000	-23.000
Dekkingspercentage	98%	99%	98%	98%	98%

Net zoals bij de rioolheffing mogen ook de inkomsten uit de afvalstoffenheffing de kosten die gemaakt worden voor de uitvoering van deze taken niet overschrijden. In de onderstaande tabel is de kostendekkendheid van de afvalstoffenheffing te zien. Het dekkingspercentage van 99% geeft aan dat de kosten voor 99% gedekt worden door de ontvangen heffingen.

Havengelden

Havengeld is een vorm van leges, waarbij als uitgangspunt geldt dat tegenover een dienst die door de gemeente wordt verricht een vergoeding wordt geheven.

De gemeente Terschelling int havengelden van de schepen die aanleggen in onze haven en daar 1 of meer dagen verblijven. Deze gelden worden gebruikt voor het 'draaiend' houden van onze haven.

Bij het innen van de havengelden wordt onderscheid gemaakt tussen de volgende soorten schepen:

- Pleziervaart
- Visserij
- Vrachtschip
- Passagiersschip
- Overige schepen

Iedere soort heeft zijn eigen tarief. Deze tarieven zijn terug te vinden in de verordening Havengelden 2023, welke in november 2022 aan uw raad wordt voorgelegd.

Voor 2023 wordt voorgesteld om de havengelden te laten stijgen met de inflatiecorrectie van 5,6%. De totale opbrengst van de havengelden is in de begroting 2023 bijgesteld naar de werkelijk verwachte inkomsten op basis van de werkelijke inkomsten van het jaar 2021.

De totaal verwachte opbrengst van de havengelden is terug te vinden in het overzicht geraamde lokale heffingen onderaan deze paragraaf.

Grafrechten

De gemeente Terschelling int grafrechten bij degene die een graf gebruiken van de gemeente. De opbrengsten van de grafrechten worden gebruikt voor het onderhouden van de gemeentelijke begraafplaatsen. Een raming van de inkomsten is terug te vinden bij het overzicht geraamde lokale heffingen onderaan deze paragraaf.

Precariobelasting

De gemeente Terschelling heft precariobelasting als vergoeding voor het gebruik van openbare grond. De precariobelasting wordt specifiek geheven voor het plaatsen van voorwerpen onder, op of boven voor de openbare dienst bestemde gemeentegrond. De precariobelasting wordt geheven bij onder andere de volgende partijen: - De uitbater van een terras op gemeentegrond - Andere ondernemers die waren uitstallen op gemeentegrond. De opbrengst precariobelasting valt toe aan de algemene middelen van de gemeente.

Lastendruk gemeente Terschelling

De gemiddelde woonlasten in een gemeente bestaan uit OZB, afvalstoffenheffing en rioolheffing. De gemiddelde woonlasten voor een eenpersoons- en een meerpersoonshuishouden komen voor 2023 uit op € 922,-. In de tabel hieronder is weergegeven hoe de gemiddelde lastendruk voor huishoudens in de gemeente Terschelling is opgebouwd⁵.

Lastendruk					
in €	2022	2023	2024	2025	2026
OZB lasten voor gezin bij gemiddelde WOZ waarde	370	391	399	407	415
Rioolheffing voor gezin	181	181	181	181	181
Afvalstoffenheffing voor gezin	228	228	232	237	242
Gemiddelde woonlasten gemeente Terschelling	779	800	812	825	837

Kwijtschelding

Gemeenten kunnen in Nederland zelf bepalen welke gemeentelijke belastingen onder het kwijtscheldingsbeleid vallen. Het kwijtscheldingsbeleid van de gemeente Terschelling kent de volgende uitgangspunten:

- Het kwijtscheldingspercentage voor de inkomensnorm is vastgesteld op 100% van de bijstandsnorm;
- Kwijtschelding kan uitsluitend worden verleend voor:
 - OZB woningen (na afschaffing van het gebruikersdeel woningen komt dit nog maar zelden voor)
 - Rioolheffing
 - Afvalstoffenheffing

⁵ voor de gemiddelde woonlasten in verhouding tot de landelijke woonlasten zie paragraaf 4.2, weerstandsvermogen en risicobeheersing, kopje gemeentelijke belastingcapaciteit.

Sinds het jaar 2019 is het veel makkelijker geworden voor belastingplichtigen om kwijtschelding aan te vragen. Door de samenwerking met het Noordelijk Belastingkantoor kunnen belastingplichtigen digitaal hun kwijtscheldingsverzoek indienen. Het Noordelijk Belastingkantoor beoordeelt deze aanvraag en stuurt de uitkomst door naar de gemeente Terschelling. Wanneer het besluit tot kwijtschelding positief is, krijgt de belastingplichtige ook kwijtschelding voor de bovengenoemde belastingen van de gemeente Terschelling.

De verwachting is dat er in 2023 twintig belastingplichtigen ambtshalve geheel of gedeeltelijke kwijtschelding krijgen. Hiervoor is in de begroting een post opgenomen van € 12.000.

Overzicht geraamde inkomsten lokale heffingen

In de volgende tabellen wordt een totaaloverzicht gegeven van de opbrengsten die door belastingen en rechten worden gegenereerd. Daarna volgt, op grond van het BBV, een overzicht van de geraamde baten en lasten van rechten die door de gemeente Terschelling worden geïnd.

Overzicht geraamde inkomsten lokale heffingen					
In €	2022	2023	2024	2025	2026
OZB eigenaar Woning *	1.328.000	1.294.000	1.329.000	1.362.000	1.397.000
OZB eigenaar Niet-Woning *	681.000	774.000	884.000	906.000	929.000
OZB gebruiker Niet-Woning *	391.000	497.000	583.000	598.000	613.000
Rioolheffingen	860.000	870.000	870.000	870.000	870.000
Afvalstoffenheffing	847.000	880.000	898.000	916.000	934.000
Toeristenbelasting	3.276.000	3.456.000	3.546.000	3.618.000	3.708.000
Forensenbelasting	817.000	862.000	884.000	902.000	925.000
Secretarieleges	120.000	120.000	120.000	120.000	120.000
Leges burgerlijke stand	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000
WABO-leges	456.000	456.000	456.000	456.000	456.000
Havengelden	265.000	270.000	275.000	275.000	275.000
Grafrechten	7.000	10.000	10.000	10.000	10.000
Precariobelasting	95.000	95.000	95.000	95.000	95.000
Totaal geraamde inkomsten	9.173.000	9.614.000	9.980.000	10.158.000	10.362.000

* 2022 op basis van begroting na aanpassing in 1e bestuursrapportage 2022

* Opbrengsten OZB niet-woningen zijn inclusief de bijdrage aan het Terschellinger Ondernemersfonds

* Voor ramingen 2023, zie ook opmerkingen op pagina xx

4.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

Op grond van het BBV bevat de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing een vaste set van financiële kengetallen. Deze kengetallen moeten inzichtelijk maken hoeveel (financiële) ruimte de gemeente heeft om extra structurele en incidentele lasten op te vangen. De financiële kengetallen kunnen door de gemeenteraad en externe toezichthouders betrokken worden bij de beoordeling en vergelijking van de financiële positie.

Naast de vaste set van kengetallen bevat deze paragraaf ook inzicht in de mogelijke risico's die de gemeente loopt en de invloed van deze risico's op de financiële positie. Om de risico's te beperken, heeft de gemeente een beleid voor risicomanagement. Als beleidskaders voor dit risicomanagement gelden de financiële verordening (art. 212 Gemeentewet), de nota van reserves en voorzieningen en deze paragraaf die zowel in de begroting als in de jaarrekening is opgenomen. In dit onderdeel wordt ook de weerstandscapaciteit beschreven en de ratio weerstandsvermogen bepaald.

Gekwantificeerde risico's

Een risico is een mogelijke gebeurtenis met een negatief (financieel) gevolg voor de organisatie. De risico's relevant voor het weerstandsvermogen zijn die risico's die niet anderszins zijn te ondervangen. Reguliere risico's - risico's die zich regelmatig voordoen en die veelal vrij goed meetbaar zijn - kunnen worden opgevangen door het afsluiten van verzekeringen of door het vormen van voorzieningen. Voorbeelden van risico's die opgevangen worden door het weerstandsvermogen zijn ondernemersrisico's (of bedrijfsrisico's) en hangen vooral samen met grondexploitatie, gebiedsuitbreiding, publiek - private samenwerking (PPS), sociale structuur (bij neergaande conjunctuur), de algemene uitkering en open-einde regelingen.

Op basis van de inventarisatie is een risicoprofiel opgesteld waarmee de per eind 2020 beschikbare buffers kunnen worden geconfronteerd. Met onderstaande lijst is geprobeerd het risicoprofiel voor de gemeente Terschelling in kaart te brengen.

Voor de beoordeling van de kans dat een gebeurtenis zich voordoet, met de bijbehorende 'gekwantificeerde kans', hanteren we de volgende vijf klassen:

Klassen risico's		
Klasse	Kans	Financiële impact
1	Zeer klein (0 - 20%)	5%
2	Klein (21 - 40%)	25%
3	Gemiddeld (41 - 60%)	50%
4	Groot (61 - 80%)	75%
5	Zeer groot (81 - 100%)	95%

Voorbeeld:

Stel: de gemeente voert een onderhoudsproject uit van € 1 miljoen. Het financiële risico wordt bepaald op € 250.000 (het bedrag dat het budget kan worden overschreden). De kans dat dit risico zich voordoet wordt geschat op gemiddeld (klasse 3). De bijbehorende financiële impact bedraagt dan op grond van de bovenstaande tabel 50%. De benodigde incidentele weerstandscapaciteit voor dit project wordt dan berekend op € 125.000.

Hieronder worden de naar onze mening bekende risico's uitgewerkt en wordt een recapitulatie gegeven van het totaal.

Voor de hierna geïnventariseerde en gekwantificeerde risico's is een rapporteringsondergrens voor het maximale financiële risico gehanteerd van € 250.000 of lager indien er bijzondere omstandigheden zijn. Maximale financiële risico's onder de € 250.000 worden in principe niet gepresenteerd.

Kosten sociaal domein

Een van de grootste risico's voor onze gemeente zijn de kosten in het sociaal domein. Het open eind karakter van de zorg voor jeugd en Wmo speelt hier een grote rol. Daarnaast worden deze kosten ook sterk beïnvloed door demografische factoren.

Een stijging van het aantal ouderen in de gemeente kan hierdoor een stijgend effect hebben op de kosten van Wmo. Bij het onderdeel Jeugd spelen andere factoren. De informatiestroom op dit gebied is tot nu toe niet optimaal geweest, waardoor niet alle kosten tijdig inzichtelijk waren. Hierdoor kan het zijn dat de gemeente ieder jaar weer met andere kosten geconfronteerd wordt omdat de zorgbehoefte onder de jeugd niet duidelijk in beeld is. Wel zit hier een verbeterende lijn in en wordt verwacht dat hier steeds meer grip op komt.

Vanaf begrotingsjaar 2023 wordt er in de ramingen structureel rekening gehouden met € 100.000 onvoorzien, om eventuele schommelingen in de kosten van het sociaal domein op te vangen.

Campus (Maritiem Instituut)

In 2017 heeft de gemeente de gebouwen van de voormalige campus teruggekocht voor een waarde van 2,9 miljoen. De verwachting is dat deze gebouwen, gezien de huidige marktomstandigheden, verkocht of herontwikkeld kunnen worden waarbij de actuele boekwaarde kan worden terugverdiend. Hiermee wordt het bijbehorende risico ingeschat op zeer klein.

Gewaarborgde leningen

De gemeente staat garant voor een aantal leningen, onder andere voor de leningen die door de woningcorporatie via het WSW (waarborgfonds sociale woningbouw) zijn aangetrokken en rechtstreekse leningen aan WoonFriesland. In totaal gaat het om een bedrag van 9,86 miljoen euro. De kans dat een beroep wordt gedaan op deze garantstellingen is zeer klein, maar in theorie wel aanwezig.

Onderhoud kapitaalgoederen

Door het ontbreken van een vastgesteld beheerplan voor het groenonderhoud en een aflopend plan voor het onderhoud van de gemeentelijke gebouwen kunnen de financiële risico's die dit met zich mee brengt op dit moment niet goed worden ingeschat. Er is een voorziening onderhoud gebouwen opgenomen in de balans, maar er is niet direct bekend of deze voorziening toereikend is voor de toekomstige kosten.

Daarnaast kunnen extreme weersomstandigheden zorgen voor een zwaardere belasting van de kapitaalgoederen. Dit geldt zeker op Terschelling. Hierdoor is er een risico op ongepland onderhoud. Verzekeringen tegen extreme weersomstandigheden zijn ook niet altijd mogelijk. Deze kosten worden bij calamiteiten voor een gedeelte gedekt uit de beschikbare voorzieningen, maar er blijft een kans dat deze niet toereikend zijn. Dit risico wordt echter geschat op klein.

De consequenties van bestaande en nieuwe bestemmingsplannen

Het opstellen van ruimtelijke plannen wordt steeds complexer door de nieuwe wet- en regelgeving. Ook in de komende jaren gaat er veel veranderen met de invoering van de nieuwe Omgevingswet. In het verleden is al gebleken dat Terschelling veel verschillende bestemmingsplannen kent met allemaal hun eigen karakter. Dit maakt het risico groter dat bij wijzigingen in bestemmingsplannen ingewikkelde juridische procedures moeten worden gevolgd die vaak tijd- en geldrovend zijn. Dit

risico wordt door ons vooralsnog ingeschat op klein maar de ervaring is wel dat deze procedures wel sterk toenemen.

Terugloop toerisme

De gemeente Terschelling is voor een groot deel van haar inkomsten afhankelijk van de toeristenbelasting. Mocht de aanloop van toeristen om welke reden dan ook plotseling teruglopen dan heeft dit grote gevolgen voor de financiële positie. Een dergelijke situatie deed zich voor in 2020, toen Nederland in een lockdown ging vanwege het coronavirus. Een gedeelte van de accommodaties moest sluiten en ook de veerdiensten voeren minder. Dit heeft ervoor gezorgd dat er minder toeristenbelasting binnen kwam. In deze situatie werd er compensatie geboden vanuit het Rijk en bleek de werkelijke financiële schade gelukkig mee te vallen. Ook in de toekomst is niet uit te sluiten dat het toerisme nog eens terugloopt door onverwachte gebeurtenissen, al achten wij de kans hierop klein en gaan wij ervan uit dat ook dan het Rijk ons dan financieel zal ondersteunen.

Verstreckte geldleningen

De gemeente Terschelling heeft een viertal leningen verstrekt. De verstrekte leningen brengen als risico met zich mee dat deze, door eventuele financiële problemen bij de lenende partij, niet volledig kunnen worden afgelost. De kans dat hier een beroep op wordt gedaan is zeer klein omdat de leningen worden gedekt door onderliggende hypothecaire rechten, maar is wel aanwezig.

Masterplan haven

Op 23 september 2020 is het uitvoeringsplan Havenfront Terschelling vastgesteld door de gemeenteraad. Binnen het uitvoeringsplan zijn een aantal initiatieven en projecten gepland. De totale kosten van het plan worden voorlopig geraamd op € 20,7 miljoen. Deze kosten zullen gedeeltelijk worden gedekt door investeringen door de gemeente, maar om de totale financiering rond te krijgen wordt ook gekeken naar cofinanciering vanuit andere overheden. Door de omvang brengt het project risico's met zich mee. Deze risico's liggen voornamelijk op het gebied van aanbesteding en uitvoering van de werkzaamheden. Omdat wij op dit moment nog weinig financiële verplichtingen zijn aangegaan, achten wij het verantwoord het risico op klein in te schatten.

Niet-gekwantificeerde risico's

De niet-gekwantificeerde risico's hebben eveneens een (negatief) effect op de bedrijfsvoering en/of de financiële positie van de gemeente Terschelling. Het effect hiervan is echter niet meetbaar te maken in euro's. Hieronder is een aantal risico's en onzekerheden benoemd, zowel eenmalig, structureel, groot, klein, etc. De volgorde van presentatie geeft geen indicatie van prioriteit of rangorde.

Rijksbeleid

Het beleid van het Rijk is van grote invloed op de gemeentelijke organisatie. Bezuinigingen, decentralisatie van taken, herijking van het gemeentefonds zijn actuele onderwerpen die tot onzekerheden in het (financieel) beleid leiden. Het beleid van het Rijk wordt nauwkeurig gevolgd door de organisatie, zodat er een goede inschatting gemaakt kan worden van eventuele gevolgen.

Kosten juridische bijstand bij gegrond verklaarde bezwaren

Burgers hebben de mogelijkheid om bij de indiening van bezwaarschriften tegelijk te verzoeken de kosten van juridische bijstand te vergoeden. De gemeente is verplicht deze kosten te vergoeden als een bezwaarschrift gegrond wordt verklaard en vaststaat dat het besluit waartegen de bezwaren zich richtten, onrechtmatig is genomen.

Het is vooraf niet in te schatten hoeveel hiervan gebruik zal worden gemaakt.

Automatisering/ICT

Alle afdelingen binnen de gemeente Terschelling zijn voor een groot gedeelte afhankelijk van automatisering en ICT. In de toekomst zal dit alleen maar groeien. Om deze reden is het van belang dat systemen up-to-date blijven, adequaat beveiligd zijn en uitval moet zo nodig opgevangen kunnen worden. De gemeente Terschelling heeft het beheer van onze ICT omgeving ondergebracht bij het shared service centrum Leeuwarden (SSC). De kwaliteitsafspraken en -eisen over onze ICT omgeving zijn opgenomen in een jaarlijks af te sluiten servicelevel agreement (SLA) en onderliggende afspraken en overeenkomsten. De navolging van deze afspraken en overeenkomsten wordt gezamenlijk in Waddenverband gedaan, waardoor dit risico ook beperkt wordt.

Algemene risico's verbonden aan het subsidiëren van stichtingen en instellingen

De gemeente Terschelling verstrekt jaarlijks vele subsidies. Deze variëren van enkele euro's tot aan tonnen. Met behulp van deze subsidies kunnen stichtingen en instellingen voorzieningen voor burgers in stand houden. Veelal heeft de gemeente hierbij ook het belang dat deze voorzieningen van een bepaald niveau zijn. Naarmate de tijd verstrijkt zal het steeds moeilijker worden om deze voorzieningen met de beschikbare middelen goed op peil te houden.

Beschermd Wonen

Tot op heden worden de taken met betrekking tot beschermd wonen uitgevoerd via Centrumgemeenten, in ons geval Leeuwarden. Met ingang van 2018 ligt het financieel risico al bij de gemeente zelf. Vooral nog is het voor de gemeente Terschelling lastig in te schatten wat de kosten voor beschermd wonen jaarlijks zijn, omdat er tot op heden niet veel gebruik hiervan wordt gemaakt. Vanaf 2022 zijn de taken overgeheveld naar de afzonderlijke gemeenten. Eind 2022 wordt meer duidelijkheid verwacht over de impact op onze gemeente.

Ziekteverzuim

Op 1 januari 2004 is de Wet verlenging loondoorbetalingverplichting bij ziekte (WVLBZ) in werking getreden. Als gevolg van deze wet is de loondoorbetalingperiode verlengd van één naar twee jaar. Het totale loon over deze periode mag niet meer bedragen dan 170% van het laatstverdiende loon. In de CAO gemeenten is bepaald dat een zieke medewerker gedurende de eerste zes maanden recht heeft op 100% doorbetaling. In de zevende tot en met de twaalfde maand 90% en in het tweede ziektejaar 75%. Na deze 24 maanden moet bij voortdurende arbeidsongeschiktheid tot aan het einde van het dienstverband 70% van het loon worden doorbetaald. De wachttijd voor een uitkering op grond van de Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen (WIA) – voorheen WAO – is voor volledig arbeidsongeschikten verlengd naar twee jaar. Voor gedeeltelijk arbeidsongeschikten, die op of na 1 juli 2007 ziek zijn geworden, geldt sinds 1 juli 2008 nog een “derde ziektejaar”.

Dit risico proberen wij als gemeente zoveel mogelijk te beperken door onder andere het stimuleren van een gezonde leefstijl en het aanbieden van preventief medisch onderzoek (periodiek). Om dit risico financieel op te kunnen vangen is er in de begroting een bedrag opgenomen voor de lasten voor eventuele vervanging bij ziekte maar in extreme situaties kunnen de werkelijke kosten de geraamde budgetten overstijgen.

WW en bovenwettelijke WW

Werkgevers in de sector Overheid en Onderwijs zijn verplicht eigenrisicodragers voor de Werkloosheidswet (WW). De gemeente is ingeval van ontslag eigen risicodragers als het aankomt op WW en WW gerelateerde uitkeringen, ook wel bovenwettelijke en nawettelijke werkloosheidsuitkeringen genoemd. Ook is de gemeente eigenrisicodragers in geval van ziekte en re-integratie van medewerkers. In het bedrijfsleven, waar premie betaald wordt aan het UWV, vangt het UWV dergelijke lasten op. Bij de overheid factureert het UWV (of een andere uitvoerende instantie voor het bovenwettelijke deel bij ontslag) aan de werkgever de maandelijkse kosten van de uitkering van de werknemer. Voor een overheidswerkgever of onderwijsinstelling kunnen dus aanzienlijke financiële kosten gepaard gaan met een ontslag- of ziekte-traject dat recht geeft op een werkloosheids- of ziekte-uitkering.

Verbonden partijen

De gemeente Terschelling neemt deel in een aantal verbonden partijen (zie paragraaf 6). Deze partijen voeren veelal gemeentelijke taken uit in opdracht van de gemeente Terschelling. Deelname aan deze verbonden partijen brengt een aantal risico's mee voor gemeenten. Voorbeelden van risico's zijn:

- Financiële tekorten bij verbonden partijen;
- Taken, doelstellingen en prestaties worden niet gerealiseerd;
- Er zijn onvoldoende sturingsmogelijkheden door de organisatievorm (verschil in inzicht door de verschillende deelnemers)

Mochten deze risico's zich voordoen dan worden deze in de paragraaf verbonden partijen benoemd en eventueel toegelicht. Duidelijke afspraken en frequente rapportering met en door de verbonden partijen kan bijdragen aan het verkleinen van dit risico.

Benodigde weerstandscapaciteit

In onderstaande tabel is de totale financiële impact van alle gekwantificeerde risico's weergegeven. Deze financiële impact is nagenoeg gelijk aan de door de raad eerder gestelde minimale weerstandscapaciteit zoals wij die al een aantal jaren hanteren.

Benodigde weerstandscapaciteit				
Risico		Max financieel risico	Kans	Financiële impact
Kosten sociaal domein		€ 250.000	Gemiddeld	€ 125.000
Campus (Martiem Instituut)		€ 2.900.000	Zeër klein	€ 145.000
Gewaarborgde leningen		€ 9.800.000	Zeër klein	€ 490.000
Onderhoud kapitaalgoederen		€ 1.000.000	Klein	€ 250.000
Bestemmingsplannen		€ 500.000	Zeër klein	€ 25.000
Terugloop toerisme		€ 4.000.000	Klein	€ 1.000.000
Verstrekke geldleningen		€ 450.000	Zeër klein	€ 23.000
Masterplan haven		€ 6.300.000	Klein	€ 1.685.000
Totaal		€ 25.200.000	n.v.t.	€ 3.743.000

Wij verwachten dat de gestelde weerstandscapaciteit voldoende is om de hierboven geschetste risico's te kunnen ondervangen indien deze zich voordoen.

Norm weerstandsvermogen

$$\text{Ratio weerstandsvermogen 2023} = \frac{\text{beschikbaar} = 8.702.000}{\text{benodigd} = 3.550.000} = 2,45$$

Het waarderingscijfer voor een ratio hoger of gelijk aan 2,0 is A en betekent uitstekend.

Weerstandscapaciteit

Op 18 december 2018 is door de Raad de Nota reserves en voorzieningen 2019-2023 vastgesteld; de nota is in werking getreden op 1 januari 2019. Het rentepercentage voor de berekening van de rentetoevoeging aan de algemene reserve is 1,5%.

In onderstaande tabellen is de weerstandscapaciteit nader uitgewerkt.

Reservepositie per 31 december						
in €		2022	2023	2024	2025	2026
	Algemene Reserve	3.938.000	1.713.000	1.966.000	2.700.000	2.881.000
	Bestemmingsreserves (onbeklemd)	452.000	452.000	452.000	452.000	452.000
	Bestemmingsreserves (beklemd)	4.312.000	5.758.000	5.246.000	4.891.000	4.536.000
	Totaal	8.702.000	7.923.000	7.664.000	8.043.000	7.869.000

Weerstandscapaciteit per 31 december						
in €		2022	2023	2024	2025	2026
	Algemene reserve	3.938.000	1.713.000	1.966.000	2.700.000	2.881.000
	Minimaal benodigde weerstandscapaciteit	3.498.000	3.550.000	3.603.000	3.657.000	3.712.000
	Totaal	440.000	-1.837.000	-1.637.000	-957.000	-831.000

Uit de tabel valt af te lezen dat de gemeente Terschelling in de jaren 2023 tot en met 2026 tijdelijk niet aan de door de raad geformuleerde weerstandsnorm voldoet.

Wanneer de reserve recreatie wordt meegenomen in de berekening ziet het plaatje er als volgt uit:

Weerstandscapaciteit inclusief reserve recreatie per 31 december						
in €		2022	2023	2024	2025	2026
	Algemene reserve	3.938.000	1.713.000	1.966.000	2.700.000	2.881.000
	Reserve recreatie	452.000	452.000	452.000	452.000	452.000
	Minimaal benodigde weerstandscapaciteit	3.498.000	3.550.000	3.603.000	3.657.000	3.712.000
	Totaal	892.000	-1.385.000	-1.185.000	-505.000	-379.000

In de volgende tabel is te zien dat de ratio weerstandsvermogen uitstekend blijft.

Ratio weerstandsvermogen						
		2022	2023	2024	2025	2026
	Beschikbare weerstandscapaciteit (totaal reserves)	8.702.000	7.923.000	7.664.000	8.043.000	7.869.000
	Benodigde weerstandscapaciteit	3.498.000	3.550.000	3.603.000	3.657.000	3.712.000
	Ratio weerstandsvermogen	2,49	2,23	2,13	2,20	2,12

Financiële kengetallen

De volgende kengetallen dienen ter ondersteuning bij de beoordeling van de financiële positie van de gemeente:

1. Netto schuldquote
2. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen
3. Solvabiliteitsratio
4. Structurele exploitatieruimte
5. Gemeentelijke belastingdruk

Bij de beoordeling van de financiële positie is het van belang de kengetallen van een adequate toelichting te voorzien.

Overzicht kengetallen 2023						
Kengetal	2021 (t-2)	2022 (t-1)	2023 (t)	2024 (t+1)	2025 (t+2)	2026 (t+3)
Netto schuldquote	34%	44%	47%	43%	38%	35%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle leningen	37%	46%	48%	45%	39%	36%
Solvabiliteitsratio	32%	34%	31%	31%	34%	35%
Kengetal grondexploitatie	9%	10%	10%	9%	9%	9%
Structurele exploitatieruimte	2,1%	0,8%	-1,8%	-0,2%	2,1%	0,0%
Belastingcapaciteit	94%	97%	96%	96%	95%	95%

Netto schuldquote & Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen

De netto schuldquote geeft aan of de gemeente investeringsruimte heeft of juist op zijn tellen moet passen. De signaleringswaarden vanuit het provinciaal toezicht zijn:

- Schuldquote onder de 90%: Minst risicovol
- Schuldquote tussen de 90% en 130%: Neutraal
- Schuldquote boven de 130%: Meest risicovol

De gemeente Terschelling heeft volgens deze cijfers dus ruim voldoende investeringsruimte.

Netto schuldquote							
Hoe lager, hoe beter		2021	2022	2023	2024	2025	2026
Vaste schulden +		11.533.000	10.252.000	9.170.000	8.154.000	7.138.000	6.422.000
Netto vlottende schulden +		1.903.000	-	-	-	-	-
Overlopende passiva +		2.645.000	1.539.000	3.738.000	4.001.000	3.828.000	3.855.000
Financiële vaste activa -		846.000	836.000	826.000	816.000	806.000	796.000
Uitzettingen met looptijd korter dan 1 jaar -		2.608.000	-	-	-	-	-
Liquide middelen -		748.000	-	-	-	-	-
Overlopende activa -		2.846.000	-	-	-	-	-
Saldo =		9.033.000	10.955.000	12.082.000	11.339.000	10.160.000	9.481.000
Totaal baten		26.593.000	24.806.000	26.027.000	26.857.000	27.704.000	27.451.000
Netto schuldquote per 31 december		34%	44%	46%	42%	37%	35%

* In deze berekening is rekening gehouden met een gelijkblijvend werkkapitaal

Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle leningen							
Hoe lager, hoe beter		2021	2022	2023	2024	2025	2026
Vaste schulden		11.533.000	10.252.000	9.170.000	8.154.000	7.138.000	6.422.000
Netto vlottende schulden		1.903.000	-	-	-	-	-
Overlopende passiva		2.645.000	1.539.000	3.738.000	4.001.000	3.828.000	3.855.000
Financiële vaste activa		-	405.000	405.000	405.000	405.000	405.000
Uitzettingen met looptijd korter dan 1 jaar		2.608.000	-	-	-	-	-
Liquide middelen		748.000	-	-	-	-	-
Overlopende activa		2.846.000	-	-	-	-	-
Saldo		9.879.000	11.386.000	12.503.000	11.750.000	10.561.000	9.872.000
Totaal baten		26.593.000	24.806.000	26.027.000	26.857.000	27.704.000	27.451.000
Netto schuldquote		37%	46%	48%	44%	38%	36%

* In deze berekening is rekening gehouden met een gelijkblijvend werkkapitaal

Solvabiliteitsratio

Solvabiliteitsratio		2021	2022	2023	2024	2025	2026
Hoe hoger, hoe beter							
	Eigen vermogen	9.996.000	8.702.000	7.923.000	7.664.000	8.043.000	7.869.000
	Totaal vermogen	31.039.000	25.253.000	25.523.000	24.487.000	23.579.000	22.181.000
		32%	34%	31%	31%	34%	35%

De solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen:

De signaleringswaarden vanuit het provinciaal toezicht zijn:

- Solvabiliteitsratio van 50% en hoger: Minst risicovol
- Solvabiliteitsratio tussen de 20% en 50%: Neutraal
- Solvabiliteitsratio van kleiner dan 20%: Meest risicovol

De solvabiliteitsratio van de gemeente Terschelling kan worden bestempeld als neutraal. Dit houdt in dat er risico's aanwezig zijn.

Hierbij moet wel worden opgemerkt dat in het totale vermogen een tweetal complexen zijn opgenomen die het totale vermogen sterk beïnvloeden, te weten het complex Dellewal en het complex Oude campus. De totale boekwaarde van beide complexen is circa € 5,2 mln. Indien deze complexen worden verkocht, ontstaat een geheel ander beeld van de solvabiliteitsratio.

Grondexploitaties

De boekwaarde van de voorraden gronden moet worden terugverdiend bij de verkoop. Kenmerkend voor grondexploitaties is dat de looptijd meerdere jaren is. Naarmate de inkomsten verder in de toekomst liggen, brengt dit meer rentekosten en risico's met zich mee.

Grondexploitatie		2021	2022	2023	2024	2025	2026
Hoe lager, hoe beter							
	NIEG (Niet In Exploitatie Genomen gronden)	-	-	-	-	-	-
	In Exploitatie Genomen gronden	2.483.000	2.483.000	2.483.000	2.483.000	2.483.000	2.483.000
	Totaal baten	26.593.000	24.806.000	26.027.000	26.857.000	27.704.000	27.451.000
		9%	10%	10%	9%	9%	9%

De signaleringswaarden vanuit het provinciaal toezicht zijn:

- Grondexploitatie onder de 20%: Minst risicovol
- Grondexploitatie tussen de 20% en 35%: Neutraal
- Grondexploitatie boven de 35%: Meest risicovol

De grondexploitaties van de gemeente Terschelling kunnen derhalve als niet-risicovol worden aangemerkt.

Structurele exploitatieruimte

Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele vrije exploitatieruimte is. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten te dekken. Daarnaast geeft dit kengetal ook aan of de gemeente in staat is om structurele tegenvallers op te vangen dan wel of er nog ruimte is voor nieuw beleid.

Structurele exploitatieruimte							
Hoe hoger, hoe beter		2021	2022	2023	2024	2025	2026
Totaal structurele lasten		-24.112.000	-24.169.000	-26.491.000	-26.901.000	-27.135.000	-27.450.000
Totaal structurele baten		24.661.000	24.365.000	26.027.000	26.857.000	27.704.000	27.451.000
Structurele toevoeging aan reserves		-	-	-	-	-	-
Structurele onttrekking aan reserves		-	-	-	-	-	-
Saldo		549.000	196.000	-464.000	-44.000	569.000	1.000
Totaal baten		26.593.000	24.806.000	26.027.000	26.857.000	27.704.000	27.451.000
		2,1%	0,8%	-1,8%	-0,2%	2,1%	0,0%

Gemeentelijke belastingcapaciteit

Dit kengetal laat de belastingdruk in de gemeente Terschelling ten opzichte van de landelijke belastingdruk zien.

De signaleringswaarden vanuit het provinciaal toezicht zijn:

- Belastingcapaciteit onder de 95%: Minst risicovol
- Belastingcapaciteit tussen de 95% en 105%: Neutraal
- Belastingcapaciteit boven de 105%: Meest risicovol

De belastingcapaciteit van de gemeente Terschelling kan als minst risicovol worden weergegeven. In de tabel is te zien dat de gemiddelde woonlasten voor een meerpersoonshuishouden onder het landelijk gemiddelde zitten.

Belastingcapaciteit							
Hoe lager, hoe beter		2021	2022	2023	2024	2025	2026
OZB lasten voor gezin bij gemiddelde WOZ waarde		343	370	391	399	407	415
Rioolheffing voor gezin		176	181	181	181	181	181
Afvalstoffenheffing voor gezin		211	216	228	232	237	242
Eventuele heffingskorting		-	-	-	-	-	-
Totale woonlasten voor gezin		730	767	800	812	825	837
Landelijk gem. woonlasten meerpersoons huishouden		811	904	922	941	959	979
		90%	85%	87%	86%	86%	86%

* Bij deze berekening is rekening gehouden met een gemiddelde lastenstijging van 5,6% in 2023 (behalve op de rioolheffing)

* Bij deze berekening is rekening gehouden met een gemiddelde lastenstijging van 2,0% in 2024-2026 (behalve op de rioolheffing)

4.3 Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

De gemeente Terschelling heeft openbare ruimten en gebouwen in beheer en onderhoud. Voor veel activiteiten zijn kapitaalgoederen nodig, bijvoorbeeld groen, wegen, riolering, haven en gebouwen. De kwaliteit van de kapitaalgoederen en het onderhoud ervan zijn bepalend voor het voorzieningen niveau.

Openbaar groen

Het onderhoud van de groenvoorziening is vastgelegd in een groenonderhoudsplan 2015-2020. De hoeveelheid groen per inwoner in beheer van de gemeente Terschelling bedraagt 43 m² per inwoner. In september 2015 heeft de Raad het groenbeleidsplan vastgesteld. Daarin wordt onderscheid gemaakt tussen de hoofdgroenstructuur, wijkgroenstructuur, buurtgroen en bijzondere objecten (de groene pels). Op dit moment wordt gewerkt aan een actualisatie van het groenbeleidsplan en een daaruit volgend groenbeheersplan.

Bestrijding ziekte en plagen wordt actiever opgepakt in 2022/2023, om een beter areaal te behouden en klachten door overlast te kunnen vermijden, moet het budget voor groenbeheer naar verwachting worden verhoogd. Concrete voorstellen volgen uit het groenbeheersplan.

Openbaar groen en (openlucht)recreatie						
In €		2022	2023	2024	2025	2026
	Eiland Griend	-2.000	-2.000	-2.000	-2.000	-2.000
	Beheer en onderhoud openbaar groen	-140.000	-140.000	-140.000	-140.000	-140.000
	Onderhoud begraafplaatsen	-19.000	-19.000	-19.000	-19.000	-19.000
	Totaal openbaar groen en (openlucht)recreatie	-161.000	-161.000	-161.000	-161.000	-161.000

Beheer en onderhoud wegen

De gemeente Terschelling bezit ongeveer 600.000 m² aan verhardingen. Deze verhardingen moeten goed worden beheerd. In 1992 heeft de gemeenteraad besloten voor het onderhoudsniveau de normen van de Stichting C.R.O.W. voor rationeel wegbeheer toe te passen. Dit gebeurt door middel van een geautomatiseerd beheerprogramma waarin de inspecties van de wegen worden ingevoerd. Het wegenbeheersplan voor de komende jaren is onlangs geactualiseerd en de lasten zijn in de meerjarenbegroting opgenomen.

Beheer en onderhoud wegen						
In €		2022	2023	2024	2025	2026
	Specifieke kleine gebruiksgoederen	-13.000	-13.000	-13.000	-13.000	-13.000
	Specifieke verbruiksgoederen	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000
	Uitbestede werkzaamheden	-519.000	-519.000	-490.000	-490.000	-490.000
	Onttrekking voorziening wegen, straten en pleinen	465.000	465.000	465.000	465.000	465.000
	Betaalde leges en rechten	-16.000	-17.000	-18.000	-18.000	-18.000
	Overige diensten	-4.000	-4.000	-4.000	-4.000	-4.000
	Inkomensoverdrachten	-2.000	-2.000	-2.000	-2.000	-2.000
	Dotatie voorziening ten laste van exploitatie	-465.000	-465.000	-465.000	-465.000	-465.000
	Afschrijvingen	-124.000	-122.000	-116.000	-116.000	-116.000
	Rente	-37.000	-34.000	-31.000	-31.000	-31.000
	Leges en andere rechten	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
	Totaal beheer en onderhoud wegen, straten en pleinen	-715.000	-711.000	-674.000	-674.000	-674.000

Verloop onderhoudsvoorziening wegen en paden						
In €		2022	2023	2024	2025	2026
	Stand per 1 januari	442.000	442.000	442.000	442.000	442.000
	Onderhoud	-465.000	-465.000	-465.000	-465.000	-465.000
	Storting	465.000	465.000	465.000	465.000	465.000
	Stand per 31 december	442.000	442.000	442.000	442.000	442.000

Investeringsoverzicht wegen						
In €		2022	2023	2024	2025	2026
	Aanpassingen openbaar vervoer	-	173.000	-	-	-
	Verkeersveiligheid Hoofdweg	300.000	-	-	-	-
	Openbare verlichting	75.000	75.000	75.000	75.000	-
	Onderzoek parkeren West	70.000	-	-	-	-
	Totaal beschikbaar gesteld krediet	445.000	248.000	75.000	75.000	-

Riolering

De gemeente draagt zorg voor de inzameling en transport van stedelijk afvalwater, het ontvangen van hemelwater en het voorkomen van overlast van grondwater als de burger dat zelf niet kan. Deze zorgplichten zijn afkomstig uit diverse wetten en zijn vertaald naar concrete maatregelen in het verbreed gemeentelijke rioleringsplan (cGRP). In augustus 2019 is het rioleringsbeheerplan 2020-2024 opgesteld waarin de gemeente inzicht geeft aan de invulling van deze zorgplicht. Het rioleringsbeheerplan is in februari 2020 behandeld in de raad.

Riolering						
In €		2022	2023	2024	2025	2026
	Specifieke kleine gebruiksgoederen	-	-	-	-	-
	Specifieke verbruiksgoederen	-100.000	-100.000	-100.000	-100.000	-100.000
	Uitbestede werkzaamheden	-100.000	-100.000	-100.000	-100.000	-100.000
	Betaalde leges en rechten	-3.000	-3.000	-3.000	-3.000	-3.000
	Overige diensten	-75.000	-75.000	-40.000	-40.000	-40.000
	Inkomensoverdrachten	-2.500	-2.500	-2.500	-2.500	-2.500
	Dotatie voorziening ten laste van exploitatie	-	-	-	-	-
	Afschrijvingen	-165.000	-170.000	-177.000	-177.000	-177.000
	Rente	-53.000	-53.000	-53.000	-53.000	-53.000
	Doorbelastingen	-285.000	-285.000	-285.000	-285.000	-285.000
	Leges en andere rechten	290.000	290.000	290.000	290.000	290.000
	Heffing rioolbelasting	570.000	-580.000	-580.000	-580.000	-580.000
	Totaal riolering	76.500	-1.078.500	-1.050.500	-1.050.500	-1.050.500

Verloop onderhoudsvoorziening riolering						
In €		2022	2023	2024	2025	2026
	Stand per 1 januari	992.000	913.000	823.000	764.000	718.000
	Onttrekkingen	-79.000	-90.000	-59.000	-46.000	-48.000
	Storting	0	0	0	0	0
	Stand per 31 december	913.000	823.000	764.000	718.000	670.000

Investeringsoverzicht riolering						
In €		2022	2023	2024	2025	2026
	vGRP Verbeteringsmaatregelen	150.000	150.000	-	-	-
	Totaal beschikbaar gesteld krediet	150.000	150.000	-	-	-

Om de samenhang tussen de uitvoeringskosten en de onderhoudsvoorziening rioleringen helder te houden, wordt in 2022/23 door ingenieursbureau Tauw gewerkt aan een nieuw vGRP 2024-2029.

Gebouwen

Het onderhoud van de gemeentelijke gebouwen is gebaseerd op het MOP (meerjarenonderhoudsplan). Het meerjarenonderhoudsplan is opgenomen in het gebouwenbeheerplan 2016 – 2020 en de voorziening is aangepast bij de vaststelling van het beleid 'toekomstbestendig vastgoed' in 2017. Er wordt gewerkt met een 25-jaars gemiddelde van het uit te voeren onderhoud voor de gebouwen die behoren tot de basisvoorziening.

In 2023 zal met name doorgedaan worden met het programma “Eigen huis op orde”, een onderdeel van het duurzaamheidsprogramma, waarmee het eigen gebouwenbezit in de loop van de jaren zal worden verduurzaamd. Door de ontwikkelingen van de stijgende gasprijzen zal het meerjarenonderhoudsplan (MJOP) tegen het licht wordt gehouden. Hierbij zal gekeken worden naar mogelijkheden om onderhoud versnelt uit te voeren.

Overzicht onderhoud gebouwen volgens planning						
In €		2022	2023	2024	2025	2026
	Musea	-9.000	-12.000	-14.000	-41.000	-41.000
	Sportgebouwen	-123.000	-89.000	-104.000	-142.000	-142.000
	Dorpshuizen	-22.000	-50.000	-19.000	-32.000	-32.000
	Gemeentehuis	-85.000	-72.000	-49.000	-53.000	-53.000
	Gemeentewerf	-63.000	-14.000	-14.000	-14.000	-14.000
	Binnenhavens	-5.000	-5.000	-5.000	-5.000	-5.000
	Woningen	-20.000	-23.000	-28.000	-33.000	-33.000
	Overige gebouwen	-12.000	-2.000	-6.000	-6.000	-6.000
	Totaal onderhoud gebouwen	-339.000	-267.000	-239.000	-326.000	-326.000

Verloop onderhoudsvoorziening gemeentelijke gebouwen						
in €		2022	2023	2024	2025	2026
	Stand per 1 januari	639.000	571.000	527.000	511.000	408.000
	Af: onderhoud	-300.000	-276.000	-248.000	-335.000	-335.000
	Bij: Storting	232.000	232.000	232.000	232.000	232.000
	Stand per 31 december	571.000	527.000	511.000	408.000	305.000

Haven

In september 2020 is het Uitvoeringsprogramma Havenfront Terschelling opgesteld en in het najaar van 2021 heeft de raad met dat uitvoeringsprogramma ingestemd. Naar aanleiding van dit programma is per 1 mei 2022 een projectorganisatie opgebouwd om de planfase te starten en eerdere plannen en ideeën verder uit te werken in ontwerpen en een concreet plan van aanpak voor uitvoering.

Het plan van aanpak inzake Masterplan haven behelst de uitvoering van de (deel)projecten en de concrete stappen om extra financiering te verwerken in de vorm van fondsen/subsidies en/of cofinanciering. Na besluitvorming kan gestart worden met de voorbereiding, het opstarten van de vergunningsprocedure en het gereed maken voor uitvoering. Daarbij wordt er gewerkt aan contractvoorbereiding zodat het werk in de markt uitgezet kan worden.

Tot de realisatie van alle plannen genoemd in het uitvoeringsprogramma Havenfront Terschelling wordt de exploitatie van de haven op de huidige manier voortgezet. Hieronder volgt een financieel overzicht van de exploitatie van de haven:

Economische haven en watergangen						
In €		2022	2023	2024	2025	2026
	Salariskosten haven	-176.000	-181.000	-184.000	-187.000	-191.000
	Specifieke kleine gebruiksgoederen	-2.000	-2.000	-2.000	-2.000	-2.000
	Specifieke verbruiksgoederen	-61.000	-61.000	-61.000	-61.000	-61.000
	Uitbestede werkzaamheden	-315.000	-265.000	-100.000	-270.000	-170.000
	Onderhoud onroerende zaken	-5.000	-5.000	-5.000	-5.000	-5.000
	Onttrekking voorziening	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000
	Verzekeringen	-2.000	-2.000	-2.000	-2.000	-2.000
	Betaalde leges en rechten	-14.000	-14.000	-14.000	-14.000	-14.000
	Overige diensten	-6.000	-6.000	-6.000	-6.000	-6.000
	Inkomensoverdrachten	-8.000	-8.000	-8.000	-8.000	-8.000
	Uitvoering masterplan haven	-480.000	-500.000	-500.000	-500.000	-500.000
	Dotatie voorziening ten laste van exploitatie	-21.000	-21.000	-21.000	-21.000	-21.000
	Afschrijvingen	-35.000	-35.000	-35.000	-35.000	-35.000
	Rente	-60.000	-59.000	-59.000	-59.000	-59.000
	Verrekeningen	-5.000	-5.000	-5.000	-5.000	-5.000
	Leges en andere rechten	265.000	270.000	275.000	275.000	275.000
	Totaal beheer binnenhavens en watergangen	-920.000	-889.000	-722.000	-895.000	-799.000

Verloop reserve havenbedrijf						
In €		2022	2023	2024	2025	2026
	Stand per 1 januari	4.098.000	4.016.000	4.111.000	4.048.000	4.142.000
	Onttrekking	-416.000	-249.000	-417.000	-270.000	-270.000
	Storting	334.000	344.000	354.000	364.000	364.000
	Stand per 31 december	4.016.000	4.111.000	4.048.000	4.142.000	4.236.000

In het najaar van 2022 zullen de geplande investeringsbedragen van de verschillende deelprojecten van het Uitvoeringsprogramma Havenfront Terschelling, inclusief de financiering daarvan aan de gemeenteraad worden voorgelegd. Op dat moment kunnen ook de verschillende investeringsbudgetten in de begroting worden opgenomen.

4.4 Financiering

Inleiding

Financiering betreft de wijze waarop de gemeente benodigde geldmiddelen aantrekt en (tijdelijke) overtollige geldmiddelen belegt. Treasury is het proces dat er op is gericht de financiering- en het kasstroommanagement (cashflow) te optimaliseren en te waarborgen dat voldaan wordt aan de verplichtingen richting schuldeisers. De uitvoering van treasury vindt plaats conform het door de raad vastgestelde treasurywettelijk van 16 januari 2016. Deze financieringsparagraaf is samen met het treasurywettelijk een belangrijk instrument voor het transparant maken en daarmee voor het sturen en beheersen van de financieringsfunctie.

Wet FIDO

De Wet FIDO (Financiering Decentrale Overheden) geeft verplichte richtlijnen voor de bewaking en beheersing van renterisico's:

- Kasgeldlimiet: hoeveel geld mag de gemeente lenen voor een periode van maximaal één jaar
- Renterisiconorm: hoeveel geld mag de gemeente maximaal lenen voor een periode langer dan één jaar
- Schatkistbankieren: het verplicht onderbrengen van overtollige geldmiddelen bij het Rijk
- Financieringspositie.

Onder renterisico wordt verstaan de mate waarin het saldo van rentelasten en -baten verandert door wijzigingen in het rentepercentage voor zowel de korte als voor de lange financiering. Het is de bedoeling grote fluctuaties in de rentelasten, die mogelijk consequenties hebben voor de financiële positie, te vermijden.

Kasgeldlimiet

Juist voor korte financiering (tijdelijke liquiditeitstekorten voor lopende uitgaven opvangen) geldt dat het renterisico aanzienlijk kan zijn. Fluctuaties in de korte rente hebben direct een relatief grote impact op de rentelasten. Door middel van de kasgeldlimiet wordt een grens gesteld aan de mogelijkheid om lopende uitgaven kort te financieren, en daarmee wordt dan het risico beperkt. De kasgeldlimiet wordt bepaald op basis van een door het Rijk vastgesteld percentage (8,5%) van het begrotingstotaal.

Kasgeldlimiet 2021: 2,1 miljoen

Kasgeldlimiet 2022: 2,1 miljoen

Kasgeldlimiet 2023: 2,3 miljoen

Netto vlottende schuld				
in €		Netto vlottende schuld	Kasgeldlimiet	Ruimte (+) overschrijding (-)
	Q3 2021	1.000.000	2.100.000	1.100.000
	Q4 2021	1.000.000	2.100.000	1.100.000
	Q1 2022	1.000.000	2.100.000	1.100.000
	Q2 2022	1.000.000	2.100.000	1.100.000

Renterisiconorm

Lange financiering vormt een integraal onderdeel van het lange termijn investeringsbeleid.

Renterisico's zijn van te voren in te schatten en daarmee goed beheersbaar. Dit kan worden bereikt door informatie over rente en leningen actueel en transparant te krijgen. Verder is het van groot belang om een spreiding van looptijden in de lening portefeuille te realiseren. Het renterisico uit hoofde van renteherzieningen en herfinancieringen van leningen wordt dan in voldoende mate beperkt.

Het volgende overzicht geeft inzicht in de samenstelling, grootte en rentegevoeligheid van de opgenomen geldleningen.

Leningportefeuille 2023						
in €		2022	2023	2024	2025	2026
	Stand per 1 januari	-11.335.000	-10.252.000	-9.170.000	-8.154.000	-7.138.000
	Reguliere aflossingen	1.083.000	1.083.000	1.016.000	1.016.000	716.000
	Stand per 31 december	-10.252.000	-9.170.000	-8.154.000	-7.138.000	-6.422.000
	Rentelast	119.000	106.000	93.000	84.000	74.000
	Gemiddelde rentevoet	1,10%	1,09%	1,07%	1,10%	1,09%

De lening portefeuille bestaat uit een 10-tal leningen die allen een verschillende rentevaste periode hebben.

In het volgende overzicht worden de risico's van renteherzieningen en herfinanciering van leningen afgezet tegen de risiconorm van de vaste schuld. Het renterisico op de vaste schuld mag de renterisiconorm in beginsel niet overschrijden.

Renterisiconorm						
in €		2022	2023	2024	2025	2026
	1. Begrotingstotaal	25.231.000	27.031.000	27.724.000	28.424.000	28.171.000
	2. Wettelijk percentage	20%	20%	20%	20%	20%
	3. Renterisiconorm (1 x 2)	5.046.200	5.406.200	5.544.800	5.684.800	5.634.200
	4. Renteherziening	119.000	106.000	93.000	84.000	74.000
	5. Aflossing	1.083.000	1.083.000	1.016.000	1.016.000	716.000
	6. Renterisico (4 + 5)	1.202.000	1.189.000	1.109.000	1.100.000	790.000
	7. Ruimte vs. Norm (3 - 6)	3.844.200	4.217.200	4.435.800	4.584.800	4.844.200

Schatkistbankieren

In 2014 is het verplichte schatkistbankieren ingevoerd voor decentrale overheden. Schatkistbankieren houdt in dat tegoeden (liquide middelen) worden aangehouden in de Nederlandse schatkist.

Over deze tegoeden wordt een rente vergoed die gelijk is aan de rentes die de Nederlandse staat betaalt op leningen die ze op de markt aangaat. Het drempelbedrag voor schatkistbankieren ligt voor onze gemeente op 0,75% van het begrotingstotaal, met een drempelbedrag van € 250.000.

Deelname aan schatkistbankieren draagt bij aan een lagere EMU-schuld van de collectieve sector (Rijk en decentrale overheden samen). Schatkistbankieren vermindert de externe financieringsbehoefte van het Rijk. Dit vertaalt zich in een lagere staatsschuld.

Financieringspositie

Bij de berekening van de financieringspositie wordt de boekwaarde van de vaste activa en voorraad gronden afgezet tegen de beschikbare financieringsmiddelen (reserves, voorzieningen en langlopende leningen).

Bij een financieringsoverschot zet de gemeente middelen weg, bij een financieringstekort heeft de gemeente onvoldoende eigen financieringsmiddelen waardoor de gemeente geld moet aantrekken bij de om dit tekort te dekken. In de begroting 2023 wordt hiervoor een rentepercentage gehanteerd van 0%. In onderstaande tabel wordt het jaarlijks financieringstekort of -overschot berekend.

Financieringspositie 2022-2026						
In € per 1 januari		2022	2023	2024	2025	2026
	<i>Te financieren</i>					
	Lopende en voorgenomen investeringen	22.559.000	22.770.000	23.040.000	22.004.000	21.096.000
	Bouwgronden en panden in exploitatie	2.483.000	2.483.000	2.483.000	2.483.000	2.483.000
	Totale boekwaarde	25.042.000	25.253.000	25.523.000	24.487.000	23.579.000
	<i>Financieringsmiddelen</i>					
	Stand van de reserves	9.997.000	8.702.000	7.923.000	7.664.000	8.043.000
	Stand van de voorzieningen	4.961.000	4.760.000	4.572.000	4.443.000	4.240.000
	Stand lang vreemd vermogen	11.335.000	10.252.000	9.170.000	8.154.000	7.138.000
	Totaal vermogen	26.293.000	23.714.000	21.665.000	20.261.000	19.421.000
	Financieringsoverschot/- tekort	1.251.000	-1.539.000	-3.858.000	-4.226.000	-4.158.000

4.5 Bedrijfsvoering

Het takenpakket binnen bedrijfsvoering bestaat uit de opdrachten voortvloeiend uit het coalitieakkoord “Koers naar de toekomst: Meedenken, Meepraten, Meedoen”, wettelijke- en niet wettelijke taken en going-concern taken. De bedrijfsvoering heeft als reikwijdte de gemeentelijke organisatie, niet alleen de ambtelijke organisatie, maar ook de ‘bestuurlijke’ organisatie. De burger verwacht van de gemeente dat de gelden rechtmatig, doelmatig en doeltreffend besteed worden en dat de gemeente een betrouwbare partner voor de burgers is en transparant is. Deze verwachtingen zijn tevens criteria voor de bedrijfsvoering.

Hybride werken

Hybride werken.. in 2022 is al aangegeven dat het einde van de COVID-19 maatregelen niet het einde zou betekenen van het hybride werken. En dat klopt ook. Hybride werken is niet meer weg te denken uit onze samenleving. De verwachting is dat hybride werken zich ook de komende jaren nog verder zal ontwikkelen. Dat is te lezen in het SER advies over Hybride werken. In het kader van zeggenschap over hybride werken is het initiatiefwetsvoorstel ‘Werken waar je wilt’ ingediend. Dit wetsvoorstel heeft als doel dat werknemers meer vrijheid krijgen in hoe zij de balans tussen het werken op en buiten de bedrijfslocatie willen organiseren. Het wetsvoorstel bevat een wijziging van de Wet flexibel werken en maakt het mogelijk dat een verzoek om aanpassing van de arbeidsplaats op eenzelfde manier wordt behandeld als een verzoek om aanpassing van de werktijd of arbeidsduur. Het wetsvoorstel bepaalt daarnaast dat werkenden een verzoek kunnen indienen om aanpassing van de arbeidsplaats waarbij de gewenste arbeidsplaats het woonadres van de werknemer is, of een voor de arbeid passende arbeidsplaats van waaruit gebruikelijk voor de werkgever werkzaamheden worden verricht (mits binnen de EU). De werkgever moet dat inwilligen, tenzij er sprake is van zwaarwegende bedrijfs- of dienstbelangen.

Daarnaast zal de kantoorfunctie ook gaan veranderen. In 2022 is een motie aangenomen waaruit spreekt dat de gemeente open en bereikbaar wil zijn voor inwoners, ondernemers en organisaties. Daarbij is aangegeven dat het gemeentehuis gewoon toegankelijk moet zijn voor iedereen. Dit, in

Figuur 1 voorbeeld flexibele werk- en vergaderplek

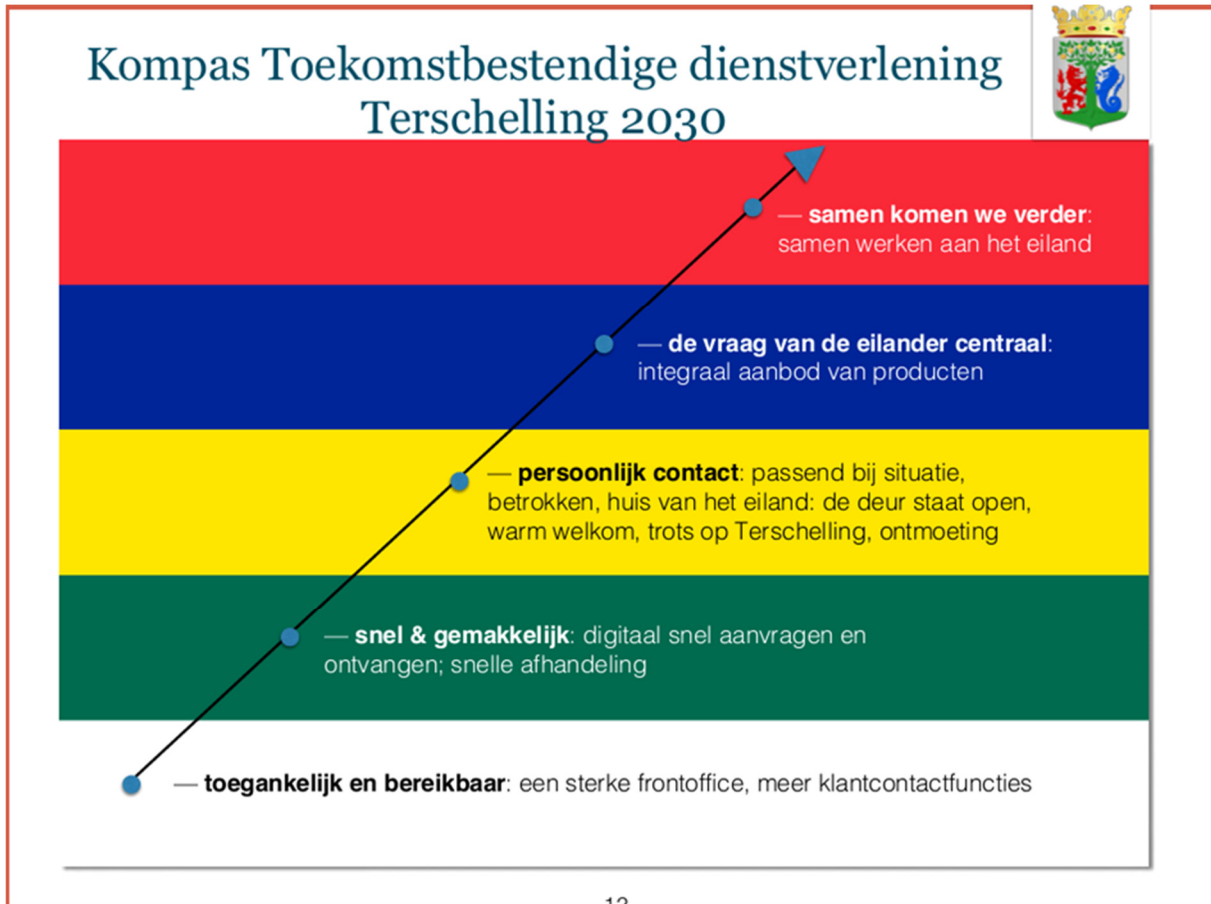
combinatie met de uitkomsten van het onderzoek publieksdienstverlening, vraagt om een herinrichting van het gemeentehuis. Daarbij is de insteek dat de hal en een deel van de ruimtes die aansluiten bij de publieke ruimtes anders ingericht gaan worden. Zodat zij goed passen bij de wensen van de burger, ondernemers, raad en organisatie. Het doel daarbij is dat het gemeentehuis een plaats van ontmoeting en overleg wordt. De backoffice zal daarbij vooral een plek worden waar medewerkers het niet standaard werk kunnen doen. De taken die meer regulier zijn kunnen vanuit huis gedaan worden. Vaste werkplekken zullen daarom verdwijnen en de werkplekken die blijven zullen aangepast worden aan de hybride maatschappij. Dit is slechts een onderdeel van de transitie naar een moderne organisatie met een toekomstbestendige publieksdienstverlening.

Publieksdienstverlening

Eind 2021/begin 2022 is een onderzoek uitgevoerd naar hoe de gemeente Terschelling een moderne toekomstbestendige publieksdienstverlening kan bewerkstelligen. Daarbij wil de gemeente Terschelling voor een periode van 10 jaar proactief op de ontwikkelingen op het vlak van publieke dienstverlening voorbereid zijn, met een tevreden klant als gevolg. Uit het onderzoek dat is

uitgevoerd blijkt dat de dienstverlening al met een ruime 8,5 wordt beoordeeld, maar er is altijd ruimte voor verbetering.

Daarom is op basis van de bevindingen van klanten, ondernemers en medewerkers een plan van aanpak opgesteld, waarbij een aantal zaken op korte termijn en een aantal zaken langere termijn opgepakt zullen worden. De leidraad hiervoor het is Kompas Toekomstbestendige dienstverlening.

Zo worden het gemeentehuis en de ingang van het gemeentehuis beter benadrukt door borden, gemaakt door een lokale ondernemer. Daarnaast wordt flink geïnvesteerd in de communicatie met de klant gedurende de gehele behandeltermijn van een vraag, om tot een goede oplossing van de klantvraag te komen. Ook wordt extra geïnvesteerd in het opleiden van medewerkers in klant- en interne communicatie via het bestaande zaakstelsel.

Het scala aan taken wordt, onder andere door steeds meer overheveling van taken van het Rijk, door nieuwe taken die ontstaan uit nieuwe wetgeving of projecten en programma's, steeds breder. Of het vergt specialistische kennis die niet standaard in de organisatie aanwezig hoeft te zijn, zoals bij de implementatie van de omgevingswet. Dit, in combinatie met door- en uitstroom van medewerkers en de consequenties van de huidige arbeidsmarkt die er voor zorgt dat extra investeringen in het overbrengen van kennis en kunde op nieuwe medewerkers noodzakelijk is, maakt dat de uitvoering onder druk staat. De zorg hierover staat ook benoemd in het coalitieakkoord. Het maakt het noodzakelijk om daar waar nodig structureel te kunnen versterken op onderwerpen zoals de uitvoering van de omgevingswet (nieuwe wetgeving) en te anticiperen op de vervanging bij publiek dienstverlening en techniek, zowel om flexibel taken uit te kunnen voeren maar ook om de dagelijkse werkzaamheden uit te blijven voeren. Ingezet wordt dan op het zelf blijven uitvoeren van de taken en in te huren bij specialistische taken en daar ook ruimte voor te creëren in de vorm van

flexibele formatie. Om voldoende arbeidspotentieel aan te trekken is ook gekozen voor een nieuwe strategie in arbeidsmarktcommunicatie die nu al zijn vruchten af werpt.

Arbeidsmarktcommunicatie

Vacatures genoeg, maar sollicitanten zijn er amper. Meer dan de helft van de vacatures in 2021 was volgens werkgevers moeilijk vervulbaar. Ondertussen blijft het personeelstekort in alle sectoren in ons land verder toenemen. Begin dit jaar stond er landelijk een recordaantal van meer dan 400.000 vacatures open.

Bij gemeente Terschelling is de prognose vanuit de strategische personeelsplanning dat de komende 10/15 jaar alleen al een hoge uitstroom van medewerkers op basis van leeftijd plaats vindt. Daarnaast wordt o.a. op basis van het Talent Centraal programma ingezet op doorstroom van talenten in de organisatie naar andere functies. Ook hierdoor ontstaan vacatures. Op vacatures die verspreid werden, kwam weinig (en soms géén) reactie. Met als gevolg dat de werkdruk binnen de organisatie oploopt. Daarom is gestart met een andere wijze van arbeidsmarktcommunicatie. Op basis van een onderzoek over wat onder andere de belemmeringen zijn om te gaan werken bij de gemeente Terschelling is een plan opgesteld waarmee de gemeente Terschelling zich doelgroep gericht profileert als een prettige en goede werkgever waar je graag voor wil werken. Daarbij is in kaart gebracht om welke belemmeringen het gaat en welke positieve punten daar tegenover staan. En dit wordt uitgedragen in de communicatie. Met nu al als gevolg: meer kwalitatief goede reacties op de vacatures. En dan staan er nog een hele rij ideeën op stapel die nog nader uitgewerkt gaan worden.

4.6 Verbonden partijen

In deze paragraaf wordt de beleidsmatige en financiële betrokkenheid van de gemeente bij verbonden partijen omschreven. De definitie van een verbonden partij is volgens het BBV:

“Een verbonden partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente bestuurlijk en financieel belang heeft”

Bestuurlijk belang wil zeggen dat de gemeente zeggenschap, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur of uit hoofde van stemrecht, heeft bij de verbonden partij. Het financieel belang bestaat hoofdzakelijk uit het beschikbaar stellen van middelen, welke in het geval van faillissement van de partij verloren gaan. Daarnaast kan het ook zo zijn dat de gemeente aansprakelijk is wanneer de verbonden partij haar verplichtingen niet kan nakomen.

De gemeente Terschelling wil als eilandgemeenschap over de eigen toekomst gaan. Met het oog op behoud van de gemeentelijke zelfstandigheid moet de gemeente in ieder geval financieel gezond zijn, publiekstaken adequaat uitvoeren en een goede basisdienstverlening in stand houden. Samen met de Waddeneilanden wil de gemeente aan duurzame oplossingen werken, waarbij ook nadrukkelijk andere gemeenten en organisaties in beeld zijn. Verbonden partijen zijn de andere organisaties die in beeld zijn om aan goede oplossingen te werken.

De gemeente Terschelling kent acht publiekrechtelijke verbonden partijen en negen privaatrechtelijke verbonden partijen. Hieronder wordt per verbonden partij kort het doel, de bijdrage aan de gemeentelijke beleidsdoelstellingen en de eventuele relevante ontwikkelingen beschreven. Aan het eind van de paragraaf is een tabel opgenomen met de (minimale) financiële gegevens. Deze financiële gegevens bestaan zoveel mogelijk uit de gepubliceerde verwachte cijfers over 2020. In enkele gevallen kon er door het ontbreken van de cijfers niets worden ingevuld. Op deze plaatsen zijn de cijfers over het jaar 2019 ingevuld.

Overzicht verbonden partijen	
	Bestuurlijk vertegenwoordiger
Publiekrechtelijk verbonden partijen, de gemeenschappelijke regeling	
Sociale Dienst Noard West Fryslân	wethouder G. van Essen
Centrumregeling Sociaal Domein Fryslân	wethouder J. Hoekstra
Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO)	wethouder J. Hoekstra
Veiligheidsregio Fryslân	burgemeester C.M. van de Pol
Gemeenschappelijke regeling De Waddeneilanden	burgemeester C.M. van de Pol
"Welstandszorg Hûs en Hiem"	wethouder G. van Essen
Privaatrechtelijk verbonden partijen	
N.V. Afvalsturing Friesland (Omrin)	wethouder J. Hoekstra
N.V. Fryslân Miljeu Noardwest	wethouder J. Hoekstra
N.V. Gemeenschappelijke Kredietbank Friesland (Stichting Kredietbank Nederland)	wethouder J. Hoekstra
Coöperatie Openbare Verlichting en Energie Fryslân u.a.	wethouder G. van Essen
N.V. Bank Nederlandse Gemeenten	wethouder J. Hoekstra
Vereniging van Nederlandse Gemeenten	burgemeester C.M. van de Pol
Vereniging van Friese Gemeenten, tevens afdeling van de VNG	burgemeester C.M. van de Pol
Stichting Passantenhaven Terschelling	wethouder J. Hoekstra
Stichting Beheer Schoolgebouwen Terschelling	teamleider beleid en regie B. Huisman

Publiekrechtelijke verbonden partijen

Dienst Sociale zaken en Werkgelegenheid NoardWest Fryslân

De Dienst Sociale Zaken en Werkgelegenheid Noardwest Fryslân voert voor de gemeente Terschelling de taken uit op het gebied van sociale zekerheid, maatschappelijke zorg en gesubsidieerde arbeid.

De Dienst is een bedrijfsvoeringsorganisatie van de gemeenten Harlingen, Terschelling, Vlieland en Waadhoeke. De Dienst voert een aantal taken op het gebied van onder andere de Participatiewet, de Wmo en de Jeugdwet voor deze gemeenten uit. De gemeenten zijn zelf verantwoordelijk voor het beleid en de begroting in het sociaal domein. De Dienst zorgt voor uitvoering van dat beleid, samen met de gebiedsteams van de gemeenten. Deze werken intensief samen. Het bestuur van de Dienst bestaat uit wethouders van Harlingen, Terschelling, Vlieland en Waadhoeke. De Dienst heeft een eigen directeur welke de dagelijkse leiding over de organisatie heeft.

Centrumregeling Sociaal Domein Friesland

De centrumregeling sociaal domein Friesland doet de professionele inkoop en beleidsvoorbereiding van een aantal taken op het gebied van WMO, Jeugdwet en participatiewet voor de gezamenlijke Friese gemeenten. Door middel van deze regeling kunnen deze taken doelmatig en hoogwaardig georganiseerd worden.

Er is geen financieel belang van de gemeente Terschelling in deze regeling.

Gemeenschappelijke regeling Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO)

De gemeenschappelijk regeling FUMO is opgezet met als doel een goede uitvoering van de uitbestede taken op het gebied van milieu- en omgevingswet.

Het financieel belang van de gemeente Terschelling in deze gemeenschappelijke regeling is vanaf 2022 afgenomen, omdat de uitvoering van de BRIKS-taken niet langer meer door de FUMO wordt gedaan.

De Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO) is de omgevingsdienst van Fryslân. De FUMO geeft advies, verstrekt vergunningen en houdt toezicht op het gebied van natuur- en milieuwet- en regelgeving. Dat doet de FUMO voor de bedrijven en inwoners van Fryslân, in opdracht van alle 18 Friese gemeenten, de provincie Fryslân en Wetterskip Fryslân; de deelnemers.

Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Fryslan

De Veiligheidsregio Fryslân behartigt de belangen van de volgende terreinen:

- publieke gezondheidszorg
- brandweezorg
- geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen
- rampenbestrijding en crisisbeheersing

Hierbij wordt de multidisciplinaire samenwerking en coördinatie in de uitvoering van rampenbestrijding en crisisbeheersing bevorderd. Daarnaast wordt er een gemeenschappelijke meldkamer beheert en in stand gehouden.

De burgemeester van de gemeente Terschelling neemt hierbij deel in het algemeen bestuur van de regio. Het bestuurlijk belang bestaat uit het waarborgen van de (brand- en gezondheid) veiligheid en een adequate rampen organisatie.

Gemeenschappelijke regeling De Waddeneilanden

De gemeenschappelijke regeling de Waddeneilanden is er om de gemeenschappelijke belangen van de Waddeneilanden te behartigen. Gemeenschappelijke standpunten van de deelnemende gemeenten kunnen hiermee sterker worden uitgedragen zodat er meer invloed uitgeoefend kan worden op instanties en andere overheden. Daarnaast worden taken gezamenlijk opgepakt waardoor er kostenefficiëntie ontstaat en een gemeenschappelijk beleidskader. Het algemeen bestuur van de GR de Waddeneilanden bestaat in 2022 uit de colleges van alle deelnemende gemeenten.

Gemeenschappelijke regeling "Welstandszorg Hûs en Hiem"

Deze gemeenschappelijke regeling behartigt de belangen op het gebied van de bouwkundige, stedenbouwkundige en landschappelijke schoonheid in de provincie Fryslân. Het financiële belang van deze regeling is afhankelijk van de werkzaamheden/opdrachten die in opdracht van de gemeente worden uitgevoerd. De kosten worden hierbij doorbelast aan de aanvragers van vergunningen.

Gemeenschappelijke regeling Openbaar Lichaam Afvalverwijdering Friesland (OLAF)

De gemeenschappelijke regeling "OLAF" zorgde er tot 1995 voor dat milieu en reinigingstaken verantwoord werden uitgevoerd. Op dit moment is de gemeenschappelijke regeling "slapende". De rechten, plichten en activiteiten van "OLAF" zijn in 1995 overgegaan naar Afvalsturing Friesland NV.

Privaatrechtelijke verbonden partijen

N.V. Afvalsturing Friesland (Omrin) en N.V. Fryslân Milieu Noardwest

Omrin is inzamelaar en verwerker van afval. Zij dragen zorg voor het voorkomen, verwijderen, bewerken en verwerken van het Friese afval conform de voorgeschreven milieudoelstellingen tegen zo laag mogelijk kosten. Het bestuurlijk belang bestaat uit een stemrecht naar rato van het aandelenbezit. Het aandelenbezit van de gemeente Terschelling bedraagt 1,5%.

N.V. Gemeenschappelijke regeling Kredietbank Friesland

De Kredietbank Friesland maakt het mogelijk dat er financiële dienstverlening kan worden verleend aan personen die om wat voor reden dan ook niet bij een reguliere bankinstelling terecht kunnen. Het stemrecht in deze verbonden partij wordt bepaald naar rato van de kapitaalverstrekking.

N.V. Bank Nederlandse Gemeenten

De BNG bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. Het eigenaarschap van gemeenten, provincies en de Staat, alsmede het door de statuten beperkte werkerterrein van de bank, bieden financiers het vertrouwen dat het risico van kredietverlening aan dit instituut zeer beperkt is. BNG Bank bundelt de uiteenlopende vraag van klanten tot een beroep op de financiële markten dat aansluit op de behoefte van beleggers wat betreft volume, liquiditeit en looptijd. Door de combinatie van beide elementen heeft de bank een uitstekende toegang tot financieringsmiddelen tegen zeer scherpe prijzen, die weer worden doorgegeven aan decentrale overheden en aan instellingen voor het maatschappelijk belang. Dat leidt voor de burger uiteindelijk tot lagere kosten voor tal van voorzieningen.

Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG)

De VNG staat de gemeenten bij met de vervulling van hun bestuurstaken. De VNG helpt haar leden met het maken van afspraken andere overheden over het arbeidsvoorwaardenbeleid in de overheidssector en overeenkomsten inzake arbeidsvoorwaarden van personeel in de sector gemeenten aan te gaan met werknemersorganisaties. Daarnaast behartigt zij de belangen van haar leden die samenhangen met de uitgevoerde bestuurs- en beheerstaken.

De leden van de VNG hebben een stemrecht naar een veelvoud van 1000 inwoners per gemeente.

met

Vereniging van Friese Gemeenten, tevens afdeling van de VNG

De Vereniging van Friese Gemeenten (VFG) is de vereniging van de Friese gemeenten, waarbinnen gemeentebestuurders en raadsleden elkaar ontmoeten en kennis delen. De VFG is op landelijk niveau voor de VNG een provinciale partner in het delen van kennis, het ophalen van vragen en het afstemmen van standpunten. De VFG speelt daarom ook een actieve rol als het gaat om signaleren en doorgeven van relevante kennis voor de leden.

Coöperatie Openbare Verlichting en Energie Fryslân u.a.

De Coöperatie Openbare Verlichting en Energie Fryslân u.a. draagt zorg voor het in stand houden en onderhouden van de openbare verlichting op het eiland. Daarnaast koopt de stichting collectief energie in via een samenwerkingsverband.

Stichting passantenhaven Terschelling

Stichting passantenhaven Terschelling beheert en exploiteert de passantenhaven aan de Dellewal op Terschelling. De stichting zorgt ervoor dat alle benodigde voorzieningen optimaal zijn zodat de veiligheid kan worden gegarandeerd voor de gebruikers van de passantenhaven. Samen met de watersportvereniging "Het Wakend Oog" zorgt de gemeente ervoor dat de stichting haar taken kan blijven voortzetten. Wethouder Hoekstra maakt deel uit van het bestuur van deze stichting.

Stichting beheer Schoolgebouwen

Deze stichting beheert de "Brede school" op West-Terschelling. Het bestuur wordt gevormd door een directielid van de gemeente en de directieleden van beide schoolbesturen.

Financiële gegevens verbonden partijen

Financiële gegevens verbonden partijen											
Verbonden partij	Indeling risico	Aandeel gemeente Terschelling	Eigen vermogen 31-12-2020	Eigen vermogen 31-12-2021	Vreemd vermogen 31-12-2020	Vreemd vermogen 31-12-2021	Resultaat 2019	Resultaat 2020	Begroot Resultaat 2021	Bijdrage 2020	Bijdrage 2021
<i>* bedragen x € 1.000</i>											
Publiekrechtelijke verbonden partijen											
Sociale dienst Noard West Fryslân	Hoog		655	655	5.201	5.072	-	-	-	3.889	2.335
Centrumregeling Sociaal Domein Fryslân	Hoog		n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Fryske Utfjieringstsjinst Miljeu en Omjouwing (FUMO)	Hoog		1.626	1.302	2.500	2.500	391	267	-196	686	689
Veiligheidsregio Fryslân	Gemiddeld		6.075	3.558	46.686	68.347	1.874	3.791	-	700	735
Gemeenschappelijke regeling de Waddeneilanden	Gemiddeld						-	-		210	190
"Welstandszorg Hûs en Hiem"	Gemiddeld		324*	330*	82*	81*	7	8	-	afhankelijk van opdrachten	
Privaatrechtelijke verbonden partijen											
N.V. Afvalsturing Friesland (Omrin)	Gemiddeld	1,5%	8.286*	9.426*	17.225*	20.912*	1.069	1.882		naar rato	
B.V. Fryslân Miljeu Noardwest	Gemiddeld	2%	3.814*	3.564*	8.100*	8.514*	389	139	n.n.b.	naar rato	
N.V. Gemeenschappelijke Kredietbank Friesland	Laag		2.704*	2.713*	39.563*	24.371*					
Coöperatie Openbare Verlichting en Energie Fryslân u.a.	Laag		n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	8	8
N.V. Bank Nederlandse Gemeenten	Laag	0,006%	4.513.000	4.195.000	132.518.000*	144.802.000*	477.000	407.000	n.n.b.	n.v.t.	n.v.t.
Vereniging van Nederlandse Gemeenten	Laag		64.627*	62.379*	85.904*	90.980	-879	-1.710	n.n.b.	10	10
Vereniging van Friese Gemeenten (afdeling VNG)	Laag		n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	2	2
Stichting Passantenhaven Terschelling	Laag		3487**	3468**	65**	244**	11155**	n.n.b.	n.n.b.	-	-
Stichting Beheer Schoolgebouwen Terschelling	Laag		n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	25	25

* Meest recente cijfers zijn van 2019/2020

** Meest recente cijfers zijn van 2017/2018

4.7 Grondbeleid

Inleiding

Eén van de middelen van een gemeente om ruimtelijke doelstellingen te verwezenlijken bij het uitvoeren van het omgevingsbeleid van de overheid is het grondbeleid. In het kader van het omgevingsbeleid wordt de maatschappelijk gewenste bestemming van de grond vastgelegd. Dit gebeurt via een plan of besluit op basis van de Wet ruimtelijke ordening (Wro). De gemeenteraad heeft de kaderstellende en controlerende functie ten aanzien van het grondbeleid en dus ook de daarbij behorende begrotingen en verantwoordingen.

Grondbeleid vergt keuzes van een gemeenteraad die gevolgen hebben voor de lange termijn. De ontwikkeling van gebieden houdt meer in dan het maken van een bestemmingsplan. Zaken als eigendom van grond, het al dan niet verwerven en uitgeven ervan, het gebruik voor openbare ruimte en infrastructuur, inspraak en voldoen aan vereisten als milieu, maken gebiedsontwikkeling complex met vaak tijdrovende procedures.

Dat vraagt om een zorgvuldige afweging. Gezien de lange looptijd en de blijvende invloed op de gemeente van de uitvoering en de bouwresultaten is het van belang dat de gemeenteraad de relatie legt met het maatschappelijk doel. Dit kan bijvoorbeeld gaan om het beperken van de krapte op de woningmarkt, het stimuleren van economische bedrijvigheid en werkgelegenheid, het beter aansluiten op de samenstelling en bevolkingsopbouw van de gemeente of het verhogen van de kwaliteit van de leefomgeving. Het beleid biedt daarmee de handvatten om te kunnen sturen op de te bereiken doelstellingen en evenwichtig om te gaan met de (schaarse) ruimte.⁶

In de paragraaf grondbeleid stelt de raad de kaders vast voor de uitvoering van grondbeleid. In de paragraaf kunnen nieuwe ontwikkelingen op de grondmarkt aan bod komen. In elk geval wordt altijd teruggegrepen op vorige paragrafen grondbeleid; wat geldt nog steeds en wat is veranderd.

Daarbij gelden de volgende uitgangspunten;

- het bereiken van maatschappelijke en bestuurlijke doelstellingen,
- winst en risico,
- praktische uitvoerbaarheid.

Op dit moment zijn er geen nieuwe ontwikkelingen op de grondmarkt verwacht voor de gemeente Terschelling.

Grondexploitatie-risico's

Grondbeleid gaat gepaard met financiële kansen en risico's. De gemeente Terschelling heeft geen afzonderlijke reserve grondexploitatie. Als bekend is dat een complex een negatief resultaat krijgt, dan dient volgens de financiële voorschriften een voorziening te worden gevormd om het tekort af te dekken.

⁶ Notitie "Grondbeleid in de begroting en jaarstukken" commissie BBV.

Overzicht lopende grondexploitaties

Verloop boekwaarde onderhanden werk						
in €	Boekwaarde 1-1-2022	Verwachte mutaties	Boekwaarde 1-1-2023	Boekwaarde 1-1-2024	Boekwaarde 1-1-2025	Boekwaarde 1-1-2026
Dellewal	2.217.000	-	2.217.000	2.217.000	2.217.000	2.217.000
KLU locatie	266.000	-	266.000	266.000	266.000	266.000
Totaal	2.483.000	-	2.483.000	2.483.000	2.483.000	2.483.000

Locatie Dellewal

De opties rond Dellewal worden heroverwogen, waarbij de ontwikkeling van dertien wooneenheden wordt uitgesloten en waarbij rekening wordt gehouden met de natuur, de financiële positie van de gemeente en de uitvoerbaarheid.

KLU Locatie

Het bestemmingsplan voor deze locatie is vastgesteld in 2020 en in 2022 zal WoonFriesland deze locatie overnemen voor woningbouw. Het verwachte resultaat op deze grondexploitatie is nihil.

4.8 Geprognosticeerde balans

Een geprognosticeerde balans met meerjarig inzicht geeft de raad een beeld van de ontwikkeling van onder meer investeringen, het aanwenden van reserves en voorzieningen, en in de financieringsbehoefte.

Activa					
in €	31-12-2022	31-12-2023	31-12-2024	31-12-2025	31-12-2026
Vaste activa					
Materiële vaste activa	21.934.000	22.214.000	21.188.000	20.290.000	19.332.000
Financiële vaste activa	836.000	826.000	816.000	806.000	796.000
<i>Totale vaste activa</i>	<i>22.770.000</i>	<i>23.040.000</i>	<i>22.004.000</i>	<i>21.096.000</i>	<i>20.128.000</i>
Vlottende activa					
Onderhanden werk, waaronder gronden in exploitatie	2.483.000	2.483.000	2.483.000	2.483.000	2.483.000
<i>Totaal vlottende activa</i>	<i>2.483.000</i>	<i>2.483.000</i>	<i>2.483.000</i>	<i>2.483.000</i>	<i>2.483.000</i>
Totaal	25.253.000	25.523.000	24.487.000	23.579.000	22.611.000

Passiva					
in €	31-12-2022	31-12-2023	31-12-2024	31-12-2025	31-12-2026
Eigen vermogen					
Algemene reserves	4.489.000	2.138.000	1.713.000	1.966.000	2.700.000
Bestemmingsreserves	4.764.000	6.210.000	5.698.000	5.343.000	4.988.000
Resultaten begroting	-551.000	-425.000	253.000	734.000	181.000
<i>Totaal eigen vermogen</i>	<i>8.702.000</i>	<i>7.923.000</i>	<i>7.664.000</i>	<i>8.043.000</i>	<i>7.869.000</i>
Voorzieningen					
Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's	1.567.000	1.513.000	1.459.000	1.405.000	1.351.000
Onderhoudsvoorzieningen	1.926.000	1.792.000	1.717.000	1.568.000	1.417.000
Door derden beklemde middelen met een specifieke aanwendingsrichting	1.267.000	1.267.000	1.267.000	1.267.000	1.267.000
<i>Totaal voorzieningen</i>	<i>4.760.000</i>	<i>4.572.000</i>	<i>4.443.000</i>	<i>4.240.000</i>	<i>4.035.000</i>
Langlopende geldleningen					
Vaste schulden	10.252.000	9.170.000	8.154.000	7.138.000	6.422.000
Financieringstekort - Overschot	1.539.000	3.858.000	4.226.000	4.158.000	3.855.000
<i>Totaal langlopende geldleningen</i>	<i>11.791.000</i>	<i>13.028.000</i>	<i>12.380.000</i>	<i>11.296.000</i>	<i>10.277.000</i>
Totaal	25.253.000	25.523.000	24.487.000	23.579.000	22.181.000

* in bovenstaande opstellingen is gerekend met een gelijkblijvend saldo van de vlottende activa.

4.9 Personele lasten

In de tabel is opgenomen op welke wijze de personeelskosten zijn verdeeld over de verschillende programma's

Verdeling personele lasten				
Afdeling	Budget	Programma	Taakveld	Kostenplaats
Raad	190.000	0	0.1	611011 - gemeenteraad en raadscommissie
Griffie	157.000	0	0.1	611021 - griffiefunctie
B&W	365.000	0	0.1	611101 - college van B&W
Subtotaal	712.000			
Directie	264.000	0	0.4	611301 - salariskosten ambtelijke organisatie
Teamleiders	285.000	0	0.4	611301 - salariskosten ambtelijke organisatie
Staf	1.124.000	0	0.4	611301 - salariskosten ambtelijke organisatie
OR	18.000	0	0.4	611301 - salariskosten ambtelijke organisatie
Ondersteuning	429.000	0	0.4	611301 - salariskosten ambtelijke organisatie
Beleid en regie	773.000	0	0.4	611301 - salariskosten ambtelijke organisatie
Publiek	683.000	0	0.4	611301 - salariskosten ambtelijke organisatie
BABS	10.000	0	0.2	613402 - burgerlijke stand
Techniek	295.000	0	0.4	611301 - salariskosten ambtelijke organisatie
Buitendienst	594.000	0	0.4	611301 - salariskosten ambtelijke organisatie
Haven	181.000	2	2.4	633031 - beheer binnenhavens
CNL	150.000	5	5.4	618500 - exploitatie CNL
Beh Huys	208.000	5	5.4	618600 - museum 't Behouden Huys
Eilandteam	290.000	6	6.1	674645 - Eilandteam en overige middelen
Buitendienst	128.000	6	6.7	674200 - Participatie/Sociale Werkvoorziening
Subtotaal	5.432.000			
Totaal	6.144.000			

De loonkosten van de teams Staf, Ondersteuning, Beleid en Regie, Publiek, Techniek en de Buitendienst kunnen verder onderverdeeld worden naar verschillende programma's:

Verdeling salariskosten team Staf			
Kostenplaats	Bedrag	Programma	Taakveld
611301 - Salariskosten ambtelijke organisatie - Overhead	€ 742.000	0	0.4
612032 - Afhandeling van bezwaar en beroep voortvloeiend uit het primaire proces	€ 212.000	8	8.1
614001 - Openbare orde en veiligheid	€ 170.000	1	1.2
Totaal	€ 1.124.000		

Verdeling salariskosten team Ondersteuning			
Kostenplaats	Bedrag	Programma	Taakveld
611301 - Salariskosten ambtelijke organisatie - Overhead	€ 250.000	0	0.4
612091 - Belastingen	€ 179.000	0	0.61
Totaal	€ 429.000		

Verdeling salariskosten team Beleid en Regie			
Kostenplaats	Bedrag	Programma	Taakveld
611301 - Salariskosten ambtelijke organisatie - Overhead	€ 39.000	0	0.4
618401 - Bevordering toerisme	€ 105.000	3	3.4
674645 - Sociaal Domein	€ 167.000	6	6.1
616101 - Ruimtelijke Ordening	€ 320.000	8	8.1
617301 - Volkshuisvesting	€ 142.000	8	8.3
Totaal	€ 773.000		

Verdeling salariskosten team Publiek			
Kostenplaats	Bedrag	Programma	Taakveld
614710 - APV en uitvoering bijzondere wetten	€ 203.000	1	1.2
613401 - Burgerzaken	€ 313.000	0	0.2
612048 - Documentaire informatie voorziening (DIV) - Overhead	€ 150.000	0	0.4
674645 - Sociaal Domein	€ 17.000	6	6.1
Totaal	€ 683.000		

Verdeling salariskosten team Techniek en Buitendienst			
Kostenplaats	Bedrag	Programma	Taakveld
611301 - Salariskosten ambtelijke organisatie - Overhead	€ 90.000	0	0.4
612701 - Team Techniek - Overhead	€ 98.000	0	0.4
634021 - Riolering	€ 235.000	7	7.2
631250 - Afvalinzameling	€ 19.000	7	7.3
619211/619221 - Gebouwenbeheer	€ 170.000	8	8.3
630331 - Beheer openbaar groen	€ 191.000	5	5.7
632141 - Beheer wegen, straten en pleinen	€ 214.000	2	2.1
Totaal	€ 1.017.000		

De gemeente Terschelling is een kleine organisatie. Dit leidt ertoe dat de directie en de teamleiders, die volgens de richtlijnen van het BBV moeten worden aangemerkt als overhead, naast hun managementtaken ook voor een deel hun tijd besteden aan directe taken en projecten binnen de organisatie. Wij schatten, op basis van de ervaring van de afgelopen jaren, de verhouding tussen managementtaken en directe- en projecttaken in op 50%/50%.

Dit leidt tot de volgende cijferopstelling met betrekking tot de personele overhead⁷ in onze organisatie:

Totale globale toedeling salariskosten aan primair proces en overhead			
Kostenplaats	Budget	Toe te rekenen aan programma's	Resteert overhead
Directie	€ 264.000	€ 132.000	€ 132.000
Teamleiders	€ 285.000	€ 142.500	€ 142.500
Staf	€ 1.124.000	€ 382.000	€ 742.000
OR	€ 18.000	€ -	€ 18.000
Ondersteuning	€ 429.000	€ -	€ 429.000
Beleid en regie	€ 773.000	€ 734.000	€ 39.000
Publiek	€ 683.000	€ 533.000	€ 150.000
Eilandteam	€ 290.000	€ 290.000	€ -
BABS	€ 10.000	€ 10.000	€ -
Techniek en Buitendienst	€ 1.017.000	€ 829.000	€ 188.000
Haven	€ 181.000	€ 181.000	€ -
CNL	€ 150.000	€ 150.000	€ -
Behouden Huys	€ 208.000	€ 208.000	€ -
Totaal	€ 5.432.000	€ 3.591.500	€ 1.840.500

Hieruit resulteert een percentage overhead op de ambtelijke loonkosten van 34%.

⁷ Dit betreft alleen de kosten van de personele overhead binnen de organisatie. De materiële overhead, dus bijvoorbeeld de kosten van huisvesting, ICT en kantoorkosten is hierin niet meegenomen.

Bijlagen

Bijlage 1 Uitgangspunten programmabegroting 2023-2025

Uitgangspunten bij het opstellen van de begroting 2023 en het meerjarenperspectief 2024-2026 is het bestaand beleid, zoals dat door de gemeenteraad is geautoriseerd in de begroting 2021-2024 en de door de raad goedgekeurde wijzigingen.

In deze begroting is rekening gehouden met de volgende ontwikkelingen:

- Loonontwikkeling
- Prijsontwikkeling
- Renteontwikkeling
- Algemene uitkering
- Ontwikkeling lokale lasten

Loonontwikkeling

Voor de loonontwikkeling wordt uitgegaan van een stijging met 3% in 2023 en 2% in 2024-2026. Deze stijging bestaat uit CAO-aanpassingen, verandering van werkgeverslasten en de incidentele component (normale periodieken die in onze gemeente per 1 januari van elk jaar verstrekt worden, tussentijdse bevorderingen en wijzigingen in personeelsopbouw).

Prijsontwikkeling

De gemiddelde inflatieverwachting is 5,6% landelijk (t/m juni 2022). In deze begroting wordt daarom rekening gehouden met een stijging van de prijzen van inkopen en aanbestedingen met € 50.000 per jaar vanaf 2023. Hiervoor is een aparte stelpost onvoorzien geraamd.

In de ramingen voor de verbonden partijen is de prijscompensatie al verwerkt.

Renteontwikkeling

Langlopende geldleningen

Gezien de lage rentestand op de kapitaalmarkt is in de begroting bij de berekening van de rentelasten over het financieringstekort meerjarig uitgegaan van een rente van 0%.

Rente financieringsoverschot

De rentevergoeding op de geldmarkt bij het uitzetten van gelden (= financieringsoverschot) is vrijwel nihil.

Algemene uitkering

De begroting 2023-2026 is opgesteld op basis van de verwachte ontwikkelingen uit de meicirculaire 2022. Een overzicht van de belangrijkste effecten wordt gegeven in paragraaf 2.3.

Ontwikkeling lokale lasten

De belastingen, leges, retributies en overige algemene dekkingsmiddelen verhogen wij met de in paragraaf 4.1 (lokale heffingen) vastgestelde nominale verhogingen. De verhoging van de leges en retributies is gebaseerd op de consumentenprijsindex. Deze index vastgesteld op 5,6% (t/m juni 2022).

Bijlage 2 Staat van reserves en voorzieningen

Staat van reserves en voorzieningen	Saldo per 1-1-2022	Toevoeging 2022	Onttrekking 2022	Saldo per 1-1-2023	Toevoeging 2023	Onttrekking 2023	Saldo per 1-1-2024	Toevoeging 2024	Onttrekking 2024	Saldo per 1-1-2025	Toevoeging 2025	Onttrekking 2025	Saldo per 1-1-2026	Toevoeging 2026	Onttrekking 2026	Saldo per 31-12-2026
Reserves																
Algemene reserves																
Algemene reserve *	4.489.000		-551.000	3.938.000		-2.225.000	1.713.000	253.000		1.966.000	734.000		2.700.000	181.000		2.881.000
Totaal	4.489.000	-	-551.000	3.938.000	-	-2.225.000	1.713.000	253.000	-	1.966.000	734.000	-	2.700.000	181.000	-	2.881.000
Bestemmingsreserves (raad)																
Recreatie	477.000		-25.000	452.000			452.000			452.000			452.000			452.000
Wonen	224.000			224.000			224.000			224.000			224.000			224.000
Budgetoverheveling	638.000		-638.000	-			-			-			-			-
Havenbedrijf	4.098.000	334.000	-416.000	4.016.000	344.000	-249.000	4.111.000	354.000	-417.000	4.048.000	364.000	-270.000	4.142.000	364.000	-270.000	4.236.000
Behouden Huys	51.000			51.000			51.000			51.000			51.000			51.000
Waddenprogramma	-			-	1.800.000	-450.000	1.350.000		-450.000	900.000		-450.000	450.000		-450.000	-
Totaal	5.488.000	334.000	-1.079.000	4.743.000	2.144.000	-699.000	6.188.000	354.000	-867.000	5.675.000	364.000	-720.000	5.319.000	364.000	-720.000	4.963.000
Bestemmingsreserves (derden)																
Dr. J.W. van Dierenfonds	20.000	1.000		21.000	1.000		22.000	1.000		23.000	1.000		24.000	1.000		25.000
Totaal	20.000	1.000	-	21.000	1.000	-	22.000	1.000	-	23.000	1.000	-	24.000	1.000	-	25.000
Totaal reserves	9.997.000	335.000	-1.630.000	8.702.000	2.145.000	-2.924.000	7.923.000	608.000	-867.000	7.664.000	1.099.000	-720.000	8.043.000	546.000	-720.000	7.869.000
Voorzieningen																
Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's																
Spaaruren personeel	20.000			20.000			20.000			20.000			20.000			20.000
Verplichting vml bestuurders	1.432.000	63.000	-90.000	1.405.000	63.000	-90.000	1.378.000	63.000	-90.000	1.351.000	63.000	-90.000	1.324.000	63.000	-90.000	1.297.000
Afkoopsommen graven **	169.000	pm	-27.000	142.000	pm	-27.000	115.000	pm	-27.000	88.000	pm	-27.000	61.000	pm	-27.000	34.000
Totaal	1.621.000	63.000	-117.000	1.567.000	63.000	-117.000	1.513.000	63.000	-117.000	1.459.000	63.000	-117.000	1.405.000	63.000	-117.000	1.351.000
Onderhoudsvoorzieningen																
Wegen en paden	442.000	465.000	-465.000	442.000	465.000	-465.000	442.000	465.000	-465.000	442.000	465.000	-465.000	442.000	465.000	-465.000	442.000
Riolering	992.000	0	-79.000	913.000		-90.000	823.000		-59.000	764.000		-46.000	718.000		-48.000	670.000
Gebouwen	639.000	232.000	-300.000	571.000	232.000	-276.000	527.000	232.000	-248.000	511.000	232.000	-335.000	408.000	232.000	-335.000	305.000
Totaal	2.073.000	697.000	-844.000	1.926.000	697.000	-831.000	1.792.000	697.000	-772.000	1.717.000	697.000	-846.000	1.568.000	697.000	-848.000	1.417.000
Door derden beklemde voorzieningen																
Ondenwijs	1.267.000	0	0	1.267.000	0	0	1.267.000	0	0	1.267.000	0	0	1.267.000	0	0	1.267.000
Totaal	1.267.000	0	0	1.267.000	0	0	1.267.000	0	0	1.267.000	0	0	1.267.000	0	0	1.267.000
Totaal voorzieningen	4.961.000	760.000	-961.000	4.760.000	760.000	-948.000	4.572.000	760.000	-889.000	4.443.000	760.000	-963.000	4.240.000	760.000	-965.000	4.035.000
Totaal voorzieningen en reserves	14.958.000	1.095.000	-2.591.000	13.462.000	2.905.000	-3.872.000	12.495.000	1.368.000	-1.756.000	12.107.000	1.859.000	-1.683.000	12.283.000	1.306.000	-1.685.000	11.904.000

* In dit overzicht is rekening gehouden met de verwerking van het resultaat in het lopende boekjaar

** Dotatie is afhankelijk van het aantal uitgegeven grafrechten per jaar

Bijlage 3 Algemene uitkering

Specificatie algemene uitkering uit het gemeentefonds				
in €	2023	2024	2025	2026
Algemene gegevens				
Uikeringsfactor lopende prijzen	1,285	1,356	1,419	1,345
Inkomstenmaatstaven				
ozb niet-woningen eigenaren	-340.000	-345.000	-350.000	-356.000
ozb niet-woningen gebruikers	-259.000	-263.000	-266.000	-271.000
ozb woningen eigenaren	-940.000	-952.000	-963.000	-976.000
Uitgavenmaatstaven waarop uitkeringsfactor van toepassing is				
bedrijven	163.000	179.000	196.000	194.000
bewoonde oorden 1930	28.000	29.000	31.000	29.000
bijstandsontvangers	153.000	162.000	169.000	162.000
doelgroepenregister gemeentelijke doelgroep	17.000	19.000	22.000	22.000
éénpersoonshuishoudens	258.000	274.000	284.000	272.000
grote woonkernen	290.000	306.000	320.000	303.000
huishoudens met een laag inkomen met drempel	1.006.000	915.000	962.000	919.000
inwoners	2.358.000	2.505.000	2.638.000	2.517.000
inwoners 75+ met drempel	392.000	430.000	456.000	445.000
inwoners waddengemeenten (<2500 inwoners)	870.000	923.000	972.000	927.000
inwoners waddengemeenten (2500 tot 7500 inwoners)	643.000	683.000	719.000	685.000
jongeren	506.000	471.000	494.000	469.000
kernen	1.032.000	1.088.000	1.133.000	1.074.000
laag opleidingsniveau met drempel	180.000	186.000	188.000	176.000
leerlingen voortgezet onderwijs	48.000	50.000	51.000	47.000
loonkostensubsidie	8.000	9.000	11.000	11.000
migratieachtergrond	50.000	54.000	58.000	56.000
landelijke centrumfunctie	15.000	15.000	16.000	16.000
lokale centrumfunctie	68.000	73.000	76.000	73.000
regionale centrumfunctie	863.000	858.000	897.000	855.000
oeverlengte * bodemfactor gemeente * dichtheidsfactor	8.000	8.000	8.000	8.000
oeverlengte*bodemfactor gemeente	32.000	34.000	35.000	33.000
omgevingsadressendichtheid	111.000	126.000	133.000	127.000
onderwijsachterstand	7.000	8.000	8.000	8.000
oppervlakte bebouwing buitengebied	61.000	65.000	69.000	65.000
oppervlakte bebouwing buitengebied * bodemfactor buitengebied	23.000	24.000	25.000	24.000
oppervlakte bebouwing woonkern	385.000	410.000	433.000	414.000
oppervlakte bebouwing woonkern * bodemfactor woonkern	613.000	654.000	691.000	662.000
oppervlakte binnenwater	30.000	32.000	33.000	32.000
oppervlakte buitenwater	513.000	541.000	566.000	537.000
oppervlakte land * bodemfactor gemeente	282.000	297.000	311.000	295.000
oppervlakte land	427.000	451.000	472.000	447.000
vast bedrag	1.256.000	1.318.000	1.387.000	1.315.000
woonruimten	61.000	65.000	68.000	65.000
woonruimten * bodemfactor woonkern	273.000	290.000	306.000	293.000

Integratie-uitkeringen				
participatie	186.000	186.000	187.000	160.000
Decentralisatie-uitkeringen				
armoedebestrijding kinderen	5.000	5.000	5.000	5.000
extra capaciteit BOA's	29.000	29.000	29.000	29.000
vergunningverlening, toezicht en handhaving	10.000	10.000	10.000	10.000
voorschoolse voorziening peuters	15.000	15.000	16.000	16.000
Algemene uitkering				
suppletie nieuwe verdeling Gemeentefonds	-669.000	-595.000	-522.000	-522.000
Totaal	11.067.000	11.642.000	12.384.000	11.672.000

Bijlage 4 Langlopende leningen

STAAT VAN LANGLOPENDE GELDENINGEN																						
						2023								2025								
						2022				2024				2026								
Nr.	Geld- verstrekker	Oorspronkelijk bedrag	Datum aflossing	Laatste aflossing	%	Stand per 1-1-2023	Opname	Rentelast	Aflossing	Stand per 1-1-2024	Opname	Rentelast	Aflossing	Stand per 1-1-2025	Opname	Rentelast	Aflossing	Stand per 1-1-2026	Opname	Rentelast	Aflossing	Stand per 1-1-2027
6.0	B.N.G.	3.000.000	31-3	2036	4,165	1.400.000	0	58.000	100.000	1.300.000	0	54.000	100.000	1.200.000	0	50.000	100.000	1.100.000	0	46.000	100.000	1.000.000
7.1	B.N.G.	896.000	1-5	2036	1,420	655.000	0	9.000	42.000	613.000	0	9.000	42.000	571.000	0	8.000	42.000	529.000	0	8.000	42.000	487.000
13.0	B.N.G.	454.000	18-9	2034	2,420	223.000	0	5.000	16.000	207.000	0	5.000	16.000	191.000	0	5.000	16.000	175.000	0	4.000	16.000	159.000
15.0	B.N.G.	1.000.000	1-4	2023	4,225	68.000	0	3.000	68.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
16.0	NWB	2.000.000	25-2	2031	0,100	900.000	0	1.000	100.000	800.000	0	1.000	100.000	700.000	0	1.000	100.000	600.000	0	1.000	100.000	500.000
17.0	NWB	4.000.000	18-3	2041	0,300	2.532.000	0	8.000	133.000	2.399.000	0	7.000	133.000	2.266.000	0	7.000	133.000	2.133.000	0	6.000	133.000	2.000.000
18.0	B.N.G.	1.500.000	8-7	2025	0,870	450.000	0	4.000	150.000	300.000	0	3.000	150.000	150.000	0	1.000	150.000	0	0	0	0	0
19.0	B.N.G.	1.500.000	5-8	2025	0,890	450.000	0	4.000	150.000	300.000	0	3.000	150.000	150.000	0	1.000	150.000	0	0	0	0	0
20.0	B.N.G.	2.000.000	7-3	2029	0,550	1.200.000	0	7.000	200.000	1.000.000	0	6.000	200.000	800.000	0	4.000	200.000	600.000	0	3.000	200.000	400.000
22.0	B.N.G.	2.500.000	30-7	2041	0,440	2.375.000	0	10.000	125.000	2.250.000	0	10.000	125.000	2.125.000	0	9.000	125.000	2.000.000	0	9.000	125.000	1.875.000
TOTAAL						10.253.000	0	109.000	1.084.000	9.169.000	0	98.000	1.016.000	8.153.000	0	86.000	1.016.000	7.137.000	0	77.000	716.000	6.421.000

Bijlage 5 Verdeling van de toeristenbelasting

Opbrengst toeristenbelasting					
In €		2023	2024	2025	2026
	Toeristenbelasting via logiesverstrekkers	2.470.000	2.549.000	2.611.000	2.692.000
	Forensenbelasting	862.000	884.000	902.000	925.000
	Toeristenbelasting bruine vloot	156.000	160.000	162.000	164.000
	Watertoeristenbelasting	110.000	112.000	115.000	117.000
	Toeristenbelasting 1e dag via Rederij Doeksen	720.000	725.000	730.000	735.000
	Bruto-opbrengst	4.318.000	4.430.000	4.520.000	4.633.000
	Inningskosten	-40.000	-40.000	-40.000	-40.000
	Netto-opbrengst	4.278.000	4.390.000	4.480.000	4.593.000

Product					
In €		2023	2024	2025	2026
	APV en Drank- en Horecawetgeving	21.000	21.000	21.000	21.000
	Veiligheidsbeleid en openbare orde	142.000	143.000	144.000	145.000
	Brandweer en rampenbestrijding	321.000	331.000	343.000	350.000
	Ruimtelijke ordening: bestemmingsplannen	57.000	57.000	57.000	57.000
	Beheer en onderhoud openbaar groen	184.000	184.000	184.000	184.000
	CNL	158.000	59.000	60.000	61.000
	Project Tonnenloods	-	168.000	168.000	168.000
	Bevordering toerisme, incl. VVV e.d.	314.000	329.000	329.000	333.000
	Museum 't Behouden Huys	292.000	295.000	299.000	303.000
	Onderhoud wegen en fietspaden	356.000	337.000	337.000	337.000
	Opruimen zwerfvuil/straatreiniging	72.000	75.000	75.000	75.000
	Exploitatie havens voor toerisme (incl. toiletvoorziening)	141.000	225.000	153.000	155.000
	Uitvoering masterplan haven	500.000	500.000	500.000	500.000
	Strandbewaking en beheer	201.000	201.000	201.000	201.000
	Openbaar bibliotheekwerk	100.000	102.000	102.000	203.000
	Bijdrage Oerol	78.000	78.000	78.000	78.000
	Exploitatie bijdrage Optisport NV	281.000	284.000	284.000	284.000
	Gemeentelijke website en voorlichting	33.000	33.000	33.000	33.000
	Juridische ondersteuning	45.000	45.000	45.000	65.000
	Gevonden en verloren voorwerpen	4.000	4.000	4.000	4.000
	Toerekening salariskosten ambtelijke organisatie	1.106.000	1.128.000	1.150.000	1.197.000
	saldo	-128.000	-209.000	-87.000	-161.000
	Totaal aangewend ten behoeve van exploitatie	4.278.000	4.390.000	4.480.000	4.593.000

Bijlage 6 EMU-Saldo

Centraal Bureau voor de Statistiek
www.cbs.nl/kredo

Vragenlijst
 Berekening EMU-saldo
 Gemeente Terschelling (0093)

Algemene gegevens:	
Overheidslaag:	Gemeente
Berichtgevenaam:	Terschelling
Berichtgevenummer:	0093
Jaar:	2023
Naam contactpersoon:	
Telefoon:	
E-mail:	
Bestandsnaam:	EMU230060093.XLS

Omschrijving	2022	2023	2024
	x € 1000,-	x € 1000,-	x € 1000,-
	Volgens realisatie tot en met sept. 2022, aangevuld met raming resterende periode	Volgens begroting 2023	Volgens meerjarenraming in begroting 2024
1. Exploitatiesaldo vóór toewoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-445	-779	-259
2. Mutatie (im)materiële vaste activa	232	280	-1.026
3. Mutatie voorzieningen	-200	-129	-203
4. Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)			
5. Verwachte boekwinst/verlies bij de verkoop van financiële vaste activa en (im)materiële vaste activa, alsmede de afwaardering van financiële vaste activa			
Berekend EMU-saldo	-877	-1.188	564

Ruimte voor uw toelichting

Bijlage 7 Meerjareninvesteringsbegroting 2023-2026

Meerjareninvesteringsbegroting	Investeringslast					Kapitaallasten			
	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Investeringsomschrijving en krediet									
Riolering:									
vGRP verbeteringsmaatregelen	150.000	150.000				7.000	14.000	14.000	14.000
Wegen:									
Aanpassen openbaar vervoer		173.000					12.000	12.000	12.000
Verkeersveiligheid hoofdweg	300.000					24.000	24.000	24.000	24.000
Parkeren West onderzoek	70.000					4.000	4.000	4.000	4.000
Openbare verlichting	75.000	75.000	75.000	75.000		14.000	21.000	28.000	35.000
Gebouwen:									
Tonnenloods		1.000.000					55.000	55.000	55.000
Grond Tonnenloods		485.000					15.000	15.000	15.000
Verduurzaming gemeentelijk vastgoed - Gemeentehuis	150.000					10.000	10.000	10.000	10.000
Verduurzaming gemeentelijk vastgoed - Driemaster	50.000					3.000	3.000	3.000	3.000
Totaal	795.000	1.883.000	75.000	75.000	0	62.000	158.000	165.000	172.000

Bijlage 8 Overzicht van baten en lasten per kostenplaats

Bedragen x €1.000		Begroting 2022			Begroting 2023		
Taakveld / Kostenplaats	Omschrijving taakveld/kostenplaats	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
611011	Gemeenteraad en raadscommissies	-205	-	-205	-307	-	-307
611021	Griffiefunctie	-112	-	-112	-165	-	-165
611101	College	-358	-	-358	-440	-	-440
611102	Ambtswoning burgemeester	-26	14	-12	-25	14	-11
611801	Regionale samenwerking	-300	-	-300	-225	-	-225
0.1	Bestuur	-1.001	14	-987	-1.162	14	-1.148
613201	Verkiezingen	-20	-	-20	-20	-	-20
613303	Baten secretarieleges	-	120	120	-	120	120
613401	Burgerzaken en kcc	-68	-	-68	-68	-	-68
613402	Burgerlijke stand	-16	30	14	-17	30	13
613404	Gevonden voorwerpen	-4	-	-4	-4	-	-4
0.2	Burgerzaken	-108	150	42	-109	150	41
611201	Representatie bestuur en personeel	-9	-	-9	-9	-	-9
611300	Werkkostenregeling	-369	-	-369	-369	-	-369
611301	Salariskosten ambtelijke organisatie	-4.778	120	-4.658	-4.966	120	-4.846
611401	Organisatieontwikkeling	-32	-	-32	-32	-	-32
612011	Gemeentehuis - facilitair bedrijf	-538	85	-453	-504	72	-432
612021	Automatisering	-710	-	-710	-805	-	-805
612032	Juridisch control, bezwaar en beroep	-86	-	-86	-86	-	-86
612041	Staf	-95	-	-95	-75	-	-75
612048	Documentaire informatie Voorziening	-21	-	-21	-21	-	-21
612049	Gemeentehuis - interne dienst	-53	-	-53	-53	-	-53
612051	Administratie	-83	-	-83	-65	-	-65
612071	Team techniek en uitvoering	-277	108	-169	-234	22	-212
612081	Algemeen onderwijsbeleid	-44	-	-44	-44	-	-44
612095	Communicatie	-66	-	-66	-66	-	-66
0.4	Overhead	-7.161	313	-6.848	-7.329	214	-7.115
612001	Betaalde rente	390	-	390	381	-	381
619402	Rente uit beleggingen	-	13	13	-	13	13
0.5	Treasury	390	13	403	381	13	394
612091	Belastingen	-72	15	-57	-72	15	-57
619531	Opbrengst OZB eigenaar	-	1.228	1.228	-	1.294	1.294
0.61	OZB Woningen	-72	1.243	1.171	-72	1.309	1.237
619521	Opbrengst OZB gebruikers	-	331	331	-	497	497
619541	Opbrengst OZB eigenaar	-	561	561	-	774	774
0.62	OZB Niet-Woningen	-	892	892	-	1.271	1.271
619701	Precariobelasting	-	95	95	-	100	100
0.64	Overige belastingen	-	95	95	-	100	100
620301	Algemene uitkering	-	9.597	9.597	-	10.725	10.725
0.7	Algemene uitkering	-	9.597	9.597	-	10.725	10.725
612250	BTW compensatiefonds	-	130	130	-	30	30
0.8	Overige baten en lasten	-	130	130	-	30	30
620121	Onvoorzien	-148	-	-148	-648	-	-648
0.11	Onvoorzien	-148	-	-148	-648	-	-648
620141	Mutaties reserves	-335	441	106	-1	450	449
0.10	Mutaties reserves	-335	441	106	-1	450	449
Totaal Programma 0 Burger en Bestuur		-8.435	12.888	4.453	-8.940	14.276	5.336

Bedragen x €1.000		Begroting 2022			Begroting 2023		
Taakveld / Kostenplaats	Omschrijving taakveld/kostenplaats	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
614111	Brandkranen	-5	-	-5	-5	-	-5
614121	Brandpreventie	-600	-	-600	-627	-	-627
614133	Brandweergarages	-	-	-	-	-	-
614201	Rampenbestrijding	-14	-	-14	-14	-	-14
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	-619	-	-619	-646	-	-646
614001	Veiligheidsbeleid	-141	-	-141	-142	-	-142
614501	Strandveiligheid	-146	-	-146	-146	-	-146
614502	Beleid strand e.d.	-1	39	38	-1	39	38
614503	Strandbeheer en uitvoering	-55	-	-55	-55	-	-55
614710	Uitvoering APV bijzondere wetten	-21	-	-21	-21	-	-21
1.2	Openbare orde en veiligheid	-364	39	-325	-365	39	-326
Totaal Programma 1 Veiligheid		-983	39	-944	-1.011	39	-972

Bedragen x €1.000		Begroting 2022			Begroting 2023		
Taakveld / Kostenplaats	Omschrijving taakveld/kostenplaats	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
632132	Onderhoud bermen	-44	-	-44	-44	-	-44
632141	Beheer onderhoud wegen	-1.181	466	-715	-1.177	466	-711
632301	Straatreiniging	-197	49	-148	-121	49	-72
632401	Gladheidsbestrijding	-7	-	-7	-7	-	-7
632501	Openbare verlichting	-70	-	-70	-77	-	-77
2.1	Verkeer en vervoer	-1.499	515	-984	-1.426	515	-911
618403	Passantenhaven	-49	100	51	-49	76	27
2.3	Recreatieve havens	-49	100	51	-49	76	27
633031	Beheer binnenhavens	-1.010	270	-740	-1.073	275	-798
633101	Waterwegen	-42	7	-35	-42	7	-35
2.4	Economische havens en waterwegen	-1.052	277	-775	-1.115	282	-833
620141	Mutaties reserves	-	-	-	-344	249	-95
0.10	Mutaties reserves	-	-	-	-344	249	-95
Totaal programma 2 Verkeer, vervoer en waterstaat		-2.600	892	-1.708	-2.934	1.122	-1.812

Bedragen x €1.000		Begroting 2022			Begroting 2023		
Taakveld / Kostenplaats	Omschrijving taakveld/kostenplaats	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
618301	Beleid inkomensvoorziening	-1	-	-1	-1	-	-1
3.1	Economische ontwikkeling	-1	-	-1	-1	-	-1
618401	Bevordering toerisme	-183	-	-183	-314	-	-314
619911	Inningskosten toeristenbelasting	-40	-	-40	-40	-	-40
619921	Opbrengst toeristenbelasting	-	3.276	3.276	-	3.456	3.456
619941	Opbrengst forensenbelasting	-	817	817	-	862	862
3.4	Promotie en belastingen	-223	4.093	3.870	-354	4.318	3.964
Totaal programma 3 Economie		-224	4.093	3.869	-355	4.318	3.963

Bedragen x €1.000		Begroting 2022			Begroting 2023		
Taakveld / Kostenplaats	Omschrijving taakveld/kostenplaats	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
640101	Openbaar basisonderwijs	-1.735	1.735	-	-1.735	1.735	-
640322	Overig gem beleid bijz basisonderwijs	-2	-	-2	-2	-	-2
4.1	Openbaar basisonderwijs	-1.737	1.735	-2	-1.737	1.735	-2
640201	Huisvesting openbaar basisonderwijs	-152	7	-145	-75	7	-68
640202	Huisvesting Brede School	-224	69	-155	-220	69	-151
640401	Huisvesting bijzonder basisonderwijs	-12	-	-12	-12	-	-12
641001	Huisvesting openbaar voortgezet onderwijs	-26	-	-26	-25	-	-25
4.2	Onderwijshuisvesting	-414	76	-338	-332	76	-256
640901	Openbaar voortgezet onderwijs	-1.689	1.689	-	-1.689	1.689	-
641101	Tegemoetkoming uitwonende studerende	-51	-	-51	-51	-	-51
641301	Onderwijsachterstandenbeleid	-63	63	-	-63	63	-
641401	Leerlingenvoer	-43	-	-43	-43	-	-43
641601	Schoolzwemmen	-27	-	-27	-27	-	-27
641701	Onderwijsbegeleiding	-40	20	-20	-40	20	-20
641801	Gemeentelijk budget cultuuronderwijs	-6	-	-6	-6	-	-6
649811	Kinderopvang/peuterspeelzaal	-108	-	-108	-108	-	-108
649821	Gebouwen kinderopvang/peuterspeelzaal	-18	30	12	-16	30	14
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-2.045	1.802	-243	-2.043	1.802	-241
Totaal programma 4 Onderwijs		-4.196	3.613	-583	-4.112	3.613	-499

Bedragen x €1.000		Begroting 2022			Begroting 2023		
Taakveld / Kostenplaats	Omschrijving taakveld/kostenplaats	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
644521	Exploitatie onroerend goed zwembad	-387	109	-278	-392	111	-281
644611	Sportgebouw Hoorn	-3	-	-3	-3	-	-3
644621	Sportvelden Hoorn	-15	-	-15	-15	-	-15
644623	Sportgebouw Midsland	-10	-	-10	-10	-	-10
644625	Sportveld Midsland	-44	4	-40	-43	4	-39
644630	Sportveld West	-8	-	-8	-8	-	-8
644640	Gymnastiekgebouw West	-52	13	-39	-104	56	-48
644645	Gymnastiekgebouw Midsland	-10	4	-6	-10	4	-6
644650	Gymnastiekgebouw Hoorn	-114	84	-30	-45	7	-38
644701	Bevordering sportdeelname	-57	-	-57	-70	-	-70
5.2	Sportaccomodaties	-700	214	-486	-700	182	-518
644201	Muziekonderwijs	-25	-	-25	-25	-	-25
644401	(Overige) kunstzinnige vorming	-14	-	-14	-20	-	-20
645201	Culturele activiteiten + Oerol	-78	-	-78	-78	-	-78
649001	Beleid maatschappelijke zorg	-1	-	-1	-1	-	-1
649541	Leefbaarheid	-28	-	-28	-39	-	-39
5.3	Cultuurpresentatie, product participatie	-146	-	-146	-163	-	-163
618500	Exploitatie CNL	-161	5	-156	-178	5	-173
618600	Museum 't Behouden Huys	-341	55	-286	-357	58	-299
618700	Project Tonnenloods	-	-	-	-	-	-
5.4	Musea	-502	60	-442	-535	63	-472
644101	Bibliotheek	-195	-	-195	-199	-	-199
644102	Multi-funct. Gebouw de Driemaster	-55	72	17	-81	94	13
5.6	Media	-250	72	-178	-280	94	-186
630201	Eiland Griend	-4	2	-2	-4	2	-2
630331	Beheer en onderhoud openbaar groen	-140	-	-140	-140	-	-140
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreat	-144	2	-142	-144	2	-142
Totaal programma 5 Sport, cultuur en recreatie		-1.742	348	-1.394	-1.822	341	-1.481

Bedragen x €1.000		Begroting 2022			Begroting 2023		
Taakveld / Kostenplaats	Omschrijving taakveld/kostenplaats	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
645131	Dorpshuis "De Stoek"	-57	16	-41	-65	22	-43
649352	Jeugdwerk	-132	-	-132	-135	-	-135
649511	Ouderenwerk	-12	-	-12	-14	-	-14
649825	Centrum voor jeugd en gezin (CJG)	-11	-	-11	-11	-	-11
674540	Maatwerkdienstverlening 18+	-11	-	-11	-11	-	-11
674645	Middelen sociaal domein gemeente	-381	-	-381	-389	-	-389
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	-604	16	-588	-625	22	-603
674630	WMO: overige externe kosten	-1	-	-1	-2	-	-2
6.2	Wijkteams	-1	-	-1	-2	-	-2
619650	Kwijtschelding belastingen	-12	-	-12	-12	-	-12
674300	WPI: BUIG/BBZ/Beschut werken	-478	386	-92	-443	400	-43
674400	Armoedebestrijding	-66	-	-66	-68	-	-68
6.3	Inkomensregelingen	-556	386	-170	-523	400	-123
674200	Participatie/sociale werkvoorziening	-224	41	-183	-225	42	-183
674500	Begeleide participatie	-18	-	-18	-9	-	-9
674560	WMO participatie	-63	-	-63	-53	-	-53
6.4	Begeleide participatie	-305	41	-264	-287	42	-245
674210	AP: Re-integratie en lokale initiatieven	-32	-	-32	-29	-	-29
6.5	Arbeidsparticipatie	-32	-	-32	-29	-	-29
674520	Woon, vervoer en rolstoelvoorziening	-68	-	-68	-79	-	-79
6.6	Maatwerkvoorziening (WMO)	-68	-	-68	-79	-	-79
674525	Schuldhulpverlening armoedebestrijding	-11	-	-11	-6	-	-6
674570	WMO: eigen bijdragen/PGB	-	33	33	-	38	38
674610	WMO: zorg in natura/PGB	-972	-	-972	-956	-	-956
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	-983	33	-950	-962	38	-924
674600	Jeugd: zorg in natura/PGB	-788	-	-788	-1.074	-	-1.074
674640	Apparaatslasten jeugd	-126	-	-126	-148	-	-148
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	-914	-	-914	-1.222	-	-1.222
674620	Geëscaleerde zorg 18-	-101	-	-101	-116	-	-116
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	-101	-	-101	-116	-	-116
Totaal programma 6 Sociaal domein		-3.564	476	-3.088	-3.845	502	-3.343

Bedragen x €1.000		Begroting 2022			Begroting 2023		
Taakveld / Kostenplaats	Omschrijving taakveld/kostenplaats	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
650013	Algemene gezondheidszorg	-33	-	-33	-55	-	-55
650101	Jeugdgezondheidszorg	-186	-	-186	-183	-	-183
650212	Helihaven	-9	-	-9	-9	-	-9
7.1	Volksgezondheid	-228	-	-228	-247	-	-247
634021	Beheer en onderhoud riolering	-784	-	-784	-789	-	-789
634101	Heffing rioolbelasting	-	860	860	870	-	870
7.2	Riolering	-784	860	76	82	-	82
631250	Afvalinzameling	-499	-	-499	-509	-	-509
631270	Afvalverwerking	-345	60	-285	-355	70	-285
631280	Milieustraat	-87	-	-87	-120	-	-120
631285	Verhuur overslagstation	-3	12	9	-3	12	9
631601	Afvalstoffenheffing/reinigingsrecht	-	847	847	-	894	894
7.3	Afval	-934	919	-15	-987	976	-11
615311	Vergunningverlening, toezicht milieu	-387	-	-387	-160	-	-160
615000	Duurzaamheid, water en energie	-80	-	-80	-290	-	-290
618750	Elektrisch rijden	-2	-	-2	-5	-	-5
7.4	Milieubeheer	-469	-	-469	-455	-	-455
619241	Rechten begraaftplaatsen	-	7	7	-	10	10
630411	Onderhoud begraaftplaatsen	-20	1	-19	-20	1	-19
7.5	Begraaftplaatsen en crematoria	-20	8	-12	-20	11	-9
Totaal programma 7 Volksgezondheid en milieu		-2.435	1.787	-648	-1.628	987	-641

Bedragen x €1.000		Begroting 2022			Begroting 2023		
Taakveld / Kostenplaats	Omschrijving taakveld/kostenplaats	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
616101	Ruimtelijke plannen	-132	-	-132	-382	-	-382
8.1	Ruimtelijke ordening	-132	-	-132	-382	-	-382
619003	West Aleta, fase 3	-	-	-	-	-	-
619006	KLU-locatie	-8	-	-8	-8	-	-8
8.2	Grondexploitatie	-8	-	-8	-8	-	-8
612035	Verhuur gemeentegronen	-3	31	28	-3	31	28
617011	Vergunningverlening, toezicht WABO	-562	-	-562	-482	-	-482
617013	WABO-leges	-	456	456	-	456	456
617100	Uitvoering huisvestingsverordening	-	1	1	-	1	1
617201	BAG	-22	-	-22	-22	-	-22
617301	Volkshuisvesting	-131	-	-131	-421	-	-421
619211	Verhuur gemeentewoningen	-76	93	17	-87	96	9
619221	Verhuur gemeentegebouwen	-48	19	-29	-43	9	-34
619235	Oude Campus	-70	70	-	-72	70	-2
8.3	Wonen en bouwen	-912	670	-242	-1.130	663	-467
Totaal programma 8 VH, RO en SV		-1.052	670	-382	-1.520	663	-857

Totaal		-25.231	24.806	-425	-26.166	25.861	-305

Bijlage 9 Begrippenlijst begroting 2023

Begrippenlijst - Begroting 2023	
Afkorting	Verklaring
AB	Algemeen Bestuur
ABP	Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds
AO	Algemeen Overleg
APV	Algemene Plaatselijke Verordening
BAB	Banenafpraak banen
BABS	Buitengewoon Ambtenaar van de Burgerlijke Stand
BADO	Besluit Accountantscontrole Decentrale Overheden
BAG	Basisregistratie Adressen en Gebouwen
BBV	Besluit Begroting Verantwoording
BOA	Bijzonder Opsporingsambtenaar
BRIKS	Bouw, Reclame, Inrit, Kap, Sloop
BRP	Basis Registratie Personen
BTW	Belasting Toegevoegde Waarde
BZK	Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
CAO	Collectieve Arbeidsovereenkomst
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CNL	Centrum voor Natuur en Landschap
COVID-19	Coronavirus disease 2019
COWA	Coördinatieteam Waddeneilanden
CROW	Centrum voor regelgeving en onderzoek in de grond- water en wegebouw en de verkeerstechniek
DIV	Documentaire Informatie Voorziening
DSO	Digitaal Stelsel Omgevingswet
EMU saldo	Vorderingsaldo van de totale overheid (Rijksoverheid + decentrale overheden)
EU	Europese Unie
FIDO	Financiering Decentrale Overheden
FPM	Friese Projectenmachine
FUMO	Fryske Utfieringstsjinst Miljeu en Omjouwing
GGD	Gemeentelijke Gezondheidsdienst
GGZ	Geestelijke Gezondheidszorg
GHOR	Geneeskundige Hulpverleningsorganisatie in de Regio
GIA	Geweld in Afhankelijkheidsrelaties
GR	Gemeenschappelijke Regeling
GS	Gedeputeerde Staten
ICT	Informatie- en communicatietechnologie
IDO	Informatiepunt Digitale Overheid
IHP	Integraal Huisvestingsplan
IKW	Investeringskader Waddenfonds
IOB	Integraal Ondermijningsbeeld
IPO	Interprovinciaal Overleg
ISDE	Investeringsubsidie Duurzame Energie
IT	Informatie Technologie

JOGG	Jongeren op Gezond Gewicht
KCC	Klantcontactcentrum
LTA	Landelijk Transitiearrangement
MBO	Middelbaar Beroepsonderwijs
MIWB	Maritiem Instituut Willem Barentsz
MJOP	Meerjaren Onderhoudsplan (staat ook in de tekst als MOP)
NWF	Noardwest Fryslan
OR	Ondernemingsraad
OVEF	Openbare Verlichting & Energie Fryslân
OZB	Onroerende zaakbelasting
PDCA	Plan Do Check en Act
PM	Pro Memorie
POH	Praktijkondersteuner Huisarts
PRO/VSO	Passend Onderwijs MBO
PPS	Publiek Private Samenwerking
PW	Participatiewet
RES	Regionale Energiestrategie
RMC	Regionale Meld en Coördinatiepunten
ROB	Raad voor het Openbaar Bestuur
RRE	Regeling Reductie Energiegebruik
RWZI	Rioolwaterzuiveringsinstallatie
RWS	Rijkswaterstaat
SBB	Staatsbosbeheer
SCE	Subsidieregeling Coöperatieve Energieopwekking
SDF	Sociaal Domein Fryslân
SER	Sociaal-Economische Raad
SLA	Service Level Agreement
SSC	Shared Service Center
SOK	Samenwerkingsovereenkomst
SoZaWe	Sociale Zaken en Werkgelegenheid
TS25	Toekomstvisie Terschelling
TOV	Terschellinger Ondernemersvereniging
TVW	Transitievisie Warmte
UWV	Uitvoeringinstituut Werknemersverzekeringen
VGRP	Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan
VIC	Verbijzonderde Interne Controle
VFG	Vereniging van Friese Gemeenten
VMBO	Vorbereidend Middelbaar Onderwijs
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
VNN	Verslavingszorg Noord Nederland
VTH	Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving
WAO	Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering
WABO	Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht
WIA	Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen.
WGS	Wet Gemeentelijke Schuldhulpverlening
WMO	Wet Maatschappelijke Ondersteuning

WNT	Wet Normering Topinkomens
WOZ	Waardering Onroerende Zaken
WRO	Wet Ruimtelijke Ordening
WSW	Waarborgfonds Sociale Woningbouw
WVLBZ	Wet Verlenging Loondoorbetaling bij Ziekte
WW	Werkloosheidswet